ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

УДК 343.37:341.322.5

КРИНИЧНА АННА ОЛЕГІВНА

ДИСЕРТАЦІЯ
ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИКОРИСТАННЮ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

26 – Цивільна безпека
262 – Правоохоронна діяльність

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ А. О. Кринична

Науковий керівник: **Пономарьова Тетяна Ігорівна**, доктор юридичних наук, старший дослідник.

Кропивницький – 2026

АНОТАЦІЯ

Кринична А. О. Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 – «Правоохоронна діяльність». Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2026.

Дисертацію присвячено аналізу теоретико-прикладних та організаційно-правових засад кримінологічного запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також розроблення пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного кримінального законодавства та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів за цим напрямом.

Актуальність теми дослідження обумовлена суттєвим зростанням ролі гуманітарної та благодійної допомоги в умовах воєнного стану, збройної агресії проти України та гуманітарної кризи. Значні обсяги міжнародної та внутрішньої гуманітарної підтримки, спрощення процедур ввезення гуманітарних вантажів і необхідність оперативного забезпечення населення гуманітарними ресурсами створили передумови не лише для ефективного здійснення благодійної діяльності, а й для вчинення кримінальних правопорушень, пов’язаних із незаконним використанням гуманітарної допомоги. Такі діяння становлять підвищену суспільну небезпечність, оскільки посягають на встановлений порядок гуманітарного забезпечення, завдають шкоди суспільним інтересам, дискредитують благодійну та волонтерську діяльність і підривають довіру суспільства до механізмів соціальної підтримки.

У першому розділі встановлено, що криміналізація незаконного використання гуманітарної допомоги обумовлена підвищеним рівнем суспільної небезпечності таких діянь, особливо в умовах воєнного стану та

гуманітарної кризи. Доведено, що незаконне використання гуманітарної допомоги не лише порушує встановлений порядок її обігу та використання, а й підриває довіру суспільства до благодійної та волонтерської діяльності, негативно впливає на ефективність механізмів соціальної підтримки населення та міжнародної гуманітарної допомоги.

У межах дослідження проаналізовано поняття гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги відповідно до положень національного законодавства. Установлено, що всі зазначені види допомоги мають спільну соціально-правову природу, яка полягає у їх добровільному, безоплатному та суспільно корисному характері. З'ясовано, що гуманітарна допомога та благодійні пожертви спрямовані на забезпечення життєво важливих потреб фізичних осіб, територіальних громад, організацій та інших суб'єктів, які потребують підтримки внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій, складного матеріального становища або інших обставин.

У роботі досліджено нормативно-правове регулювання гуманітарної та благодійної діяльності в Україні. Проаналізовано положення Закону України «Про гуманітарну допомогу», Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», а також інших нормативно-правових актів, які визначають порядок отримання, обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги. Встановлено, що законодавство України закріплює особливий правовий режим гуманітарної допомоги, який передбачає її цільове використання та заборону отримання прибутку від операцій із такою допомогою.

У другому розділі значну увагу приділено дослідженню складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Установлено, що родовим об'єктом цього кримінального правопорушення є суспільні відносини у сфері господарської діяльності, а безпосереднім об'єктом – суспільні відносини у сфері обліку, розподілу та цільового використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Предметом кримінального правопорушення визначено гуманітарну

допомогу, благодійні пожертви або іншу безоплатну допомогу, отримані на законних підставах та призначені для забезпечення суспільно важливих потреб.

Установлено, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення виражається у вчиненні альтернативних дій, передбачених диспозицією ст. 201-2 КК України, а саме: продажу товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використанні благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, а також укладенні інших правочинів щодо розпорядження таким майном. Доведено, що використання законодавцем оціночного поняття «інші правочини» дозволяє охопити широкий спектр незаконних способів відчуження гуманітарної допомоги, зокрема дарування, міни, передачі у заставу, оренди, внесення до статутного капіталу тощо.

У дисертації обґрунтовано, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, належить до кримінальних правопорушень із формальним складом. Визначено, що момент його закінчення пов'язується з фактом учинення відповідного діяння, а не з настанням суспільно небезпечних наслідків або фактичним отриманням прибутку. Зроблено висновок, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення є спеціальна мета – отримання прибутку.

Досліджено суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Установлено, що ним є фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та якій гуманітарна допомога чи благодійні пожертви були ввірені або перебували у її віданні для подальшої передачі набувачам. Визначено, що найчастіше такими особами виступають працівники благодійних організацій, волонтери, представники організацій-отримувачів гуманітарної допомоги, а також службові особи, які використовують службове становище для незаконного розпорядження гуманітарними ресурсами.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Встановлено, що незаконне використання гуманітарної допомоги характеризується прямим умислом. Винна особа

усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, розуміє цільове призначення гуманітарної допомоги чи благодійних пожертв та бажає використати їх з корисливою метою. Особливу увагу приділено дослідженню спеціальної мети отримання прибутку як обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення.

Досліджено кримінологічні ознаки особи правопорушника. Встановлено, що особами, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, найчастіше є громадяни працездатного віку, які мають доступ до гуманітарних ресурсів у зв'язку з виконанням волонтерських, адміністративних чи організаційних функцій. З'ясовано, що характерною рисою таких осіб є використання довіри суспільства до благодійної діяльності як способу незаконного збагачення.

У третьому розділі кримінологічного дослідження проаналізовано сучасний стан та тенденції незаконного використання гуманітарної допомоги в Україні. Визначено, що поширення таких кримінальних правопорушень обумовлюється комплексом соціально-економічних, правових, організаційних та морально-психологічних чинників. До основних детермінант віднесено економічну нестабільність, недостатній рівень державного контролю за обігом гуманітарної допомоги, прогалини у системі обліку та звітності, недосконаліть нормативно-правового регулювання, корупційні ризики, а також низький рівень правової культури окремих осіб.

Окрему увагу приділено дослідженню системи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Обґрунтовано, що така система повинна включати загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи. Визначено, що загальносоціальні заходи мають бути спрямовані на вдосконалення державної політики у сфері гуманітарної діяльності, забезпечення прозорості механізмів обліку та розподілу гуманітарної допомоги, автоматизацію систем звітності та посилення громадського контролю.

Спеціально-кримінологічні заходи повинні передбачати вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України, посилення взаємодії між правоохоронними, митними та контролюючими органами, а також упровадження сучасних цифрових механізмів моніторингу руху гуманітарної допомоги.

За результатами проведеного дослідження сформульовано низку теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо вдосконалення кримінального законодавства України та практики його застосування. Запропоновано напрями підвищення ефективності кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері гуманітарної та благодійної діяльності, а також удосконалення системи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги.

Ключові слова: гуманітарна допомога, благодійні пожертви, безоплатна допомога, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, господарська діяльність, організована злочинність, запобігання, протидія, особа кримінального правопорушника, детермінанти, правоохоронні органи, правоохоронна діяльність.

SUMMARY

Krynychna A. O. Prevention of the Unlawful Use of Humanitarian Aid, Charitable Donations, or Gratuitous Assistance for Profit. – Qualifying Scientific Work (Manuscript).

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 262 – "Law Enforcement Activity." Donetsk State University of Internal Affairs. Kropyvnytskyi, 2026.

The dissertation is devoted to the analysis of the theoretical, applied, and organizational-legal foundations for the criminological prevention of the unlawful use of humanitarian aid, charitable donations, or gratuitous assistance for profit. It also focuses on developing proposals and recommendations to improve national criminal legislation and enhance the effectiveness of law enforcement agencies in this area.

The relevance of the research topic stems from the significantly increased role of humanitarian and charitable aid amidst martial law, armed aggression against Ukraine, and the humanitarian crisis. The substantial volume of international and domestic humanitarian support, the simplification of procedures for importing humanitarian cargo, and the necessity of promptly providing the population with humanitarian resources have created conditions not only for the effective conduct of charitable activities but also for the commission of criminal offenses involving the unlawful use of humanitarian aid. Such acts pose an elevated level of public danger, as they infringe upon the established order for the provision of humanitarian aid, cause harm to public interests, discredit charitable and volunteer activities, and undermine public trust in social support mechanisms.

The first chapter establishes that the criminalization of the illicit use of humanitarian aid is necessitated by the heightened public danger associated with such acts—particularly under conditions of martial law and humanitarian crisis. It is demonstrated that the illicit use of humanitarian aid not only violates the established

procedures for its handling and utilization but also erodes public confidence in charitable and volunteer work, while negatively impacting the effectiveness of social support systems and international humanitarian assistance.

The study analyzes the concepts of humanitarian aid, charitable donations, and gratuitous assistance in accordance with national legislation. It is determined that all these forms of aid share a common socio-legal nature, characterized by their voluntary, gratuitous, and socially beneficial essence. Furthermore, it is established that humanitarian aid and charitable donations are intended to address the vital needs of individuals, territorial communities, organizations, and other entities requiring support due to emergencies, military hostilities, financial hardship, or other circumstances.

This study examines the legal regulation of humanitarian and charitable activities in Ukraine. It analyzes the provisions of the Law of Ukraine "On Humanitarian Aid," the Law of Ukraine "On Charitable Activities and Charitable Organizations," and other regulatory acts that define the procedures for the receipt, accounting, distribution, and use of humanitarian aid. It is established that Ukrainian legislation establishes a specific legal regime for humanitarian aid, which mandates its use for designated purposes and prohibits the generation of profit from operations involving such aid.

The second section focuses on the elements of the criminal offense stipulated in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine. It is determined that the generic object of this offense comprises social relations within the sphere of economic activity, while the immediate object consists of social relations regarding the accounting, distribution, and targeted use of humanitarian aid, charitable donations, or gratuitous assistance. The subject matter of the offense is defined as humanitarian aid, charitable donations, or other gratuitous assistance obtained on legal grounds and intended to address socially significant needs.

It is established that the objective element of the criminal offense manifests through the commission of alternative actions specified in the disposition of Article... ...Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine—specifically, the sale of

humanitarian aid goods (items), the use of charitable donations or gratuitous aid for the purpose of generating profit, as well as the conclusion of other legal transactions involving the disposal of such property. It is established that the legislator's use of the evaluative term "other legal transactions" encompasses a wide range of unlawful methods for alienating humanitarian aid, including gifting, exchange, pledging, leasing, contributing to authorized capital, etc.

The dissertation substantiates that the criminal offense stipulated by Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine is a formal offense (an offense defined by the act itself, regardless of consequences). It is determined that the offense is considered consummated upon the commission of the relevant act, rather than upon the occurrence of socially dangerous consequences or the actual receipt of profit. It is concluded that a mandatory element of the subjective side of this criminal offense is a specific purpose: the generation of profit.

The subject (perpetrator) of the criminal offense under Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine is examined. It is established that the subject is a sane natural person who has reached the age of sixteen and to whom humanitarian aid or charitable donations have been entrusted, or who has had such items under their control for the purpose of subsequent transfer to the intended recipients. It has been determined that such individuals are most frequently employees of charitable organizations, volunteers, representatives of organizations receiving humanitarian aid, as well as officials who exploit their official position to unlawfully dispose of humanitarian resources.

The study provides a thorough analysis of the subjective element of the criminal offense. It is established that the unlawful use of humanitarian aid is characterized by direct intent. The perpetrator is aware of the socially dangerous nature of their actions, understands the intended purpose of the humanitarian aid or charitable donations, and desires to use them for personal gain. Particular attention is devoted to examining the specific objective of generating profit as a mandatory element of the criminal offense.

The criminological characteristics of the offender have been examined. It has been established that those who engage in the illicit use of humanitarian aid are most frequently individuals of working age who have access to humanitarian resources by virtue of performing volunteer, administrative, or organizational functions. It has been determined that a defining trait of such individuals is the exploitation of public trust in charitable activities as a means of illicit enrichment.

The third section of this criminological study analyzes the current state and trends regarding the illicit use of humanitarian aid in Ukraine. It is determined that the prevalence of such criminal offenses is driven by a complex interplay of socio-economic, legal, organizational, and moral-psychological factors. Key determinants include economic instability, insufficient state oversight of the circulation of humanitarian aid, gaps in accounting and reporting systems, flaws in the regulatory framework, corruption risks, and a low level of legal culture among certain individuals.

Particular attention is devoted to the system for preventing the illicit use of humanitarian aid, charitable donations, or gratuitous assistance. It is argued that such a system must encompass general social measures, specialized criminological measures, and individual preventive interventions. It has been determined that general social measures should focus on improving state policy in the sphere of humanitarian activity, ensuring transparency in the mechanisms for recording and distributing humanitarian aid, automating reporting systems, and strengthening public oversight.

Special criminological measures should entail enhancing the performance of law enforcement agencies in detecting, halting, and investigating criminal offenses stipulated by Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine; strengthening cooperation among law enforcement, customs, and regulatory authorities; and implementing modern digital mechanisms to monitor the movement of humanitarian aid.

Based on the study, a number of theoretical conclusions and practical recommendations have been formulated regarding the improvement of Ukraine’s

criminal legislation and the practice of its application. Proposals are offered for enhancing the effectiveness of criminal law protection for social relations within the sphere of humanitarian and charitable activity, as well as for improving the system for preventing the illicit use of humanitarian aid.

Key words: humanitarian aid, charitable donations, gratuitous assistance, criminal liability, criminal offense, economic activity, organized crime, prevention, countering, personality of the offender, determinants, law enforcement agencies, law enforcement activity.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кринична А. О. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги: теоретико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Том 2. С. 324-329.

DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.41

2. Кринична А. О. Правові основи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні та міжнародне законодавство. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. № 105. С. 134-140.

DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.17

3. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. *Право і суспільство*. 2026. № 1. Том 2. С. 144-148.

DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.1.2.19

4. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. *Актуальні проблеми держави і права.* 2026. № 109. С. 110-115.

DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v109.2026.15

5. Кринична А. О. Відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2026. Том 37 (76) № 1. С. 115-119.

DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.2/18

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Кринична А. О. Окремі аргументи з приводу необхідності цілісного нормативно-правового забезпечення охорони належного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 477-480.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-126

2. Кринична А. О. Про необхідність законодавчого уточнення поняття «безоплатна допомога». he Latest Scientific Advancements in Public Management, Administration, and Law (October 29–30, 2025. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 25-26.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-636-2-6

3. Кринична А. О. Об’єктивні та суб’єктивні ознаки кримінологічної характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 155-157.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-39

4. Кринична А. О. Щодо характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : Міжнародна науково-практична конференція. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янчука, 10 жовтня 2025 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 175-177.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-51

5. Кринична А. О. Суб’єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Current Challenges in the Development of Law and Public Management and Administration (March 4–5, 2026. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. pp. 165-167.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-41

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ…….17

ВСТУП……..18

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИКОРИСТАННЮ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ……..27

1.1. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги ……..27

1.2. Кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України…..……42

1.3. Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги ……...61

Висновки до розділу 1……96

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ……...……99

2.1. Правові основи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги……..…… 99

2.2. Детермінанти, що впливають на незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку……115

2.3. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку ……..… ….....122

Висновки до розділу 2……...129

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИКОРИСТАННЮ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ……...….133

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги……..133

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги……...149

3.3. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги……...160

Висновки до розділу 3……...170

ВИСНОВКИ……..….172

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….177

ДОДАТКИ…….199

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АС ГД	–	автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги
ВВП	–	валовий внутрішній продукт
ВПО	–	внутрішньо переміщені особи
ГУНП	–	Головне управління Національної поліції
ЄС	–	Європейський Союз
КК України	–	Кримінальний кодекс України
КВК України	–	Кримінально-виконавчий кодекс України
МК України	–	Митний кодекс України
МОЗ	–	Міністерство охорони здоров’я України
ООН	–	Організація Об’єднаних Націй
ПК України	–	Податковий кодекс України
УСР	–	Управління стратегічних розслідувань
УСБУ	–	Управління Служби безпеки України
ЦК України	–	Цивільний кодекс України
ч.	–	частина
ч.ч.	–	частини
ст.	–	стаття
ст.ст.	–	статті

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. За обставин, зумовлених збройним конфліктом, з’явились нові форми кримінальної протиправної діяльності, які пов’язані із використанням умов воєнного стану. З моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну до національного кримінального законодавства 2001 року було внесено низку змін та доповнень, метою яких було створення ефективних заходів кримінально-правового характеру, що здатні упередити інтенсифікацію криміногенних загроз. Зокрема це також стосується криміналізації такого діяння як незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, кримінальна відповідальність за вчинення якого встановлена у ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Таке законодавче рішення було зумовлено зростанням обсягів гуманітарної допомоги та необхідністю запобігти її нецільовому використанню. Разом із цим, аналіз офіційної статистичної звітності правоохоронних органів вказує на те, що тільки кримінально-правових заходів впливу замало для принципового вирішення проблеми збільшення кількісного показника таких кримінальних правопорушень.

Відповідно до статистики Офісу Генерального прокурора, у 2022 році було обліковано 384 кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України, у 2023 – 189, у 2024 – 107, у 2025 – 95, станом на вересень 2026 було обліковано 69 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України. Наведені дані дозволяють стверджувати, що, хоча кількісний показник поступово і знижується, але незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги залишається достатньо поширеним негативним суспільним явищем.

Особливістю досліджуваного протиправного діяння є те, що його суспільно небезпечні наслідки не обмежуються негативним впливом на

суспільні відносини у сфері забезпечення законного порядку здійснення господарської діяльності, а й можуть знаходити свій прояв у позбавленні соціально вразливих категорій населення ресурсів для задоволення першочергових потреб. Наведене зумовлює потребу у створенні актуальних механізмів кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України, зокрема шляхом посилення ефективності діяльності органів правопорядку щодо виявлення, документування та припинення таких кримінальних правопорушень.

Окремі питання, пов'язані із удосконаленням заходів протидії кримінальним правопорушенням у сфері обігу гуманітарної допомоги розглядались у працях таких учених як С.В. Бабанін, Т.В. Борисенко, Д.Ю. Гресь, Ю.О. Данилевська, О.О. Дудоров, М.О. Думчиков, Д.В. Каменський, О.В. Кришевич, Р.О. Мовчан, Г.В. Муляр, М.О. Рєзнік, П.О. Юшков, А.М. Удод, А.М. Ященко та ін. Водночас варто зауважити, що більшість із наведених праць мали на меті розв'язання проблем кримінальної відповідальності та покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України.

Разом із цим кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги відносяться до різних сфер наукового пізнання. Саме друга сфера орієнтована на дослідження причин та умов вчинення суспільно небезпечного діяння, кримінологічної характеристики особи, яка його вчиняє, механізмів кримінально протиправної поведінки та ефективності заходів запобігання. Ця інформація є важливою в межах удосконалення діяльності правоохоронних органів, що свідчить про те, що дослідження особливостей запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України має не тільки теоретичне, а й вагоме практичне значення, а отже тема дисертації є актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено відповідно до Комплексного

стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392, Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021, Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р, Стратегії зовнішньополітичної діяльності, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021.

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ 28 листопада 2023 року (протокол № 6).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є аналіз теоретико-прикладних та організаційно-правових засад кримінологічного запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також розроблення пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного кримінального законодавства та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів за цим напрямом.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання:*

– визначити та дослідити поняття гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги;

– надати кримінально-правову характеристику складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України;

– проаналізувати межі кримінальної відповідальності та покарання, передбачених за вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– дослідити стан та ефективність нормативно-правового забезпечення запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– надати кримінологічну характеристику незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– охарактеризувати осіб, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– визначити, проаналізувати, систематизувати та удосконалити загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Предмет дослідження – запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. *Формально-юридичний метод* використано для аналізу елементів складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, а також змісту нормативно-правових актів, якими урегулювало суспільні відносини у сфері здійснення господарської діяльності, пов'язаної із обігом гуманітарної допомоги (підрозділи 1.2, 1.3., 2.1); *системно-структурний метод* надав можливість проаналізувати механізм запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної

допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; визначити, охарактеризувати та удосконалити його структурні елементи, а також використовувався для вивчення кримінологічної характеристики кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України (розділ 2,3); *метод структурно-функціонального аналізу* дозволив виявити організаційні недоліки у діяльності суб'єктів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України (розділ 3); *метод контент-аналізу* було використано для дослідження судової практики, а також виявлення типових помилок, які вчиняються під час розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України (всі розділи); *статистичний метод* застосовувався для аналізу та узагальнення статистичної інформації щодо стану кримінально протиправної діяльності у сфері обігу гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (розділи 2,3).

Емпіричну основу дослідження становлять результати вивчення матеріалів 50 судових вироків, ухвалених у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України; інформація, оприлюднена засобами медіа, статистичні дані Офісу Генерального прокурора, аналітичні дані Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень кримінологічних засад запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Найвагоміші результати, що містять наукову новизну, є такими:

вперше:

– із урахуванням підстав криміналізації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, доведено доцільність встановити особливо

кваліфікуючою ознакою такого кримінального правопорушення спричинення смерті людини або інших тяжких наслідків;

– аргументовано потребу у розмежуванні випадків, коли кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України, підлягатимуть розслідуванню органами та підрозділами Національної поліції України, Державним бюро розслідувань та Бюро економічної безпеки.

удосконалено:

– соціально-демографічні ознаки особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, які є такими: чоловік (95,7 %) у віці 29-39 років (16,8 %), який має вищу/фахову передвищу освіту (27 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (25,8 %), громадянин України (100 %). Аргументовано, що особи, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги майже не характеризуються кримінально-правовими ознаками;

– систему соціально-економічних детермінант, які впливають на стан кримінально протиправної діяльності у сфері незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. До основних соціально-економічних причин та умов віднесено такі: 1) поступове погіршення економічної ситуації в країні, що зумовлено ескалацією збройного конфлікту та веденням активних бойових дій російської федерації проти України; 2) збільшення обсягів гуманітарної допомоги, трансформація способів заволодіння нею та шляхів незаконного використання; 3) неналежний стан матеріально-технічного забезпечення діяльності суб’єктів, залучених до розподілу гуманітарної допомоги; 4) соціальна нерівність та зростання залежності уразливих категорій населення від гуманітарної підтримки; 5) комерціалізація волонтерської діяльності; 6)

відсутність належного механізму подолання корупційних ризиків у сфері благодійної та волонтерської діяльності;

– теоретичні підходи щодо недоцільності встановлення кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, вчинення протиправного діяння під час надзвичайного або воєнного стану. Доведено, що оскільки таке діяння було криміналізовано в умовах воєнного стану, законодавець не мав можливості диференціювати та оцінити ступінь його суспільної небезпечності під час дії звичайного та особливого правового режиму, що свідчить про те, що після припинення/скасування воєнного стану таке кримінальне правопорушення може втратити свою актуальність;

– види та розміри покарання, передбачені за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, як кримінально-правові заходи, що входять у систему спеціально-кримінологічного запобігання. Доведено доцільність підвищення суми штрафу, встановленого за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, а також визначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як необов'язкового додаткового виду покарання за діяння, передбачені ч.ч. 2-3 ст. 201-2 КК України.

набули подальшого розвитку:

– теоретичні підходи до переліку організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності із обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги; 2) створення та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів ризик-орієнтованого підходу у сфері контролю та нагляду за використанням гуманітарної допомоги; 3) удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами за напрямом запобігання кримінальному правопорушенню,

передбаченому ст. 201-2 КК України; 4) удосконалення механізму повідомлення про незаконне використання гуманітарної допомоги; 5) запровадження кримінологічного моніторингу кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги;

– теоретичні підходи до переліку індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) створення методик раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком вчинення кримінального правопорушення; 2) проведення індивідуальної профілактичної роботи із особами, відповідальними за розподіл гуманітарної допомоги; 3) запобігання формуванню в осіб, які займаються розподілом гуманітарної допомоги, корисливої мотивації; 4) створення та впровадження системи індивідуального оцінювання ризиків повторного вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, особами, які були засуджені за вчинення суспільно небезпечних діянь.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – під час удосконалення нормативно-правових актів, у яких викладено положення щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності;

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення проблем запобігання кримінальним правопорушення у сфері господарської діяльності (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.06.2026);

– *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення рекомендацій з питань здійснення правоохоронної діяльності за напрямом запобігання кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності;

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних

комплексів з кримінального права та кримінології (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.06.2026).

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження було презентовано та обговорено на науково-практичних заходах: «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 2025 р.), «The Latest Scientific Advancements in Public Management, Administration, and Law» (м. Рига, 2025 р.), «Functioning of Legal Science in the Modern Context» (м. Рига, 2025 рік), «Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період» (м. Львів-Торунь, 2025 рік), «Current Challenges in the Development of Law and Public Management and Administration» (м. Рига, 2026 рік).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких 5 статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 5 тез доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (185 найменувань на 22 сторінках) та 2 додатків (7 сторінок). Повний обсяг дисертації становить 205 сторінок, з них основного тексту – 158 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИКОРИСТАННЮ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги

Напевно важко уявити сучасний цивілізований світ без підтримки та взаємодопомоги один одному. Допомагати іншій людині під час важкого періоду – це той вчинок, з якого починається цивілізація, – свого часу сказала американська антропологиня, представниця етнопсихологічної школи Маргарет Мід [110]. На сьогодні це правило є невід'ємним та необхідним не тільки у взаємовідносинах між людьми, але й у взаємодії між державами.

У ст. 25 Загальної декларації прав людини на міжнародному рівні затверджується право кожної людини на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини. А Преамбулою до зазначеного міжнародного документу визначено, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй проголошує Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави [45].

Крім того, Декларацією про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970 № 995_569 встановлено, що держави зобов'язані, незалежно від відмінностей у їхніх політичних, економічних та соціальних системах, співпрацювати одна з одною в різних галузях міжнародних відносин з метою підтримки міжнародного миру та

безпеки та сприяння міжнародній економічній стабільності та прогресу, спільному добробуту народів та міжнародному співробітництву, вільному від будь-якої дискримінації [28].

Керуючись принципами взаємодопомоги та підтримки, сьогодні чимала кількість країн світу об’єднались у допомозі нашій державі, яка потерпає від збройної агресії рф та мужньо виборює свою незалежність та суверенітет.

Так, з початку повномасштабної війни в Україні США, Німеччина та Велика Британія виділили найбільший обсяг допомоги, але водночас, Естонія та Данія є лідерами з надання допомоги у перерахунку на відсоток їхнього власного ВВП [162]. Крім того, на території України діє низка благодійних організацій та платформ, які надають допомогу тим, хто її потребує за рахунок внесків громадян нашої держави.

В умовах збройної агресії рф проти України, яка призвела до масових людських жертв, переміщення громадян, руйнування інфраструктури та знищення цілих населених пунктів, економічного занепаду тощо, отримання гуманітарної допомоги для нашої країни є критично важливим елементом її функціонування та забезпечення життєво необхідних потреб всього населення.

Наприклад, завдяки гуманітарній допомозі населення України навіть в умовах воєнного стану може й надалі отримувати якісне медичне обслуговування з використанням засобів та виробів міжнародного стандарту. Так, нещодавно Тернопільська обласна клінічна лікарня отримала черговий вантаж гуманітарної допомоги, який доставили зі США. До складу гуманітарного вантажу увійшли медичні засоби та вироби загальною вагою 5 838 кг – це понад тисячу коробок [141]. Крім цього, Тростянецька лікарня отримала допомогу від швейцарської асоціації Ukrainehilfe mit Herz (Допомога Україні серцем), яка з квітня 2022 року надає гуманітарну підтримку українцям, що постраждали від війни. Представники асоціації передали цінну медичну гуманітарну допомогу – ліки, медичні засоби та обладнання, необхідні для якісного лікування пацієнтів [144]. Подібну гуманітарну

допомогу також отримало комунальне некомерційне підприємство «Кобеляцька міська лікарня» від партнерів з Німеччини [46].

Отже, на прикладі отримання гуманітарної допомоги в медичній сфері можна цілком зрозуміти наскільки така допомога є важливою для України і наскільки наша держава є залежною від неї.

Тільки з лютого 2022 року Європа виділила Україні 70 млрд євро фінансової та гуманітарної допомоги, а також 62 млрд євро військової допомоги. США виділили 64 млрд євро військової допомоги, а також 50 млрд євро фінансової і гуманітарної підтримки [34]. Зокрема, починаючи з лютого 2022 та протягом 2025 року Фінляндія виділила більш ніж 80,45 мільйона євро допомоги для надання екстреної допомоги людям у фронтових зонах, ремонту критичної інфраструктури, соціального захисту вразливих груп населення, а також задля психологічної підтримки та допомоги дітям і внутрішньо переміщеним особам [166].

Швейцарія, у свою чергу, з початку війни надала Україні близько 1,4 мільярда доларів допомоги, з яких понад 291 мільйон доларів було надано у співпраці з її союзниками. У лютому 2023 року Швейцарія оголосила про свої плани надати Україні новий пакет гуманітарної допомоги на суму 123 мільйони доларів для будівництва житла, шкіл, ремонту лікарень та енергетичної інфраструктури. Також Швейцарія збирається виділити Україні 1,5 мільярда швейцарських франків (1,7 мільярда доларів США) у рамках своєї стратегії міжнародного співробітництва на 2025-2028 роки. 25 липня 2023 року було запущено ініціативу швейцарсько-українського проекту DECIDE з реконструкції українських шкіл, зруйнованих окупантами. Додаткові 4,3 мільйона швейцарських франків (4,8 мільйона доларів США) виділено на ініціативу проекту DECIDE для відновлення навчальних закладів та облаштування укриттів для навчання під час повітряного тривоги. Крім того, Швейцарія надає фінансування через багатосторонніх партнерів України: ООН, ОБСЄ, Червоний Хрест та інших [167].

У свою чергу, країни Балтії (Латвія, Естонія, Литва) на сьогодні є одними з найактивніших партнерів України, надаючи комплексну гуманітарну та фінансову допомогу українцям, що постраждали від війни. Підтримка включає прямі грошові виплати, соціальний супровід, житло, психологічну допомогу, а також масштабні поставки гуманітарних вантажів, включаючи продукти та обладнання [38].

Таким чином, в умовах наявної різноманітності видів допомоги, що надається, існує необхідність її упорядкування та чіткого розуміння поняття та сутності допомоги, що визнається благодійною та гуманітарною, поняття благодійних пожертв, чим вони відмежовуються між собою та яке правове підґрунтя надання та отримання такої допомоги.

Відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 № 1192-XIV, гуманітарна допомога – цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв’язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [121].

Разом з тим, у вищезазначеному нормативно-правовому акті також зазначене поняття безоплатної допомоги (пересилка, виконання робіт, надання послуг), під якою розуміється надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам гуманітарної допомоги [121].

Виходячи із зазначених понять гуманітарної та безоплатної допомоги, можна зробити висновок, що ці поняття тотожні, адже гуманітарна допомога –

це безоплатна допомога, а безоплатна допомога – це надання гуманітарної допомоги. Проте, на наш погляд, ці поняття не є тотожними, адже безоплатна допомога є значно ширшою за гуманітарну. Гуманітарна допомога, відповідно до Закону, надається виключно за певних обставин. Зокрема, у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Разом з тим, безоплатна допомога за своєю суттю є такою, що надається без умов надання будь-якої вдячності в майбутньому. Тож чому вона має бути виключно гуманітарною? А якщо особа хоче безоплатно допомогти тому, хто не може претендувати на отримання гуманітарної допомоги? Наприклад, допомогти фінансово іншій особі, яка не перебуває у скрутному стані та не є тяжко хворою? Якою має визнаватись така допомога, як не безоплатною? На наш погляд, безоплатна допомога не має обмежуватись виключно наданням гуманітарної допомоги. Це може бути будь-яка допомога, яка надається на кошт іншої особи без будь-яких умовностей, адже відповідно до ст. 41 Конституції України [58] кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю.

У зв'язку із вищезазначеним, пропонуємо поняття безоплатної допомоги, наведеної у статті 1 «Визначення термінів і понять» Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 року № 1192-XIV викласти у такій редакції: *«безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – надання допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій».*

Як нами вже зазначалося раніше, гуманітарна допомога є цільовою та може надаватись виключно з настанням певних умов. Підставою для визнання допомоги саме гуманітарною є письмова пропозиція донора про її надання. Надавачами такої допомоги є так звані донори гуманітарної допомоги – юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства

України або іноземної держави, та фізичні особи, що перебувають в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги (юридичні особи, а також акредитовані представництва іноземних держав, міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи), визначені у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку отримувачами гуманітарної допомоги) в Україні або за її межами. Крім того, отримувачі гуманітарної допомоги мають право здійснювати розподіл або перерозподіл гуманітарної допомоги між її набувачами лише з дотриманням її цільового призначення без додаткового погодження з донором [121].

Слід зазначити, що визнання товарів (робіт, послуг) гуманітарною допомогою здійснюється спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги у кожному конкретному випадку з урахуванням таких особливостей (ст. 6 Закону України «Про гуманітарну допомогу») [121].

Не відносяться до гуманітарної допомоги підакцизні товари, крім: автомобілів швидкої медичної допомоги, легкових автомобілів спеціального призначення для Міністерства внутрішніх справ України, органів Національної поліції України, органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України; транспортних засобів, що надходять у період проведення антитерористичної операції, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, для отримання і використання Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною спеціальною службою транспорту, Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Державною міграційною службою України, Державною службою спеціального зв’язку та захисту інформації України, іншими державними органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони України, Державною кримінально-виконавчою службою України,

комунальними організаціями (установами) підготовки громадян до національного спротиву, а також для використання військовослужбовцями з метою забезпечення проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України. У такому випадку державні органи, які входять до складу сектору безпеки і оборони України, а також органи і установи Державної кримінально-виконавчої служби України, комунальні організації (установи) підготовки громадян до національного спротиву мають статус отримувача гуманітарної допомоги, а з моменту використання таких транспортних засобів – статус набувача гуманітарної допомоги; транспортних засобів, призначених для перевезення більше восьми осіб, та автомобілів, обладнаних для перевезення осіб з інвалідністю з ураженням опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення, що передаються для використання установам соціального захисту населення, надавачам соціальних послуг, внесеним до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, прийомним сім'ям та дитячим будинкам сімейного типу, закладам охорони здоров'я, реабілітаційним закладам незалежно від форми власності чи фізичним особам – підприємцям, які у встановленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та/або мають право на надання реабілітаційної допомоги, з якими головний розпорядник бюджетних коштів уклав договір про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, закладам охорони здоров'я, що належать до сфери управління суб'єктів сектору безпеки і оборони, закладам освіти, громадським об'єднанням осіб з інвалідністю, підприємствам та організаціям, заснованим ними, громадським організаціям та іншим об'єднанням ветеранів війни, а також транспортних засобів, призначених для Товариства Червоного Хреста України, його обласних і місцевих організацій із статусом юридичної особи, через які це товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства Червоного Хреста України та Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» [137];

легкових автомобілів, які на момент ввезення на митну територію України були вперше зареєстровані не пізніше ніж вісім років тому, з об'ємом двигуна не більш як 1800 куб. см, що отримуються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міською державною адміністрацією для подальшої передачі особам з інвалідністю, які перебувають у встановленому порядку на обліку для отримання спеціального автотранспорту, на строк, визначений законодавством. У такому випадку зазначені органи виконавчої влади мають статус отримувача гуманітарної допомоги; транспортних засобів спеціального та спеціалізованого призначення (крім таксі, автомобілів інкасації) для підприємств, установ та організацій, що утримуються за рахунок бюджетів, уповноважених ними державних установ та органів місцевого самоврядування для забезпечення соціально-економічних потреб територіальних громад; транспортних засобів верифікованих гуманітарних організацій, призначених для здійснення гуманітарного реагування [121].

До товарів гуманітарної допомоги спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги також можуть бути віднесені: аудіо- та відеотехніка, призначена відповідно для сліпих і глухих, аудіо- та відеокасети з навчальними, соціальними, реабілітаційними програмами, інформацією з фізичної культури та спорту осіб з інвалідністю, програмами для формування здорового способу життя, з лекціями нобелівських лауреатів; шоколад з начинкою та без неї, інші шоколадні вироби, що входять до новорічних і різдвяних подарунків, отриманих у термін за два місяці до відповідних свят; меблі, що передаються виключно для використання установам соціального захисту населення, державним закладам охорони здоров'я та навчальним закладам, громадським організаціям осіб з інвалідністю, Товариству Червоного Хреста України та його обласним організаціям, релігійним організаціям, що зареєстровані у порядку, передбаченому Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» [135]; медико-соціальне обладнання та оснащення, що передається виключно

реабілітаційним установам для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають відповідну ліцензію на надання реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності, за обов'язкової умови заборони його подальшого продажу [121].

Звільнення від оподаткування товарів (робіт, послуг) гуманітарної допомоги здійснюється у порядку, встановленому Податковим кодексом України та Митним кодексом України. Плата за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, що встановлена Митним кодексом України, не справляється при ввезенні на митну територію України товарів гуманітарної допомоги [112; 87].

На підставі рішення про надання гуманітарної допомоги отримувачам гуманітарної допомоги за межами України держава забезпечує донорам України повернення податку на додану вартість у порядку, встановленому Податковим кодексом України.

Що стосується благодійних пожертв, то це визначення та порядок надання регламентується Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 року № 5073-VI [114].

Однак, перш ніж надати визначення благодійних пожертв, слід приділити увагу визначенню поняття благодійної діяльності, адже вони (пожертви) є певним різновидом благодійної діяльності.

Відповідно до ст. 1 вищезазначеного Закону, благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара (набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення визначених законом цілей) [114].

Цілями такої діяльності є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності, визначених цим Законом, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах [114].

Благодійна діяльність поширена у таких сферах, як: освіта; охорона здоров'я; екологія, охорона довкілля та захист тварин; запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; опіка і піклування, законне представництво та правова допомога; соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності; культура та мистецтво, охорона культурної спадщини; наука і наукові дослідження; спорт і фізична культура; права людини і громадянина та основоположні свободи; розвиток територіальних громад; розвиток міжнародної співпраці України; стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні; сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану [114].

Серед видів благодійної діяльності виокремлюють такі: безоплатна передача у власність бенефіціарів коштів, іншого майна, а також безоплатне відступлення бенефіціарам майнових прав; безоплатна передача бенефіціарам права користування та інших речових прав на майно і майнові права; безоплатна передача бенефіціарам доходів від майна і майнових прав; безоплатне надання послуг та виконання робіт на користь бенефіціарів; благодійна спільна діяльність та виконання інших контрактів (договорів) про благодійну діяльність; публічний збір благодійних пожертв; управління благодійними ендавментами; виконання заповітів, заповідальних відказів і спадкових договорів для благодійної діяльності; проведення благодійних

аукціонів, негрошових лотерей, конкурсів та інших благодійних заходів, не заборонених законом [114].

Що стосується визначення поняття пожертви, то відповідно до ст. 729 Цивільного кодексу України (ЦК України) нею визнається дарування нерухомих та рухомих речей, зокрема грошей та цінних паперів визначених Кодексом особам для досягнення ними певної, наперед обумовленої мети. Пожертва укладається в формі договору, до якого застосовується положення про договір дарування [163].

Також, відповідно до ЦК України пожертвувач має право здійснювати контроль за використанням пожертви відповідно до мети, встановленої договором про пожертву. Якщо використання пожертви за призначенням виявилося неможливим, використання її за іншим призначенням можливе лише за згодою пожертвувача, а в разі його смерті чи ліквідації юридичної особи – за рішенням суду. Пожертвувач або його правонаступники мають право вимагати розірвання договору про пожертву, якщо пожертва використовується не за призначенням (ст. 730) [163].

Що стосується визначення саме благодійної пожертви, то відповідно до ст. 6 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійну організацію» під нею розуміється безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності. Благодійники, надаючи пожертву, мають право здійснювати контроль за цільовим її використання, у тому числі на користь третіх осіб. Також благодійники або їх правонаступники мають право у встановленому законодавством порядку змінити бенефіціарів благодійної пожертви у разі порушення цілей, строків та порядку використання такої пожертви або її частини. Вимога зазначеної статті щодо використання благодійної пожертви в межах визначеної цілі та можливість контролю з боку благодійника дещо схожа з положенням ЦК України, що регламентує питання, пов’язані з пожертвами [114].

Благодійна пожертва, бенефіціаром якої є благодійна організація або інша юридична особа, може надаватися з однією чи кількома відкладальними або скасувальними обставинами, які не повинні суперечити законам України або порушувати права третіх осіб. Також слід зазначити, що благодійна пожертва може надаватися бенефеціарам, визначеним на конкурсних засадах благодійником або уповноваженими ним особами. Умовами конкурсу можуть визначатися дії, які бенефіціар має виконати на користь третіх осіб, крім тих, які пов'язані з благодійником [114].

Також, слід зазначити, що благодійні пожертви можуть організовуватись за допомогою публічних зборів – добровільного збору цільової допомоги у формі коштів або майна серед невизначеного кола осіб, зокрема з використанням засобів електронних комунікацій, у тому числі благодійного електронно-комунікаційного повідомлення, для досягнення певних цілей. Особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв від імені благодійної організації, діють на підставі нотаріально посвідченої довіреності керівника благодійної організації. Довіреність має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх використання та порядок загального доступу до фінансових звітів благодійної організації. Разом з тим, особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв на користь благодійної організації від власного імені, діють на підставі контракту (договору) про благодійну діяльність з такою благодійною організацією. Контракт (договір) має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх використання, порядок загального доступу до фінансових звітів благодійної організації та відповідальність сторін у разі порушення контракту (договору) або порядку використання пожертв. Особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв від імені або на користь інших бенефіціарів (крім благодійних організацій), діють на підставі контракту (договору) про благодійну діяльність з таким бенефіціаром або одним із його законних представників. Контракт (договір) має визначати, зокрема, цілі, місце і строк збору коштів або іншого майна, порядок їх цільового використання,

обліку та звітності, а також відповідальність особи, яка здійснює публічний збір благодійних пожертв, перед бенефіціаром і благодійниками у разі порушення контракту (договору) або порядку використання таких пожертв. Слід зазначити, що публічний збір не мають право проводити особи, які перебувають на державній або іншій публічній службі та особи, які діють від імені осіб, які перебувають на державній або іншій публічній службі, крім випадків, визначених чинним законодавством України. Крім того забороняється публічний збір благодійних пожертв на цілі, що суперечать законам України або порушують права третіх осіб, а також у формі підакцизних товарів [114].

Також благодійні пожертви можуть збиратись шляхом використання благодійного електронно-комунікаційного повідомлення (ст. 7-1 Закону України «Про гуманітарну допомогу»). Так, постачальник електронних комунікаційних послуг здійснює збір благодійних пожертв з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення серед абонентів на підставі договору про публічний збір благодійних пожертв, укладеного з неприбутковою організацією, у тому числі благодійною організацією (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальною громадою. При цьому видача довіреності постачальнику від неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальної громади не вимагається [121]. Умови виконання благодійного електронно-комунікаційного повідомлення, не встановлені законом, визначаються на підставі відповідного договору приєднання, який постачальник електронних комунікаційних послуг розміщує на своєму офіційному веб-сайті. Після отримання від абонента благодійного електронно-комунікаційного повідомлення постачальник електронних комунікаційних послуг перераховує попередньо передплачені абонентом, але не використані ним кошти за електронні комунікаційні послуги (аванс) у межах невикористаного залишку як благодійну пожертву на користь неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і

кредитних спілок), або територіальної громади у строк та відповідно до умов, визначених договором. Неприбуткова організація, у тому числі благодійна організація (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальна громада використовує кошти, зібрані шляхом публічного збору благодійних пожертв з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення, виключно на цілі, визначені договором, укладеним з постачальником електронних комунікаційних послуг. Використання таких коштів на фінансування адміністративних та інших витрат неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальної громади, що не передбачені договором, забороняється. Постачальник електронних комунікаційних послуг має право здійснювати контроль цільового використання коштів, зібраних шляхом публічного збору благодійних пожертв з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення неприбутковою організацією, у тому числі благодійною організацією (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальною громадою [121]. Істотними умовами договору, укладеного між постачальником та неприбутковою організацією, у тому числі благодійною організацією (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальною громадою, є: 1) зобов'язання неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальної громади оприлюднювати на своєму веб-сайті звіти про використання таких коштів та документи (або їх засвідчені копії), що підтверджують використання таких коштів; 2) строки оприлюднення неприбутковою організацією, у тому числі благодійною організацією (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальною громадою відомостей та документів, передбачених чинним законодавством; 3) відповідальність неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальної громади за невиконання вимог, передбачених чинним законодавством [121].

Інформація та звіти про використання коштів, зібраних шляхом публічного збору благодійних пожертв з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення та перерахованих постачальником електронних комунікаційних послуг на рахунок неприбуткової організації, у тому числі благодійної організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальної громади, з якою постачальником електронних комунікаційних послуг укладено договір, підлягають обов'язковому опублікуванню на веб-сайті такої організації або територіальної громади [114].

Таким чином, дослідивши поняття та сутність безоплатної, гуманітарної допомоги, а також благодійних пожертв та здійснивши теоретико-правовий аналіз можна зробити висновок про те, що всі зазначені види допомоги надаються виключно на добровільній основі з метою забезпечення та задоволення певних, у тому числі життєво важливих, потреб того, хто звертається по допомогу. Порядок надання та отримання гуманітарної допомоги чи благодійної пожертви визначається та встановлюється відповідним чинним законодавством України, порушення якого призводить до притягнення до відповідної юридичної відповідальності. Крім того, задля упорядкування чинного законодавства України у сфері гуманітарної діяльності, є необхідність викладення у новій редакції поняття безоплатної допомоги, під якою слід розуміти надання допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій.

Хоча всі ці три поняття мають різний логіко-семантичний зміст та правове значення, вони всі об'єднані однією метою – вирішення та задоволення соціально-економічних потреб уразливих категорій громадян. Аргументовано, що для цілей кримінально-правової норми, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги визначальне значення має цільове призначення предмета, умови його використання та безоплатний характер надання та способи вчинення

кримінального правопорушення, що надає можливість відмежувати його від суміжних протиправних діянь.

1.2. Кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України

Говорячи про склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, слід визначити, що саме треба розуміти під складом кримінального правопорушення.

Склад кримінального правопорушення – це сукупність встановлених у кримінальному законі об'єктивних і суб'єктивних ознак, що визначають скоєне суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення, за вчинення якого настає кримінальна відповідальність [63, с. 68].

У чинному законодавстві міститься вичерпний перелік тих суспільно небезпечних діянь, що нині визначені як злочинні. Отже, для того щоб будь-яке суспільно небезпечне діяння, що трапляється в реальному житті, набуло статусу злочину, необхідно, щоб діяння даного виду були визначені законодавцем як злочинні. Тільки за вчинення таких суспільно небезпечних діянь особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності та їй може бути призначене кримінальне покарання. Відступ від цієї вимоги на практиці може призвести до серйозних порушень законності та обмеження прав громадян [64, с. 85]. Склади кримінальних правопорушень класифікують певними критеріями: за ступенем суспільної небезпечності; за структурою, тобто за способом опису ознак складу в законі; за особливістю законодавчого конструювання [64, с. 92].

Так, за ступенем суспільної небезпечності (тяжкості) розрізняють: 1) простий (іноді його називають «основний») склад кримінального правопорушення – він містить основні ознаки кримінального правопорушення і не містить пом'якшуючих чи обтяжуючих (кваліфікуючих) обставин; 2) склад кримінального правопорушення з пом'якшуючими обставинами (так

званий привілейований склад), який характеризується обставинами, що значною мірою знижують суспільну небезпечність і караність даного виду кримінального правопорушення; 3) склад із кваліфікуючими ознаками, тобто з такими, що обтяжують відповідальність і впливають на кваліфікацію; 4) склад з особливо обтяжуючими (особливо кваліфікуючими) обставинами, тобто такими, що надають злочину особливу суспільну небезпечність [64, с. 92-94].

За наданою класифікацією склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, є простим, адже не передбачає наявність пом'якшуючих чи обтяжуючих (кваліфікуючих) обставин.

Склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 201-2 КК України, є складом із кваліфікуючими ознаками (повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі). Разом з тим, склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, є складом з особливо обтяжуючими (особливо кваліфікуючими) обставинами (організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану) [65, 66].

У цьому контексті на увагу заслуговує така кваліфікуюча ознака як вчинення досліджуваного суспільно небезпечного діяння в умовах надзвичайного або воєнного стану. По-перше, варто відзначити, що вказане діяння було криміналізовано після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Логічно припустити, що однією з підстав стало його поширення та підвищений ступінь суспільної небезпечності, який пов'язаний саме із введенням у дію особливого правового режиму воєнного стану та збільшенням обсягів гуманітарної та безоплатної допомоги, а також категорій населення, які її потребують. По-друге, оскільки таке діяння було криміналізовано після введення у дію особливого правового режиму воєнного стану, законодавець не мав можливості диференціювати та оцінити ступінь суспільної небезпечності такого діяння під час дії звичайного та особливого

правового режиму, що свідчить про те, що після припинення/скасування воєнного стану таке кримінальне правопорушення взагалі втратить свою актуальність. Відповідно, така кваліфікуюча ознака потребує додаткової оцінки.

Тут також варто звернути увагу і на те, що із урахуванням вказаних вище підстав криміналізації досліджуваного протиправного діяння, має бути розглянута доцільність встановлення кваліфікуючою ознакою спричинення смерті людини або інших тяжких наслідків. Наведене зумовлено тим, що посягання на гуманітарну допомогу може призвести до негативних наслідків для уразливих категорій населення, які її потребують.

За характером структури складів, тобто за способом опису їх ознак безпосередньо в законі, всі вони можуть бути поділені на прості та складні.

До простих складів належать ті, що містять ознаки одного суспільно небезпечного діяння, яке посягає на один об’єкт. Складним є склад злочину, законодавчу конструкцію якого ускладнено якими-небудь обставинами. Тому складними слід визнавати склади з двома об’єктами, із двома діями, із двома формами вини [65, с. 92-94].

Відповідно до диспозиції ч. 1 ст. 201-2 КК України, об’єктивна сторона цього кримінального правопорушення може бути реалізована шляхом вчинення декількох альтернативних дій, зокрема таких як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги; укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном. Отже, наведений склад кримінального правопорушення відноситься до складних.

За особливостями конструкції виділяють злочини з формальним складом, злочини з матеріальним складом та злочини з усіченим складом. Таке конструювання ґрунтується на тому, що будь-який злочин у своєму розвитку може пройти цілу низку стадій (етапів): готування, замах, закінчений злочин. Причому окремим видам злочинної діяльності притаманна винятково висока суспільна небезпечність уже на ранніх стадіях її розвитку. Тому законодавець

нерідко закріплює момент закінчення таких злочинів уже на стадії замаху чи навіть готування, не пов'язуючи закінчення злочину з фактом настання суспільно небезпечних наслідків [64, с. 92-94; 63, с. 77-80].

Злочинами з формальним складом прийнято називати такі, що не включають суспільно небезпечні наслідки як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони, а тому злочин вважається закінченим з моменту вчинення зазначеного у законі діяння. Злочинами з матеріальним складом прийнято вважати такі, при конструюванні об'єктивної сторони яких законодавець як обов'язкову ознаку передбачає певні суспільно небезпечні наслідки. У таких складах об'єктивна сторона одержує свій повний розвиток лише за умови настання зазначених наслідків і тільки з цього моменту злочин вважається закінченим. У злочинах з матеріальним складом обов'язково треба встановлювати причинний зв'язок між самим діянням і суспільно небезпечними наслідками, що настали. Злочини з усіченим складом – це такі, в яких момент закінчення злочину самим законом переноситься на стадію готування або на стадію замаху [64, с. 94; 63, с. 77-80].

За даною класифікацією кримінальне правопорушення, пов'язане із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, є кримінальним правопорушенням з формальним складом, адже не передбачає настання суспільно небезпечних наслідків.

Як нами вже зазначалося раніше, склад кримінального правопорушення – це сукупність певних об'єктивних і суб'єктивних ознак, а отже аналіз складу означає аналіз зазначених ознак.

Об'єктом кримінального правопорушення виступають об'єктивно існуючі в суспільстві відносини між людьми, які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність. Враховуючи поділ об'єкту кримінального правопорушення на родовий видовий та безпосередній, слід визначити об'єкт незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги за

даним поділом. Родовим об'єктом є однорідні за своїми властивостями групи суспільних відносин, охоронювані певною сукупністю кримінально-правових норм; видовим – тотожні суспільні відносини, охоронювані конкретними кримінально-правовими нормами від будь-яких кримінально протиправних посягань, безпосередній об'єкт – конкретні суспільні відносини, на які посягає певне кримінальне правопорушення. Така класифікація дає змогу визначити об'єкти кримінально-правової охорони на різних рівнях їх узагальнення [64, с. 96-109; 63, с. 108-122].

Родовим (груповим) об'єктом є об'єкт, що охоплює певне коло однорідних за соціально-політичною і економічною сутністю суспільних відносин, які внаслідок цього повинні охоронятися єдиним комплексом взаємозалежних кримінально правових норм. У розділах Особливої частини КК України всі склади кримінальних правопорушень згруповані переважно по родовому об'єкту, хоча інколи в якості критерію класифікації виступає видовий об'єкт. Так, родовим об'єктом є відносини власності, людина з усіма її благами та цінностями, відносини у сфері господарської діяльності тощо.

Значення родового об'єкта складу кримінального правопорушення полягає насамперед у тому, що він дає змогу здійснити класифікацію всіх кримінальних правопорушень і кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за їх вчинення. Саме ця його властивість була покладена в основу побудови Особливої частини КК України, що дозволило законодавцеві в цілому правильно об'єднати в межах одного розділу КК України норми, в яких передбачається відповідальність за посягання на тотожні або однорідні суспільні відносини [3, с. 11; 64, с. 96-109; 63, с. 108-122].

Отже, родовий об'єкт кримінального правопорушення являє собою частину загального об'єкта, тобто окрему групу однорідних або тотожних суспільних відносин, які утворюють певну сферу діяльності. Він відображає ступінь небезпечності окремої групи кримінальних правопорушень, через що

постає своєрідним критерієм об’єднання окремих з них у групи та подальшого розміщення їх в Особливій частині КК [7, с. 765; 64, с. 96-109; 63, с. 108-122].

Родовим об’єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок здійснення господарської діяльності. Видовим – суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок отримання, обліку, надання та використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Під безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення слід розуміти ті конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певного кримінального закону і яким заподіюється шкода кримінальним правопорушенням, що підпадає під ознаки даного кримінального правопорушення [64, с. 96-109; 63, с. 108-122].

Питання про те, які суспільні відносини можуть бути визнані об’єктом складу конкретного кримінального правопорушення, вирішується законодавцем шляхом прийняття або скасування того або іншого кримінального закону. Завдання ж науки кримінального права й судової практики полягає в тому, щоб установити ті суспільні відносини, які визначені законодавцем як безпосередній об’єкт складу кримінального правопорушення, і розкрити їх дійсний зміст. Законодавець лише в деяких випадках указує на безпосередній об’єкт у самому кримінальному законі. У більшості ж випадків у кримінальному законі відсутні вказівки щодо безпосереднього об’єкта складу конкретного кримінального правопорушення, і тоді для його з’ясування необхідний ретельний юридичний аналіз складу певного кримінального правопорушення. Встановлення безпосереднього об’єкта складу кримінального правопорушення важливо для з’ясування характеру й ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння, правильної його кваліфікації, сприяє відмежуванню вчиненого діяння від суміжних кримінальних правопорушень, інших видів правопорушень, а також від правомірних діянь [3, с. 11-12; 64, с. 96-109; 63, с. 108-122].

Безпосереднім об’єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Окремо варто відзначити, що об’єкт досліджуваного кримінального правопорушення має факультативну ознаку, якою є предмет. Предметом кримінального правопорушення слід вважати будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов’язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення. Із цього визначення зрозуміло, що до предмета кримінального правопорушення необхідно відносити тільки певні речі, а не будь-які інші цінності [3, с. 12; 64, с. 96-104; 63, с. 122-126].

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є гуманітарна допомога, благодійні пожертви або безоплатна допомога.

Гуманітарна допомога – цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб [121].

Безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам (Закон України «Про гуманітарну допомогу») [121].

Об’єктивна сторона злочину (кримінального правопорушення) – це зовнішня сторона (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв’язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину [64, с. 110; 63, с. 134-135].

У свою чергу, М. І. Панов визначає об’єктивну сторону кримінального правопорушення як «зовнішню сторону (зовнішнє вираження) кримінального правопорушення, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв’язком між діянням і наслідками, а також місцем, часом, способом, обстановкою та засобами вчинення кримінального правопорушення» [109, с. 111].

На думку інших учених, зокрема Д. О. Балобанової та І. Б. Газдайки-Василишин, об’єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це сукупність установлених кримінальним законом ознак, які характеризують зовнішній акт суспільно небезпечного посягання [2, с. 8].

Усі ознаки об’єктивної сторони злочину з погляду на їх опис (закріплення) у диспозиціях статей Особливої частини КК можна поділити на дві групи: обов’язкові (необхідні) та факультативні.

Обов’язковими ознаками об'єктивної сторони кримінального правопорушення є: суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність); суспільно небезпечні наслідки; причинний зв’язок між діянням і наслідками. Разом з тим, факультативними ознаки є: час, місце, спосіб, обстановку, знаряддя та засоби вчинення злочину [64, с. 110-112; 63 с. 134-137].

Проте, такий перелік обов'язкових ознак властивий лише для кримінальних правопорушень з матеріальним складом (коли настання наслідків є обов'язковим для визначення події кримінальним правопорушенням).

Для кримінальних правопорушень з формальним складом обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є діяння.

Діяння – це *усвідомлений акт поведінки людини*, що завжди є наслідком пізнавальної діяльності, відображенням у свідомості людини об'єктивного світу. Тому не є діянням у кримінально-правовому значенні такі рухи тіла, які не контролюються свідомістю, навіть якщо вони за своїм характером були об'єктивно суспільно небезпечними і ними заподіювалася істотна шкода охоронюваним законом суспільним відносинам. Наприклад, дії, вчинені неосудними і душевнохворими особами, не контролюються їх свідомістю, а отже, і не можуть становити дію чи бездіяльність у кримінально-правовому сенсі [64, с. 113-114; 63, с. 139-146].

Діяння, що належить до об'єктивної сторони складу злочину, повинно *бути вольовим*, тобто проявом волі особи, якщо вона діє з відповідних мотивів, маючи щось певне на меті. Діяння, в якому немає прояву волі, вчинене, наприклад, під безпосереднім впливом фізичного чи психічного примусу (ст. 40 КК України), не може становити об'єктивну сторону складу злочину [65].

Суспільна небезпечність як ознака діяння полягає в тому, що, будучи визнаним злочином, це діяння заподіює *істотну шкоду суспільним відносинам*, охоронюваним кримінальним законом, або створює реальну загрозу її заподіяння. Суспільна небезпечність органічно притаманна діянню, що й зумовлює необхідність його криміналізації, тобто визнання його злочинним і караним. Це положення безпосередньо випливає із ч. 2 ст. 11 КК. Дія чи бездіяльність, що через свою малозначність не спричиняє істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони або ж не створює загрози її заподіяння, не може розглядатися як злочин, оскільки останній позбавлений такої соціальної властивості, як суспільна небезпечність. Матеріальна ознака злочину – суспільна небезпечність – виявляється насамперед у діянні, конкретному акті поведінки особи. Водночас характер дії чи бездіяльності, спосіб і засоби, за допомогою яких учиняється посягання, значною мірою визначають характер і ступінь суспільної небезпечності злочину, тобто його тяжкість. *Протиправність* як ознака діяння відповідно до ст. 11 КК України означає, що злочином визнається тільки те діяння, яке саме в такій якості

передбачено кримінальним законом. Ознака протиправності означає, що діяння завжди порушує відповідну норму кримінального закону [64, с. 114-115]. *Суспільно небезпечні наслідки* можна визначити як шкоду (збиток), що заподіюється злочинним діянням суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом, або як реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди. Усі вони можуть бути поділені на дві великі групи: наслідки матеріального характеру (шкода, що має особистий (фізичний) характер, наприклад, смерть людини при вбивстві, тілесні ушкодження, а також майнова шкода); наслідки нематеріального характеру (негативні зміни в об'єкті посягання, що поєднані з порушенням тих чи інших інтересів учасників суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом, і, як правило, не пов'язані з фізичним впливом на людину як суб'єкта суспільних відносин чи впливом на матеріальні предмети зовнішнього світу (блага), з приводу яких існують суспільні відносини) [64, с. 124-125; 63, с. 147-152].

Причинним зв'язком у кримінальному праві слід розуміти об'єктивно існуючий зв'язок між діянням (причиною) і суспільно небезпечними наслідками (наслідком), коли дія чи бездіяльність викликає (породжує) настання суспільно небезпечного наслідку. Що стосується об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, то вона, враховуючи формальний склад правопорушення, характеризується наявним суспільно небезпечним діянням. Діяння полягає у продажу товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використанні благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також укладенні інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку [65; 66]. Отже, об'єктивна сторона характеризується активними діями, формами реалізації є: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги; укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном.

Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги. Під продажем слід розуміти оплатне відчуження гуманітарної допомоги третім особам незалежно

від способу реалізації такого майна. Вказана форма охоплює як безпосередній продаж гуманітарних товарів, так і їх реалізацію через посередників, торговельні мережі, інтернет-платформи тощо; використання благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Така форма може проявлятися у спрямуванні грошових коштів або майна не за цільовим призначенням, а для отримання матеріальної вигоди винною особою або іншими особами; укладення інших правочинів щодо розпорядження гуманітарною допомогою. Законодавець використав оціночне поняття «інші правочини», що дозволяє охопити широкий спектр дій, пов’язаних із незаконним відчуженням гуманітарної допомоги. До таких правочинів можуть належати дарування, міна, передача у заставу, оренда, внесення до статутного капіталу тощо. Аналізуючи об'єктивну сторону кваліфікованого та особливо кваліфікованого складів кримінального правопорушення, передбачених ст. 201-2 КК України, слід зазначити, що об'єктивна сторона незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, передбаченого ч. 3 зазначеної статті містить факультативну ознаку, наявність якої є обов'язковою для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ч. 3 ст. 201-2 КК України, вчинене у певний період часу, а саме «під час надзвичайного або воєнного стану» [65; 66].

Особливе значення для визначення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги як кримінального правопорушення є наявність певної умови [65; 66]:

- вчинення правопорушення у значному розмірі (ч. 1 ст. 201-2 КК України), коли загальна вартість незаконно використаної гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

- вчинення правопорушення у великому розмірі (ч. 2 ст. 201-2 КК України), коли загальна вартість незаконно використаної гуманітарної

допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

- вчинення правопорушення у особливо великому розмірі (ч. 3 ст. 201-2 КК України), коли загальна вартість незаконно використаної гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Така умова є дійсно доцільною та необхідною, адже кримінальним правопорушенням, відповідно до ст. 11 КК України, має бути саме суспільно небезпечне діяння. Крім того, вчинення кримінального правопорушення, на відміну від інших порушень законодавства, тягне за собою такий правовий наслідок, як судимість (ст. 88 КК України) [65]. Тому, враховуючи такі наслідки для винної особи, шкода, заподіяна від вчиненого ним протиправного діяння (зокрема, незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги) має бути суттєвим, таким, що дійсно шкодить суспільним відносинам у сфері господарської діяльності, які знаходяться під охороною чинного кримінального законодавства України.

Що стосується суб'єкта кримінального правопорушення, то визначення його поняття міститься у ст. 18 КК України. Так, суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність (ч. 1) [65].

Осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними (ч. 1 ст. 19 КК України). Щодо віку, з якого настає кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то відповідно до ст. 22 КК України така відповідальність настає для осіб, яким на момент вчинення правопорушення виповнилося шістнадцять років [65; 66].

Перш ніж визначити суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, доцільно розглянути суб'єктний склад відносин, пов'язаних з отриманням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв. Проаналізувавши відповідні положення чинного законодавства, можна встановити, що до такого складу входять три групи осіб: 1) особи, які надають ту чи іншу допомогу; 2) особи, які її потребують; 3) особи, які мають забезпечувати передавання (доставлення) допомоги від осіб, які її надають, до осіб, які її потребують [104, с. 185].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про благодійну діяльність і благодійні організації», який визначає загальні засади благодійної діяльності в Україні, вказаними особами є [114]:

- бенефіціар – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених законом;

- благодійник – дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності;

- благодійна організація – юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених законом, як основну мету її діяльності.

Щодо гуманітарної допомоги, у ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» йдеться про таких суб'єктів, як [121]:

- донори гуманітарної допомоги – юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства України або іноземної держави, та фізичні особи, що перебувають в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами;

- набувачі гуманітарної допомоги – фізичні та юридичні особи, які потребують допомоги і яким вона безпосередньо надається;

- отримувачі гуманітарної допомоги – юридичні особи, а також акредитовані представництва іноземних держав, міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи), визначені у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку отримувачами гуманітарної допомоги.

З урахуванням викладеного, суб'єктом незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є фізична осудна особа, якій виповнилось шістнадцять років, якій згадані у ст. 201-2 КК України предмети були ввірені (донорами, благодійниками) чи перебували в її віданні для подальшої передачі отримувачам (бенефіціарам, набувачам). Зокрема, суб'єктами правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, мають визнаватися, наприклад: співробітники благодійних організацій; працівники організацій – отримувачів благодійної допомоги; особи, які здійснюють публічний збір благодійних пожертв, зокрема й з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення (від імені благодійної організації, від власного імені, від імені або на користь інших бенефіціарів (крім благодійних організацій)) тощо [104, с. 186-187; 64, с. 139-144; 63, с. 164-166].

Аналізуючи диспозиції ч.ч. 2, 3 ст. 201-2 КК України, слід зазначити, що дані кримінальні правопорушення можуть вчинятися службовою особою з використанням службового становища.

Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним

статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом (ч. 3 ст. 18 КК України) [65; 66; 64 с. 139-144; 63, с. 170-174].

Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, в органі місцевого самоврядування або автономному утворенні на території держави, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного, місцевого органу або державного, комунального підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів (ч. 4 ст. 18 КК України) [65; 66; 63, с. 170-174].

Що стосується суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, то нею визнається внутрішня сторона злочину, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості і волі до суспільно небезпечного діяння, яке вона вчиняє, і до його наслідків [64, с. 152; 63, с. 177-180].

Суб'єктивна сторона – обов'язковий елемент будь-якого складу кримінального правопорушення, її відсутність виключає наявність складу та правову підставу притягнення особи до кримінальної відповідальності [108, с. 142; 64, с. 152-155; 63, с. 177-180].

Якщо об'єктивна сторона кримінального правопорушення може безпосередньо сприйматися потерпілими, свідками та іншими особами, то суб'єктивна сторона характеризує процеси, що відбуваються у психіці суб'єкта та не піддаються безпосередньому сприйняттю органами почуттів інших людей. Вона пізнається тільки шляхом аналізу й оцінки поведінки суб'єкта та обставин вчинення кримінального правопорушення [108, с. 142].

Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризують певні юридичні ознаки: вина, мотив та мета вчинення злочину. Вони тісно пов'язані між собою, проте їх зміст і значення у кожному випадку вчинення злочину є різними.

Вина особи – це основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину, вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони і значною мірою її зміст. Відсутність вини виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад злочину [64, с. 152-155; 63, с. 181-186].

Вина як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони будь-якого складу злочину нерозривно пов'язана з його об'єктивними ознаками, її зміст відображають об'єктивні ознаки злочину, що характеризують його об'єкт, предмет та об'єктивну сторону. Тому не існує абстрактної вини, відірваної від конкретного суспільно небезпечного діяння. Саме це діяння і становить предметний зміст вини, її матеріальне наповнення [64, с. 154; 63, с. 181-186].

Відповідно до ст. 23 КК України вина є психічним ставленням особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків. Важливе значення в понятті вини мають і такі її елементи, як форма та ступінь вини. Форми вини – це зазначені в кримінальному законі поєднання певних ознак свідомості і волі особи, що вчиняє суспільно небезпечне діяння. У поєднанні таких ознак і відображається психічне ставлення особи до діяння та його наслідків. Чинне кримінальне законодавство виділяє дві форми вини – умисел (ст. 24 КК України) та необережність (ст. 25 КК України) [65; 66].

Умисел поділяється на прямий і непрямий. Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання [64, с. 156-161; 63 с. 186-191].

Що стосується такої форми вини, як необережність, то вона поділяється на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість. Необережність є кримінальною протиправною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Необережність є кримінальною протиправною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити (ст. 25 КК України) [64, с. 162-169; 63, с. 191-196].

Що стосується суб'єктивної сторони незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то вона характеризується умисною формою вини та наявністю обов'язкової спеціальної мети – отримання прибутку.

Враховуючи, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, є правопорушенням з формальним складом, що визнається закінченим з моменту вчинення діяння і не потребує настання та встановлення яких-небудь наслідків такого діяння, то наслідки тут лежать за межами необхідних ознак об'єктивної сторони, а отже, і складу правопорушення. В даному випадку має значення психічне ставлення винної особи саме до діяння. І це діяння вчиняється умисно. Свідомість становлять інтелектуальні ознаки умислу, а бажання вчинити – його вольову ознаку [64, с. 156-161; 63, с. 186-191].

Інтелектуальні ознаки прямого умислу полягають в усвідомленні суспільно небезпечного характеру свого діяння. Усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння містить не тільки розуміння фактичної сторони того, що вчиняється, всіх обставин, що характеризують об'єктивні ознаки складу злочину, в тому числі значущості об'єкта і предмета посягання, характеру діяння, місця, часу, способу його вчинення та інших обставин, а й розуміння соціального значення діяння, його соціальної шкідливості [64, с. 156-161; 63, с. 186-191].

Вольова ознака прямого умислу – це бажання вчинити протиправне діяння. Найчастіше особа прагне в цьому разі досягти якої-небудь мети, задовольнити ту чи іншу потребу [64, с. 156-161; 63, с. 186-191].

Висновок, що підтверджує вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з прямим умислом, є наявність спеціальної мети, зазначеної у диспозиції ч. 1 ст. 201-2 КК України – отримання прибутку [104, с. 191].

З приводу обов'язковості для наявності складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, М. І. Хавронюк зазначає: «Для всіх трьох форм кримінального правопорушення характерною є мета – отримання прибутку. Це випливає із синтаксичного нюансу: якби перед словами «з метою» була відсутня кома, то зазначена мета стосувалася б тільки останньої із названих форм» [161].

Отже, проведений кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, дає підстави стверджувати, що ця норма спрямована на забезпечення належного правового режиму гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги, а також на запобігання їх незаконному використанню з метою отримання прибутку. Особливої актуальності така криміналізація набуває в умовах воєнного чи надзвичайного стану, коли цільове використання гуманітарної допомоги має важливе значення для забезпечення суспільних та державних потреб.

Установлено, що склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, є простим, тоді як склади, передбачені ч.ч. 2, 3 цієї статті, – кваліфікованим та особливо кваліфікованим через наявність обтяжуючих обставин. За характером структури склад досліджуваного кримінального правопорушення належить до складних та є формальним, адже момент його закінчення пов’язується з учиненням відповідного діяння, а не з

фактичним отриманням прибутку. Отже, обов'язковою ознакою є спеціальна мета – отримання прибутку.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок здійснення господарської діяльності; видовим – суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок отримання, обліку, надання та використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; безпосереднім об'єктом є – встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Кримінальне правопорушення є предметним – предметами є гуманітарна допомога, благодійні пожертви або безоплатна допомога.

Об'єктивна сторона характеризується активними діями, формами реалізації є: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги; укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном. До кваліфікуючих ознак віднесено повторність; вчинення службовою особою з використанням службового становища; великий розмір; вчинення організованою групою; вчинення в особливо великому розмірі; вчинення під час надзвичайного або воєнного стану.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини та наявністю обов'язкової спеціальної мети – отримання прибутку. Суб'єкт (ч. 1) – загальний, з 16 років.

Отже, склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, характеризується сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних ознак, правильне встановлення яких має важливе значення для належної кваліфікації незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку.

1.3. Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Незаконне використання гуманітарної допомоги має негативний вплив не тільки на можливість забезпечення такою допомогою кожного громадянина, який її потребує, але й нищить авторитет нашої держави на міжнародній арені, що потенційно в майбутньому матиме руйнівні наслідки для кожного з нас. Задля протидії та боротьби з подібними діяннями в державі, Кримінальним кодексом України встановлена кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2).

Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку визнається кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України [4; 65].

У випадку вчинення такого правопорушення у значному розмірі кримінальна відповідальність наставатиме за ч. 1 ст. 201-2 КК України та каратиметься штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробаційним наглядом на строк до чотирьох років, або обмеженням волі на той самий строк. У разі вчинення подібних діянь повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі кримінальна відповідальність наставатиме за ч. 2 ст. 201-2 КК України і каратиметься позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. У разі вчинення зазначеного діяння організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, такі діяння визнаватимуться кримінальним правопорушенням, передбаченим ч. 3 ст. 201-2 КК України та

каратиметься позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна [65; 66].

Слід зазначити, що призначення покарання є необхідною складовою у запобіганні незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Крім того, ст. 50 КК України визначає, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами [65].

Призначення покарання, у тому числі, за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги ґрунтується на певних принципах, а саме: 1) законності; 2) справедливості; 3) обґрунтованості; 4) індивідуалізації [66; 63, с. 363-368].

Законність покарання полягає у вимозі його призначення в точній відповідності з кримінальним законом. Згідно з цим принципом: а) покаранню підлягає тільки особа, яка вчинила кримінальне правопорушення; б) покарання призначається тільки за вироком суду; в) усі види покарань вичерпно наведені в законі; г) кожен з цих видів покарань може призначатися судом лише на підставі, у порядку та в межах, установлених законом. Принцип законності передбачає також визначеність покарання в судовому вироку. Це випливає з положень ст. 73 КК України, де встановлено правила обчислення строків покарання [66; 63, с. 363-368].

Справедливість покарання полягає насамперед у тому, що воно має відповідати загальнолюдським цінностям, моральним засадам суспільства і переконувати громадян у захищеності їхніх прав і свобод та правильності судової практики. Справедливість покарання передбачає його співрозмірність тяжкості кримінального правопорушення, тобто його відповідність суспільній небезпечності кримінального правопорушення. Справедливість покарання тісно пов’язана з його гуманністю, бо воно не може бути справедливим, якщо має на меті заподіяння фізичних страждань або приниження людської гідності

засудженого (ч. 3 ст. 50 КК України). Гуманністю пронизані й приписи ст. 69 КК України, згідно з якою суд має право призначити більш легке покарання, ніж передбачено законом. Цю ідею закладено в законодавчий перелік обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання. Перелік обставин, що пом'якшують, визначено в ст. 66 КК України, а перелік обставин, що обтяжують, – у ст. 67 КК України [65; 66; 63, с. 363-368].

Отже, обставинами, які пом'якшують покарання є (ст. 66 КК України): 1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення; 2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; 2-1) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення; 3) вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім; 4) вчинення кримінального правопорушення жінкою в стані вагітності; 5) вчинення кримінального правопорушення внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин; 6) вчинення кримінального правопорушення під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність; 7) вчинення кримінального правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поводженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поводження з боку потерпілого; 8) вчинення кримінального правопорушення з перевищенням меж крайньої необхідності; 9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням кримінального правопорушення у випадках, передбачених КК України [65; 66].

При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються (ст. 67 КК України): 1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів; 2) вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою; 3) вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої

приналежності; 4) вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку; 5) тяжкі наслідки, завдані злочином; 6) вчинення кримінального правопорушення щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини; 6-1) вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах; 7) вчинення кримінального правопорушення щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; 8) вчинення кримінального правопорушення щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного; 9) вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством; 10) вчинення злочину з особливою жорстокістю; 11) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій; 12) вчинення злочину загальнонебезпечним способом; 13) вчинення кримінального правопорушення особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів [65; 66].

Обґрунтованість покарання у вироку полягає в тому, що останнє застосовується лише в разі, якщо це дійсно необхідно й доцільно (ч. 2 ст. 65 КК України). З обґрунтованістю покарання тісно пов’язана й обов’язковість його мотивування у вироку, що зумовлено єдністю кримінального правопорушення і покарання, яка у вироку набуває свого конкретного прояву. Обов’язковість мотивування покарання випливає також із структури (конструкції) санкції статті Особливої частини КК України, бо всі вони є відносно визначеними, альтернативними або кумулятивними (де поряд з основним покаранням фігурує й додаткове) і тим самим передбачають, що призначення різних видів покарання, визначення його міри, приєднання

додаткового покарання до основного обов'язково мають бути вмотивовані у вироку [63, с. 363-368].

Індивідуалізація покарання як принцип його призначення полягає в обов'язковому врахуванні індивідуальних особливостей конкретної справи та особи винного. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України суд при призначенні покарання обов'язково враховує ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують покарання, або обставини, що обтяжують покарання. Індивідуалізація покарання передбачає і його доцільність, оскільки тільки на підставі всебічного і повного врахування судом конкретних обставин справи, особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, може бути призначене таке покарання, яке дійсно є необхідним і достатнім для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень (ч. 2 ст. 65 КК України) [65; 66; 63, с. 363-368].

Отже, щодо призначення покарання за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України), то видами покарання, як нами вже зазначалося раніше, є такі: штраф, виправні роботи, пробаційний нагляд, обмеження волі, позбавлення волі, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та конфіскація майна [65].

Відповідно до ст. 53 КК України, штраф є грошовим стягненням, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених кримінальним законодавством України. Розмір штрафу визначається судом з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями КК України не передбачено вищого розміру штрафу [65; 63, с. 356-358].

Як нами вже зазначалося раніше, за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, судом може призначатись штраф у розмірі від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [65].

У разі несплати штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді громадських робіт із розрахунку одна година громадських робіт за один установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян або виправними роботами із розрахунку один місяць виправних робіт за двадцять установлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, але на строк не більше двох років. У разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, призначеного як основне покарання, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку один день позбавлення волі за вісім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян у таких межах: 1) від одного до п'яти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення нетяжкого злочину; 2) від п'яти до десяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину; 3) від десяти до дванадцяти років позбавлення волі – у випадку призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину. Якщо під час розрахунку строку позбавлення волі цей строк становить більше встановлених цією частиною статті меж, суд замінює покарання у виді штрафу покаранням у виді позбавлення волі на максимальний строк, передбачений для кримінального правопорушення відповідної тяжкості цією частиною статті (ст. 53 КК України) [65; 66; 63, с. 356-358].

Відповідно до ст. 26 КВК України засуджений зобов’язаний сплатити штраф у місячний строк після набрання вироком суду законної сили і повідомити про це уповноважений орган з питань пробації за місцем проживання шляхом пред’явлення документа про сплату штрафу. У разі призначення штрафу з розстрочкою виплати певними частинами засуджений зобов’язаний сплачувати штраф у розмірі та строки, встановлені вироком суду. Про сплату відповідної частини штрафу засуджений повідомляє

уповноважений орган з питань пробації за місцем проживання шляхом пред'явлення документа про сплату відповідної частини штрафу [67; 68].

Разом із цим, актуальним залишається питання щодо співвіднесення встановленого у санкції ч. 1 ст. 201-2 КК України розміру штрафу та суми, яка вважається значним розміром вчинених дій. Так, відповідно до примітки до ст. 201-2 КК України, дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [65].

Отже, як видається із наведеного, сума збитку від вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України у 2026 році дорівнюватиме 582400 грн; тоді як максимальний штраф, передбачений у санкції цієї частини кримінально-правової норми – 51000 грн. Наведене дозволяє стверджувати щодо необхідності підвищення граничного розміру штрафу. Це, по-перше, надасть можливість перевести діяння із категорії проступків до категорії злочинів. По-друге, певним чином буде забезпечено реалізацію принципу співрозмірності.

Що стосується визначення виправних робіт, то відповідно до ст. 57 КК України покарання у виді виправних робіт встановлюється на строк від шести місяців до двох років і відбувається за місцем роботи засудженого. Із суми заробітку засудженого до виправних робіт провадиться відрахування в доход держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків [65; 63, с. 347-348].

Виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацездатних, до осіб,

що не досягли шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, приватних виконавців, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування. Особам, які стали непрацездатними після постановлення вироку суду, виправні роботи суд може замінити штрафом із розрахунку трьох встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за один місяць виправних робіт [65; 66; 63, с. 347-348].

За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, судом може призначатись виправні роботи на строк до двох років.

Відповідно до ст. 41 КВК України покарання у виді виправних робіт відбувається на підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності за місцем роботи засудженого. Виконання покарання у виді виправних робіт здійснюється на основі участі засуджених у суспільно корисній праці і контролю за їхньою поведінкою. Контроль за виконанням покарання у виді виправних робіт покладається на уповноважений орган з питань пробації. Судове рішення виконується не пізніше десятиденного строку з дня набрання ним законної сили або звернення його до виконання. Строк покарання у виді виправних робіт обчислюється роками, місяцями і днями, протягом яких засуджений працював і з його заробітку провадилося відрахування (ст. 43 КВК України) [67].

Що стосується пробаційного нагляду як виду покарання, то відповідно до ст. 59-1 КК України, покарання у виді пробаційного нагляду полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства [67].

За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, судом може призначатись пробаційний нагляд на строк до чотирьох років [65; 63, с. 349-350].

Суд покладає на засудженого до пробаційного нагляду такі обов'язки: 1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; 2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи або навчання; 3) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації. Суд може покласти на засудженого до пробаційного нагляду обов'язки: 1) використовувати електронний засіб контролю і нагляду та проживати за вказаною у рішенні суду адресою; 2) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля; 3) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано посаду (роботу); 4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою; 5) пройти курс лікування від наркотичної, алкогольної залежності, розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб [65; 63, с. 349-350].

Обов'язок використовувати електронний засіб контролю і нагляду встановлюється судом на строк від одного місяця до одного року. Пробаційний нагляд призначається на строк від одного до п'яти років. Пробаційний нагляд не призначається особам, які під час відбування цього виду покарання вчинили кримінальне правопорушення [65; 63, с. 349-350].

Виконання покарання у виді пробаційного нагляду покладається на уповноважені органи з питань пробації за місцем проживання засудженого (ст. 49-1 КВК України). Судове рішення виконується не пізніше десятиденного строку з дня набрання ним законної сили або звернення його до виконання [67; 68].

Що стосується визначення покарання у вигляді обмеження волі, що також може застосовуватись судом за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то відповідно до ст. 61 КК України покарання у виді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Обмеження волі встановлюється на строк від одного до п'яти років. Обмеження волі не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до осіб з інвалідністю першої і другої групи [65, 63, с. 350-351].

За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, судом може призначатись обмеження волі на строк до чотирьох років [65].

Особи, засуджені до обмеження волі, відбувають покарання у виправних центрах, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до їх місця проживання до засудження (ст. 56 КВК України) [65]. Слід зазначити, що усі вищеперераховані види покарання призначаються судом до особи, яка вчинила продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку у значному розмірі (ч. 1 ст. 201-2 КК України).

Проте, аналізуючи ці види покарання, можна зробити висновок, що деякі з них мають певні обмеження щодо їх призначення судом. Зокрема, виправні роботи та обмеження волі не можуть застосовуватись до жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною та жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років.

Покарання у виді позбавлення волі (ст. 63 КК України) полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої

установи закритого типу [65; 63, с. 358-359]. За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 201-2 КК України, судом може призначатись покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, – позбавлення волі на строк від п'яти до семи років [65].

Засуджений до позбавлення волі відбуває весь строк покарання в одній виправній чи виховній колонії, як правило, у межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження або місця постійного проживання родичів засудженого (ст. 93 КВК України). Переведення засудженого для дальшого відбування покарання з однієї виправної чи виховної колонії до іншої допускається за виняткових обставин, які перешкоджають дальшому перебуванню засудженого в цій виправній чи виховній колонії. Порядок переведення засуджених визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України [67].

Як нами вже зазначалося раніше, у разі вчинення кваліфікованого та особливо кваліфікованого складу незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ч.ч. 2 та 3 ст. 201-2 КК України) до винної особи в обов'язковому порядку застосовується такий додатковий вид покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [65].

Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, призначеного як основне покарання, а також як додаткове до основних покарань, покладається на уповноважені органи з питань пробації (ст. 30 КВК України). Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, призначеного як додаткове покарання до позбавлення волі на певний строк, під час відбування основного покарання покладається на адміністрацію кримінально-виконавчої установи, командування дисциплінарного батальйону, військової частини чи начальника гарнізону [67].

Засуджений до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зобов’язаний (ст. 34 КВК України): виконувати судове рішення; надавати на вимогу уповноваженого органу з питань пробації документи, пов’язані з виконанням даного покарання; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про місце роботи і проживання чи їх зміну; з’являтися за викликом до уповноваженого органу з питань пробації [67].

Поважними причинами неявки засудженого за викликом уповноваженого органу з питань пробації у призначений строк є несвоєчасне одержання виклику, хвороба та інші обставини, що фактично позбавляють його можливості своєчасно прибути за викликом і документально підтверджені. Засудженому забороняється без погодження з уповноваженим органом з питань пробації виїжджати за межі України. Стосовно особи, яка ухиляється від відбування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, уповноважений орган з питань пробації надсилає матеріали до органів Національної поліції для відповідного реагування (ст. 35 КВК України) [67].

Водночас варто зауважити, що такий вид покарання є доцільним для застосування тільки тоді, коли кримінальне правопорушення вчиняється із використанням службового чи професійного становища. Аналіз ч.ч. 2-3 дозволяє стверджувати, що не завжди така ситуація матиме місце, а отже доцільно передбачити вказане покарання як додаткове необов’язкове.

Конфіскація майна, яка застосовується як обов'язковий додатковий вид покарання за вчинення особливо кваліфікованого незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ч. 3 ст. 201-2 КК України) полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яка є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються (ст. 59 КК України) [65; 66].

Відповідно до Додатку «Перелік майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами» до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 року № 1404-VIII стягнення за виконавчими документами не може бути звернено на таке майно, що належить боржникові – фізичній особі на праві власності або є його часткою у спільній власності, необхідне для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні (крім майна та речей, що належать до предметів мистецтва, колекціонування та антикваріату, дорогоцінних металів та дорогоцінного, напівдорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах) [115]: 1) предмети щоденного побутового особистого вжитку для задоволення щоденних фізіологічних та гігієнічних потреб (посуд, постільна білизна, засоби гігієни), речі індивідуального користування (одяг, взуття, всі дитячі речі); 2) лікарські засоби, окуляри та інші вироби медичного призначення, необхідні боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, за медичними показаннями; 3) меблі – по одному ліжку та стільцю на кожну особу, один стіл, одна шафа на сім'ю; 4) один холодильник на сім'ю; 5) один телевізор, персональний комп'ютер на сім'ю, один мобільний телефон – на кожну особу; 6) запас питної води, продукти харчування, необхідні для особистого споживання боржникові, членам його сім'ї та особам, які перебувають на його утриманні, – з розрахунку на три місяці або гроші, необхідні для придбання запасів питної води та продуктів харчування для боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні, – з розрахунку трикратного розміру мінімальної заробітної плати, що діє на день звернення стягнення, на кожну особу; 7) майно, необхідне для відправлення релігійних культів та ритуальних обрядів боржником, членами його сім'ї та особами, які перебувають на його утриманні, професійних занять боржника, членів його сім'ї та осіб, які перебувають на його утриманні, якщо воно є єдиним джерелом доходу таких осіб, знаряддя особистої кустарної і ремісничої праці, книги; 8) паливо, необхідне боржникові, членам його сім'ї та

особам, які перебувають на його утриманні, для приготування щоденної їжі та опалення (протягом опалювального сезону) житлового приміщення; 9) використовувані для цілей, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності, племінна, молочна і робоча худоба (по одній одиниці), кролики (дві пари), птиця (п'ять штук), корми, необхідні для їхнього утримання до вигону на пасовища; 10) насіння, необхідне для чергового посіву, та незібраний урожай – в осіб, які займаються індивідуальним сільським господарством (крім земельних ділянок, на які накладено стягнення); 11) сільськогосподарський інвентар – в осіб, які займаються індивідуальним сільським господарством; 12) допоміжні засоби реабілітації, що забезпечують компенсацію або усунення стійких обмежень життєдіяльності людей з інвалідністю та інших категорій осіб, автомобіль, яким відповідно до закону за медичними показаннями забезпечена людина з інвалідністю безоплатно або на пільгових умовах; 13) призи, державні нагороди, почесні та пам'ятні знаки, якими нагороджений боржник. Крім того, не може бути звернено стягнення за виконавчими документами на природний газ оператора газосховищ, що використовується для забезпечення власної господарської діяльності (у тому числі для власних виробничо-технічних потреб, покриття витрат та виробничо-технологічних витрат), та на природний газ оператора газотранспортної системи, що використовується для наповнення та забезпечення належного функціонування газотранспортної системи (у тому числі для власних потреб, виробничо-технологічних витрат, балансування газотранспортної системи) [115].

Аналізуючи близько 50 вироків судів за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у Єдиному державному реєстрі судових рішень, слід зазначити, що вони (вироки) виносились за вчинення особливо кваліфікованого складу кримінального правопорушення (ч. 3 ст. 201-2 КК України), проте з порушенням чинного кримінального законодавства України.

Так, 10.10.2025 року вироком Приморського районного суду м Одеси у справі № 522/1845/25 особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме у тому, що: діючи умисно, за попередньою змовою групою осіб спільно із ОСОБА 2 та головою Громадської організації «Легіон Свої» ОСОБА 1, в умовах воєнного стану, в порушення вимог ст. 1, 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу», абз. 1 п. 1, абз. 3 п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України № 174 від 01.03.2022 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану», 02.07.2024 року приблизно о 13 годині 30 хвилин, з метою отримання незаконного прибутку, перебуваючи біля будинку за адресою: м. Одеса, вул. Жуковського, буд. 32, здійснив продаж транспортного засобу Volkswagen T-Roc 2019 р. (д/н НОМЕР_1; він код WVGZZZA1ZKV040026), який є товаром (предметом) гуманітарної допомоги, що ввезений 25.09.2023 року на територію України за декларацією про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою для потреб ГО «Легіон Свої» громадянці ОСОБА_6 за грошові кошти на загальну суму 15 000 доларів США, що згідно курсу Національного банку України станом на 02.07.2024 складало 609 619, 5 грн., що згідно з п. 2 примітки до ст. 201-2 КК України у триста п`ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та становить значний розмір. За наведених обставин ОСОБА_3 вчинив злочин, передбачений ч. 3 ст. 201-2 КК України: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчинений у значному розмірі, за попередньою змовою групою осіб під час воєнного стану. У зв'язку із цим, ОСОБА_3 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, та призначено йому покарання із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України у виді штрафу у розмірі 18230 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 309910 гривень на користь держави [12].

У вироку зазначено, що судом враховано, що ОСОБА_3 вперше притягується до кримінальної відповідальності, має на утриманні малолітню

дитину 2021 року народження, беззастережно визнав свою винуватість, взяв на себе зобов`язання щодо співпраці із правоохоронними органами по викриттю цього злочину, вчиненого також іншими особами та ступінь співучасті ОСОБА_8 у вчиненні інкримінованого злочину. Зважаючи на всі зазначені вище обставини, ретельно проаналізувавши поведінку обвинуваченого до та після вчинення злочину, приймаючи до уваги його щире каяття, відсутність тяжких наслідків від злочину, відсутність будь-яких намірів уникнути кримінальної відповідальності, його молодий вік, зваживши всі обставини кримінального провадження в їх сукупності, суд приходить до переконання, що всі вони значно пом`якшують покарання винного та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а тому покарання обвинуваченій слід призначити з застосуванням ст. 69 КК України нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції ч.3 ст.201-2 КК України [12]. Разом із цим, із урахуванням того, що діяння, передбачене ч. 3 ст. 201-2 КК України є тяжким злочином, призначення покарання лише у виді штрафу видається недостатньо аргументованим.

Проте, це не єдиний такий випадок застосування до винної особи вимог ст. 69 КК України в умовах воєнного стану.

Так, 25.07.2023 року Новоселицьким районним судом Чернівецької області у справі № 720/1381/23 особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме у тому, що: ОСОБА_5 у період дії воєнного стану незаконно використав з метою отримання прибутку гуманітарну допомогу, а саме продав ввезені на територію України для благодійної організації «Міжнародний благодійний фонд «Героям слава»» автомобілі, за наступних обставин. Так, у період часу з 09.02.2023 року по 23.02.2023 рік ОСОБА_5 в зоні діяльності Львівської та Чернівецької митниці Держмитслужби України ввіз на митну територію України в якості гуманітарної допомоги транспортні засоби, зокрема «Mercedes-Benz», модель «MI, 320 CDI». 2007 року випуску, VIN-код: НОМЕР_1, «Hyndai», модель «Santafe», 2001 року випуску, VIN-код:

НОМЕР_2 , «КІА», модель «Sorento», 2002 року випуску, VIN-код: НОМЕР_3 , «Nisan», модель «Terrano», 2002 року випуску, VIN-код: НОМЕР_4. В результаті вказаних злочинних дій, об`єднаних єдиним злочинним наміром, ОСОБА_5 у період часу з 09.02.2023 року по 23.02.2023 рік, з метою отримання прибутку під час воєнного стану, продав гуманітарну допомогу у вигляді автомобілів марок зокрема «Mercedes-Benz», модель «MI. 320 CDI». 2007 року випуску, VIN-код: НОМЕР_1 , «Hyndai», модель «Santafe», 2001 року випуску, VIN-код: НОМЕР_2 , «КІА», модель «Sorento», 2002 року випуску, VIN-код: НОМЕР_3, «Nisan», модель «Terrano», 2002 року випуску, VIN-код: НОМЕР_4, на загальну суму 21400 Євро, що згідно з офіційним курсом іноземних валют НБУ відповідає 813 200 (вісімсот тринадцять тисяч двісті) гривень. Таким чином, ОСОБА_5 обвинувачувався у вчинені кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме – продажі товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, під час воєнного стану. ОСОБА_5 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України та призначено йому покарання із застосуванням ст. 69 КК України у виді штрафу у розмірі 6000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 102000 (сто дві тисячі) грн [13].

19.05.2026 року вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/7422/23 особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, через те, що: ОСОБА_3, керуючись метою отримання прибутку, впродовж січня - лютого 2023 року, ввійшовши в довіру до представників БО БФ «Добра Справа», котрі не були обізнані про злочинні наміри ОСОБА_3, переконав останніх ввезти в Україну три транспортні засоби як гуманітарну допомогу, які в подальшому зобов`язався безоплатно передати на потреби Збройних Сил України. На виконання вказаних усних домовленостей, упродовж лютого 2023 року, із-за кордону в Україну було ввезено у вигляді гуманітарної допомоги три транспортні засоби, а сааме, автомобілі марки «4011 MITSUBISHI», моделі

«PAJERO GLS», номерний знак « НОМЕР_2 », 1999 року випуску, номер кузова НОМЕР_3; марки «Hyundai» моделі «Galloper», номерний знак « НОМЕР_4 », 1999 року випуску, номер кузова НОМЕР_5 ; марки «VW» моделі «Transporter», номерний знак « НОМЕР_6 », 1992 року випуску, номер кузова НОМЕР_7 , отримувачем яких, згідно митних декларацій, є БФ БО «Добра справа», що знаходиться за адресою: м. Луцьк, вул. Вахтангова, 10в. В подальшому, у лютому 2023 року, точні дату та час досудовим розслідуванням не встановлено, ОСОБА_3, продовжуючи свій злочинний умисел, спрямований на отримання прибутку від продажу гуманітарної допомоги, повідомив представників БО БФ «Добра Справа», котрі не були обізнані про злочинні наміри ОСОБА_3 , про необхідність виготовлення актів прийому-передачі безоплатної (гуманітарної) допомоги - вищевказаних трьох транспортних засобів, котрі знаходились на території благодійного фонду, що за адресою: АДРЕСА_2. В цей же час, ОСОБА_3, продовжуючи свій злочинний умисел, спрямований на отримання прибутку від продажу гуманітарної допомоги, познайомився із військовослужбовцем військової частини НОМЕР_8 ОСОБА_6, який перебував у м. Луцьку та домовився з ним про продаж вищезазначених трьох автомобілів для потреб Збройних Сил України. Після огляду ОСОБА_6 у лютому 2023 року, точні дату та час досудовим розслідуванням не встановлено, даних автомобілів, які знаходились на території БО БФ «Добра справа», що за адресою: м. Луцьк, вул. Вахтангова, 10в, було досягнуто домовленості щодо істотних умов продажу транспортних засобів, які знаходились за вищевказаною адресою, зокрема, щодо їх кількості, вартості, моделей та марок, місця, часу та способу передачі грошових коштів, а також виготовлення актів прийому-передачі. Таким чином, ОСОБА_3 у лютому 2023 року, точні дату та час досудовим розслідуванням не встановлено, було укладено із ОСОБА_6 правочин щодо продажу вказаних транспортних засобів у м. Луцьку. При цьому, ОСОБА_3 було обумовлено, що грошові кошти за вказані транспорті засоби, останньому необхідно передати за його місцем проживання у м. Дніпро. Укладений між вказаними особами правочин є

консенсуальним, тобто таким, що вважається укладеним з моменту досягнення ОСОБА_3 та ОСОБА_6 згоди щодо усіх істотних його умов за місцем знаходження вказаного рухомого майна у м. Луцьку, незалежно від фактичної передачі цих транспортних засобів. Після виготовлення у м. Луцьку актів прийому-передачі гуманітарної допомоги та підписання їх директором БО БФ «Добра Справа», ОСОБА_3 запевнив представників благодійного фонду, що вказані вище автомобілі, він безоплатно передасть на потреби Збройних Сил України, а саме військової частини НОМЕР_8. Однак, 03 квітня 2023 року, ОСОБА_3 , продовжуючи свій злочинний умисел, керуючись метою отримання прибутку, діючи під час воєнного стану, перебуваючи за адресою: АДРЕСА_3, на виконання умов раніше укладеного правочину у м. Луцьку Волинської області щодо продажу гуманітарної допомоги, а сааме, транспортних засобів: марки «4011 MITSUBISHI», моделі «PAJERO GLS», номерний знак « НОМЕР_2 », 1999 року випуску, номер кузова НОМЕР_3 , що у встановленому законом порядку на території України не зареєстрований, марки «Hyundai» моделі «Galloper», номерний знак « НОМЕР_4 », 1999 року випуску, номер кузова НОМЕР_5 , що у встановленому законом порядку на території України не зареєстрований, марки «VW» моделі «Transporter», номерний знак « НОМЕР_6 », 1992 року випуску, номер кузова НОМЕР_7 , що у встановленому законом порядку на території України не зареєстрований, отримав від ОСОБА_7 , який діяв за дорученням ОСОБА_6 , імітаційні грошові кошти в розмірі 15300 доларів США, що згідно курсу валют Національного банку України станом на 03 квітня 2023 року становило 559499 грн. 58 коп. (згідно висновку товарознавчої експертизи № 2221/23 від 02.05.2023 року, загальна вартість трьох вказаних транспортних засобів станом на 03 квітня 2023 року складала 604747 грн. 67 коп.), в результаті чого отримав прибуток на вищезазначену суму, що в триста п`ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Органом досудового розслідування вказані умисні дії ОСОБА_3 кваліфіковані, як вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, які виразились у продажі

товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в значному розмірі під час воєнного стану. 10 травня 2023 року під час досудового розслідування між прокурором Луцької окружної прокуратури ОСОБА_4 та підозрюваним ОСОБА_3 , за участю захисника, укладено угоду про визнання винуватості, згідно з якої, ОСОБА_3 беззастережно визнав винуватість у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст.201-2 КК України та не заперечуватиме обставин вчинення інкримінованого йому злочину, що викладені в обвинувальному акті в суді, а також сторонами узгоджено, що при затвердженні угоди, враховується, що ОСОБА_3 щиро розкаюється у вчиненому, активно сприяв у розкритті кримінального правопорушення, при цьому, надаватиме працівникам правоохоронних органів інформацію про осіб та кримінальні правопорушення вчинені ними, про які йому відомо по кримінальному провадженню, відсутність тяжких наслідків від вчиненого, наявність постійного місця проживання та реєстрації, міцні соціальні зв`язки за ним, виключно позитивні характеристики по місцю проживання та служби, його працевлаштованість, відомості про вперше притягнення до кримінальної відповідальності та сторони погоджуються на призначення йому покарання за ч. 3 ст. 201-2 КК України із урахуванням положень ст. 69 КК України із переходом до іншого покарання, не зазначеного у санкції статті у виді штрафу у розмірі 12000 (дванадцять тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 204000 (дві чотири тисячі) гривень, без конфіскації майна. ОСОБА_3 був визнаний винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України із урахуванням положень ст. 69 КК України і призначити йому покарання у виді штрафу у розмірі 12000 (дванадцяти тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 204000 (двісті чотири тисячі) гривень, без конфіскації майна [14].

Подібна ситуація також склалась і в інших вироках судів України щодо застосування до винної особи ст. 75 КК України.

Так, 25.08.2025 року вироком Рівненського районного суду Рівненської області у справі № 570/3378/25 особу було визнано винною у вчиненні

кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме у тому, що: маючи умисел на незаконне використання – продаж з метою отримання прибутку товарів (предметів) гуманітарної допомоги, а саме 3 (трьох) автомобілів марок «Mitsubishi Pajero», н.з. НОМЕР_1, номер кузова НОМЕР_2, «Volkswagen Transporter», н.з. НОМЕР_3, номер кузова НОМЕР_4, «Volkswagen Transporter», н.з. НОМЕР_5, номер кузова НОМЕР_6, ввезених 19.03.2025, 02.05.2025 та 30.05.2025 на територію України у вигляді гуманітарної допомоги, вчинений у значному розмірі, під час воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX, який неодноразово продовжувався, та в порушення вимог Закону України «Про гуманітарну допомогу» № 1192-XIV від 22.10.1999, діючи умисно, з корисливих мотивів 03.07.2025, в період часу із 12 год. 30 хв. по 13 год., перебуваючи на території відкритого паркувального майданчику поблизу с. Клевань Рівненського району Рівненської області, територія якого знаходиться між трасою «Н-22» та земельною ділянкою з кадастровим номером 5624684900:17:021:0001, яка знаходиться в межах географічних координат Гугл Мапс «50.729434, 26.046007» - «50.728923, 26.045678» - «50.728786, 26.048222» - «50.728369, 26.047884», незаконно продав ОСОБА_6 , 3 (три) автомобілі, а саме: автомобіль марки «Mitsubishi Pajero», н.з. НОМЕР_1, номер кузова НОМЕР_2 , ринковою ціною 281 027,33 гривень, за грошові кошти в розмірі 6 200 доларів США (що в перерахунку на гривні за курсом НБУ становить 259 231,92 гривень); автомобіль марки «Volkswagen Transporter», н.з. НОМЕР_3, номер кузова НОМЕР_4 , ринковою ціною 129 514,06 гривень, за грошові кошти в розмірі 4 000 доларів США (що в перерахунку на гривні за курсом НБУ становить 167 246,4 гривень); автомобіль марки «Volkswagen Transporter», н.з. НОМЕР_5, номер кузова НОМЕР_6 , ринковою ціною 211 745,99 гривень, за грошові кошти в розмірі 3 900 доларів США (що в перерахунку на гривні за курсом НБУ становить 163 065,24 гривень), що в загальному розмірі становить 589 543,56 гривень, та

загальною ринковою ціною 622 287,38 гривень, які відповідно до Декларацій про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, 19.03.2025, 02.05.2025 та 30.05.2025 ввезені на територію України у вигляді гуманітарної допомоги, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України № 953 від 05.09.2023 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану». Таким чином, дії ОСОБА_5 , які полягали в незаконному використанні – продажі товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, під час воєнного стану, вірно кваліфіковано за ч. 3 ст. 201-2 КК України. ОСОБА_5 визнано винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України та призначене покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п`ять) років із позбавленням права обіймати посади та займатись діяльністю, пов`язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою, строком на 1 рік без конфіскації майна. На підставі ст. 75 КК України від відбування призначеного покарання ОСОБА_5 звільнена з випробуванням з іспитовим строком на один рік. На підставі ст. 76 КК України покладено такі обов`язки: періодично з`являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання [15].

Аналізуючи призначене покарання, можна дійти висновку, що застосування положень ст. 75 КК України щодо винної особи є неаргументованим.

16.04.2025 року вироком Міжгірського районного суду Закарпатської області у справі № 302/339/25 особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме в тому, що: у невстановлений час та місці ОСОБА_4 діючи умисно, з корисливих мотивів, із метою особистого незаконного збагачення, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій та передбачаючи суспільно небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, у порушення вимог статей 3, 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу» та постанови КМУ

№ 953 від 05.09.2023, придбав ряд транспортних засобів, зокрема, марки «KIA», моделі «SORENTO», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_1 », він код «НОМЕР_2», марки «Jeep», моделі «GRAND CHEROKEE», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_3 », він код « НОМЕР_4 », марки «Nissan», моделі «NAVARA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_5 », він код « НОМЕР_6», та марки «CHEVROLET», моделі «CAPTIVA», із номерним знаком Польщі « НОМЕР_7 », він код « НОМЕР_8 » та вирішив направити їх до України в якості гуманітарної допомоги. Згідно з поданої декларації «Про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою» громадянином ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, мешканцем АДРЕСА_2, ввезено на територію України як гуманітарну допомогу, транспортний засіб марки «KIA», моделі «SORENTO», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_1 », він код « НОМЕР_2 ». Особа, яка здійснює декларування ОСОБА_7 , водій ОСОБА_8 , відправник ОСОБА_9 , отримувач благодійна організація «Міжнародний благодійний фонд «Апостола Андрія Первозванного», код ЄДРПОУ 45171104, м. Київ, пр. Голосіївський, 120. Відповідно до поданої декларації «Про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою» громадянином ОСОБА_6 ввезено на територію України, як гуманітарну допомогу, транспортний засіб марки «Nissan», моделі «NAVARA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_5 », він код « НОМЕР_6 ». Особа яка здійснює декларування ОСОБА_10 , водій ОСОБА_8 , відправник ОСОБА_11, Польща, отримувач благодійна організація «Благодійний фонд Ми вільні», код ЄДРПОУ 45638035, м. Тернопіль, вул. Микулинецька, 120. Згідно з поданої декларації «Про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою» громадянином ОСОБА_12 , ІНФОРМАЦІЯ_3 , мешканцем АДРЕСА_3, ввезено на територію України, як гуманітарну допомогу, транспортний засіб марки «Jeep», моделі «GRAND CHEROKEE», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_3 », він код « НОМЕР_4 ». Особа, яка здійснює декларування ОСОБА_13, ІНФОРМАЦІЯ_4, зареєстрований за адресою: АДРЕСА_4 , водій ОСОБА_14, відправник

ОСОБА_15 , отримувач благодійна організація «ЛЮБОВ РІДНОЇ ЗЕМЛІ», код ЄДРПОУ 45487822, м. Київ, вул. Волинська, 60. Відповідно до поданої декларації «Про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою», громадянином ОСОБА_16 увезено на територію України, як гуманітарну допомогу, транспортний засіб марки «CHEVROLET», моделі «CAPTIVA», з номерним знаком Польської Республіки « НОМЕР_7 », він код « НОМЕР_8 ». Особа, що здійснювала декларування ОСОБА_16, отримувач благодійна організація «Благодійний фонд НІД Україна», код ЄДРПОУ 45563185, м. Запоріжжя, вул. Григорія Квітки-Основ`яненка, 80. Реалізуючи свій злочинний умисел на незаконний продаж указаних вище транспортних засобів, ОСОБА_4 помістив їх із метою подальшої реалізації на територію за адресою: Закарпатська область, Хустський район, селище Міжгір`я, вул. Добролюбова, координати Google Maps 48.5450278,23.4931667. Продовжуючи свій злочинний умисел на продаж цих транспортних засобів, які ввезені в якості гуманітарної допомоги, виставив оголошення про їх продаж у загальнодоступній мережі інтернет на сайті «Авторіа», зокрема, 23.09.2024 транспортний засіб марки «Nissan», моделі «NAVARA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_5 », він код « НОМЕР_6 », посилання ІНФОРМАЦІЯ_5 та 12.10.2024 транспортний засіб марки «Jeep», моделі «GRAND CHEROKEE», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_3 », він код « НОМЕР_4 ». Середня ринкова ціна розмитненого транспортного засобу марки «Jeep»,моделі GRANDCHEROKEE, номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_3 »,він код« НОМЕР_4 » становить 235339,00 гривень. Надалі 18.10.2024 ОСОБА_17 , ІНФОРМАЦІЯ_6 , не будучи обізнаний зі злочинними намірами ОСОБА_4 , знайшов у мережі інтернет на сайті «Авторіа» оголошення про продаж транспортного засобу марки «Nissan», моделі «NAVARA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_5 », він код « НОМЕР_6 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_5 , маючи на меті його придбати для власних потреб, зателефонував на номер мобільного телефону, який був зазначений в оголошенні, а саме НОМЕР_9 та під час розмови з ОСОБА_4

отримав від нього інформацію з приводу продажу вказаного транспортного засобу, який увезений в якості гуманітарної допомоги, із зазначенням його вартості та загальної характеристики. У подальшому 21.10.2024 ОСОБА_4, знаходячись за адресою: АДРЕСА_5 на території колишньої автозаправної станції, надав для огляду ОСОБА_17 транспортний засіб марки «Nissan», моделі «NAVARA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_5 », він код « НОМЕР_6 », після чого ОСОБА_17 передав ОСОБА_4 за цей транспортний засобі гроші у розмірі 3650,00 доларів США (згідно з курсом НБУ станом на 21.10.2024 становить 153624,00 гривень) та 19000,00 гривень. Надалі ОСОБА_4 22.10.2024 за попередньою домовленістю, надав для огляду транспортний засіб марки «KIA», моделі «SORENTO», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_1 », він код « НОМЕР_2 », громадянину ОСОБА_18 , ІНФОРМАЦІЯ_7 , який діяв під контролем правоохоронних органів, із метою його подальшого продажу, при цьому показати вказаний транспортний засіб доручив ОСОБА_19 , який не був обізнаний зі злочинними намірами ОСОБА_4. Потім ОСОБА_18 оплатив завдаток за вказаний транспортний засіб на банківську карту, номер якої ОСОБА_4 надав ОСОБА_18 через додаток Вайбер, а саме за № 5457082255045515, грошові кошти у розмірі 4 000 гривень. 28 жовтня 2024 року ОСОБА_4, за попередньою домовленістю, також надав для огляду транспортний засіб марки «CHEVROLET», моделі «CAPTIVA», з номерним знаком Польської Республіки « НОМЕР_7 », він код « НОМЕР_8 », громадянину ОСОБА_18, який діяв під контролем правоохоронних органів, з метою його подальшого продажу. Після цього, досягнувши домовленості про продаж зазначених двох транспортних засобів, ОСОБА_4 повідомив ОСОБА_18 , який діяв під контролем правоохоронних органів, що транспортний засіб марки «KIA», номерний знак іноземної реєстрації « НОМЕР_1 », він код « НОМЕР_2 », він готовий продати за 4200,00 доларів США, а «CHEVROLET», моделі «CAPTIVA», з номерним знаком Польської Республіки « НОМЕР_7 », він код « НОМЕР_8 », за 4600,00 доларів США, після чого ОСОБА_18 пішов до свого

автомобіля, перерахував грошові кошти та надав за ці транспортні засоби ОСОБА_4 грошові кошти у розмірі 8800,00 доларів США (відповідно до курсу НБУ 363558,00 гривень), після чого був викритий правоохоронними органами. Середня ринкова ціна розмитненого транспортного засобу марки «KIA», моделі SORENTO, номерний знак іноземної реєстрації «НОМЕР_1», він код «НОМЕР_2», становить 237970,00 гривень. А середня ринкова ціна розмитненого транспортного засобу марки «CHEVROLET», моделі «CAPTIVA», номерний знак Польської республіки «НОМЕР_10», він код «НОМЕР_8», становить 291680,00 гривень. Загальна вартість увезених на територію України, як гуманітарна допомога транспортних засобів, що реалізувались ОСОБА_4, становить 941613,00 гривень, що є значним розміром, оскільки вказана сума у триста п`ятдесят і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян. ОСОБА_4 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, та призначено йому узгоджене сторонами покарання у виді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років із позбавленням права займатися діяльністю, пов`язаною з увезенням та реалізацією гуманітарної допомоги на строк 2 (два) роки, без конфіскації належного йому майна [16].

На підставі ст. 75 КК України звільнити ОСОБА_4 від відбування призначеного покарання у виді позбавлення волі з випробуванням із установленням йому іспитового строку в 1 (один) рік 6 (шість) місяців, якщо він протягом цього іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення та виконає покладені на нього обов`язки, передбачені ч. 1 ст. 76 КК України, а саме: періодично з`являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи [16].

05.12.2025 року у справі № 705/6137/25 Уманським міськрайонним судом Черкаської області особу було визнаною винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, у зв'язку із тим, що: ОСОБА_4, будучи керівником (головою) благодійної

організації «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ДДП-ЗС УКРАЇНИ» (код ЄРДПОУ 45044933), уповноваженим керувати її діяльністю, представляти її у відносинах з іншими суб`єктами, розпоряджатись її майном, тобто будучи відповідно до ч. 3 ст. 18 КК України службовою особою, в період з 08.05.2023 по 19.11.2023 отримав від громад іноземних держав автомобілі «Audi Q7» з номерним знаком НОМЕР_2, «Volvo XC90» з номерним знаком НОМЕР_3 , «Citroen C4» з номерним знаком НОМЕР_4, «Audi A6» з номерним знаком НОМЕР_5, «Dodge Caliber» з номерним знаком НОМЕР_6, які були ввезені через митний кордон на територію України як гуманітарна допомога для потреб Збройних Сил та інших військових формувань України, отримувачем якої була благодійна організація «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ДДП-ЗС УКРАЇНИ». В подальшому у нього виник умисел незаконно збагатитись шляхом продажу вищевказаних транспортних засобів. Реалізовуючи цей умисел, діючи з корисливими мотивом та метою, під час воєнного стану, введеного Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022, він з використанням свого службового становища, яке надавало йому повноваження щодо розпорядження отриманими автомобілями, після здійснення державної реєстрації за неприбутковою благодійною організацією «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ДДП-ЗС УКРАЇНИ» автомобілів «Audi Q7», державний номерний знак НОМЕР_7, «Volvo XC90», державний номерний знак НОМЕР_8 , «Citroen C4», державний номерний знак НОМЕР_9 , «Audi A6», державний номерний знак НОМЕР_10, «Dodge Caliber», державний номерний знак НОМЕР_11, усвідомлено порушуючи встановлені у ст.ст. 1, 3, 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу» заборони нецільового використання гуманітарної допомоги, її продажу та її використання з метою отримання прибутку, почав вживати доступних йому заходів для пошуку бажаючих придбати ці автомобілі. Знайшовши бажаючих придбати транспортні засоби, він, продовжуючи реалізацію вищевказаного злочинного умислу, в період з 20.08.2023 до 09.09.2024 продав їх, а саме: 20.08.2023, точний час слідством не встановлено, перебуваючи в невстановленому місці в м. Умань, за грошові

кошти в невстановленій сумі продав автомобіль «Volvo XC90», державний номерний знак НОМЕР_8, ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_3; 21.11.2023, точний час слідством не встановлено, перебуваючи в невстановленому місці в м. Умань, за грошові кошти в сумі 3700 доларів США продав автомобіль «Dodge Caliber», державний номерний знак НОМЕР_11, ОСОБА_8, ІНФОРМАЦІЯ_4; 07.02.2024, точний час слідством не встановлено, перебуваючи в невстановленому місці в м. Умань, продав автомобіль «Audi A6», державний номерний знак НОМЕР_10, ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_5, від якого за невстановлених обставин отримав грошові кошти в невстановленій сумі, та за домовленістю із яким передав цей автомобіль ОСОБА_10 , ІНФОРМАЦІЯ_6 ; 14.07.2024, точний час слідством не встановлено, перебуваючи в невстановленому місці в м. Умань, за грошові кошти в невстановленій сумі продав автомобіль «Citroen C4», державний номерний знак НОМЕР_9 , ОСОБА_11 , ІНФОРМАЦІЯ_7 ; 09.09.2024, точний час слідством не встановлено, перебуваючи в невстановленому місці в м. Умань, за грошові кошти в сумі 9000 доларів США продав автомобіль «Audi Q7», державний номерний знак НОМЕР_7 , ОСОБА_12 , ІНФОРМАЦІЯ_8. При цьому встановлена загальна вартість зазначених автомобілів становила щонайменше 814 000,01 грн., що в понад 537 разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та відповідно до п. 2 примітки до ст. 201-2 КК України вважається значним розміром. Такі дії ОСОБА_4 органом досудового розслідування кваліфіковані за ч.3 ст.201-2 КК України, як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчинений у значному розмірі, службовою особою з використанням службового становища, під час воєнного стану. Вироком суду ОСОБА_4 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України та призначити йому покарання у вигляді п`яти років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади та займатися діяльністю, пов`язаною з обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами, безоплатною допомогою строком на 1 рік 6 місяців.

На підставі ст. 75 КК України звільнено ОСОБА_4 від відбування призначеного йому покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, встановивши іспитовий строк тривалістю один рік шість місяців, який відраховувати з моменту проголошення вироку. На підставі статті 76 КК України покласти на ОСОБА_4 такі обов`язки: періодично з`являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації та повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання [17].

12.05.2026 року Фортечним районним судом міста Кропивницького у справі № 404/4946/26 особу було визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, оскільки ОСОБА_5 є представником ГО «Спілка Ветеранів Добровольців» та займається волонтерською діяльністю і поставками гуманітарних вантажів з країн Європейського Союзу для потреб ЗСУ. Відповідно до витягу з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, 08.12.2020 року проведено державну реєстрацію громадської організації «Волинський обласний спортивний клуб «ОТАМАН», основний вид економічної діяльності відповідно до КВЕД 94.99 Діяльність інших громадських організацій, н.в.і.у., юридична адреса: Волинська обл., м. Луцьк, вул. Ветеранів, буд. 15, кв. 56, засновниками якої є ОСОБА_6 , ОСОБА_7 , ОСОБА_8 . Згідно з рішенням загальних зборів членів Громадської організації ОСОБА_7 обрано керівником Громадської організації. Так, ОСОБА_5 користуючись послугами з перевезення транспортних засобів ОСОБА_9, ОСОБА_10 та ОСОБА_11, які не були обізнані в злочинних намірах ОСОБА_5 , в зоні діяльності Волинської митниці Держмитслужби України, а саме через пункт пропуску «Ягодин» 06.05.2022 ввезено на митну територію України в якості гуманітарної допомоги транспортний засіб марки «Volkswagen-VW Touran», 2005 року випуску, реєстраційний номер НОМЕР_1, номер кузова НОМЕР_2, 11.05.2022 через пункт пропуску «Устилуг» ввезено на митну територію України в якості гуманітарної допомоги транспортний засіб марки «Hyundai Santa Fe», 2005

року випуску, реєстраційний номер НОМЕР_3 , номер кузова НОМЕР_4 та 24.05.2022 через пункт пропуску «Ягодин» ввезено на митну територію України в якості гуманітарної допомоги транспортний засіб марки «KIA Sorento», 2004 року випуску, б/н, номер кузова НОМЕР_5. При декларуванні вказаних автомобілів, а саме в деклараціях про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, в графі отримувач було вказано Громадську організацію «Волинський обласний спортивний клуб «ОТАМАН», керівником якої являється знайомий ОСОБА_5 , ОСОБА_7. У подальшому, після перетину митного кордону, зберігаючи вказані транспортні засоби на території СТО, що по вул. Карпенка Карого в м. Луцьк (точної адреси не встановлено), ОСОБА_5, достовірно знаючи про походження автомобілів та їх цільове призначення, а також встановлену статтею 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу» заборону на продаж гуманітарної допомоги, у ОСОБА_5 виник злочинний умисел незаконно розпорядитися транспортними засобами з метою отримання прибутку для себе та розробив злочинний план щодо продажу вказаної гуманітарної допомоги. Реалізовуючи свої злочинні наміри, спрямовані на продаж вказаних автомобілів гуманітарної допомоги, ОСОБА_5 знайшов мешканця Кіровоградської області ОСОБА_12 , який являється волонтером, відповідно до наказу про прийняття від 5 березня 2022 № 3, Благодійної організації «Благодійне Товариство «Берегиня України», що зареєстроване за адресою: Кіровоградська область, м. Кропивницький, вул. Перспективна, буд. 15/7 кв. 37, який здійснював пошук транспортних засобів для подальшої передачі на потреби Збройних Сил України та якому 13.05.2022 року ОСОБА_5 в ході телефонної розмови запропонував придбати зазначені три автомобілі за визначену ним особисто вартість, з метою подальшої їх передачі ОСОБА_12 для потреб ЗСУ у відповідності до закону України «Про гуманітарну допомогу». У подальшому, в ході телефонної розмови, яка відбулась за допомогою соціальної мережі «WhatsApp», ОСОБА_5, в порушення вимог статті 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу», з корисливих мотивів, переслідуючи мету незаконного збагачення шляхом

одержання грошових коштів за продаж гуманітарної допомоги повідомив ОСОБА_12 , що він може здійснити продаж трьох автомобілів, за які ОСОБА_12 повинен буде заплатити грошові кошти в сумі 16 300 доларів США, але при цьому попередньо необхідно буде здійснити грошовий переказ в сумі 33 900 грн на банківську карту НОМЕР_6, яка належить ОСОБА_5, в якості передоплати. На пропозицію ОСОБА_13 , ОСОБА_12 погодився та 24.05.2022, на виконання домовленості з ОСОБА_5 про придбання вказаних трьох транспортних засобів, останній здійснив грошовий переказ вищевказаної суми грошових коштів на банківську карту ОСОБА_5. Так, реалізовуючи свої злочинні наміри, ОСОБА_13 підшукав серед раніше знайомих йому осіб водіїв, які мали б здійснити перевезення автомобілів, завезених на територію України як гуманітарна допомога: «Volkswagen-VW Touran», «Hyundai Santa Fe» та «KIA Sorento» до м.Кропивницького Кіровоградської області, та які він мав намір незаконно продати ОСОБА_12. З вказаною метою, ОСОБА_13 звернувся до раніше знайомих йому осіб мешканців м. Луцька Волинської області ОСОБА_14 та ОСОБА_15 , яким він, приховавши свої дійсні злочинні наміри, спрямовані на незаконний продаж гуманітарної допомоги, запропонував перевезти вказані автомобілі до м. Кропивницького Кіровоградської області. На пропозицію ОСОБА_13 , водії ОСОБА_15 та ОСОБА_14 , будучи введеними в оману ОСОБА_13 , погодились та надали згоду на перевезення вказаних автомобілів 28.05.2022 до м. Кропивницького Кіровоградської області. При цьому, 27.05.2022 ОСОБА_5 з метою прикриття дійсних своїх злочинних намірів, діючи умисно, з корисливих спонукань, отримав від керівника громадської організації «Волинський обласний спортивний клуб «ОТАМАН» ОСОБА_7 , якому він не повідомляв дійсні свої злочинні наміри, спрямовані на продаж гуманітарної допомоги, довіреність від імені зазначеної громадської організації на ім’я ОСОБА_15, у якій ОСОБА_7, будучи введеним в оману злочинними діями ОСОБА_13 , зазначив відомості щодо передачі транспортних засобів до Благодійної організації «БТ «Берегиня України» та акти прийому-передачі зазначеної безоплатної гуманітарної

(благодійної) допомоги № 3, 4, 5 від 27.05.2022, які засвідчували нібито факти безоплатної передачі гуманітарної допомоги, хоча у дійсності ОСОБА_13 мав намір її незаконно продати ОСОБА_12 за 16 300 доларів США. Цього ж дня, в телефонній розмові ОСОБА_5 повідомив ОСОБА_12 , що здійснить продаж трьох транспортних засобів, а саме: «Volkswagen-VW Touran», «Hyundai Santa Fe» та «KIA Sorento», які 28.05.2022 до м. Кропивницького Кіровоградської області доставлять його знайомі: ОСОБА_15 та ОСОБА_14 , при цьому надав ОСОБА_12 мобільний номер ОСОБА_15 для узгодження місця зустрічі. В подальшому, 28.05.2022 ОСОБА_12 прибув на раніше обумовлене місце, а саме на стоянку автомобілів біля ТЦ «Епіцентр», що за адресою: Кіровоградська область, місто Кропивницький, вул. Космонавта Попова, 8, де його вже чекав ОСОБА_15, який приїхав на автомобілі «Hyundai Santa Fe» та ОСОБА_14, який на своєму транспортному засобі «Renault Master», реєстраційний номер НОМЕР_7, здійснив перевезення автомобілів «Volkswagen-VW Touran» та «KIA Sorento». Приблизно о 09 год. 30 хв. між ОСОБА_12 та ОСОБА_15 почалася розмова, в ході якої ОСОБА_12 здійснив огляд вищевказаних транспортних засобів, а ОСОБА_15 надав довіреність від 27.05.2022 № 1/05/22 та акт прийому-передачі безоплатної гуманітарної (благодійної) допомоги № 3 від 27.05.2022, згідно з яким Громадська організація передає безоплатно транспортний засіб «Hyundai Santa Fe», номер кузова НОМЕР_4. Після цього, ОСОБА_12 подзвонив ОСОБА_5 та повідомив, що зустрівся з ОСОБА_15, а ОСОБА_5 надав вимогу йому на передачу грошових коштів за придбання зазначених транспортних засобів ОСОБА_15. Після завершення вказаної телефонної розмови ОСОБА_12 надав ОСОБА_15 паперовий згорток з грошовими коштами в сумі 15 300 доларів США. Відповідно до висновку судової транспортно-товарознавчої експертизи вартість транспортного засобу «KIA Sorento», б/н, номер кузова НОМЕР_5, що ввозиться на митну територію України, станом на 28.05.2022, складає: 150479 грн 29 коп., вартість транспортного засобу «Volkswagen-VW Touran», реєстраційний номер НОМЕР_1, номер кузова НОМЕР_2, що ввозиться на

митну територію України, станом на 28.05.2022, складає: 108095 грн 95 коп., вартість транспортного засобу «Hyundai Santa Fe», реєстраційний номер НОМЕР_3, номер кузова НОМЕР_4, що ввозиться на митну територію України, станом на 28.05.2022, складає: 193264 грн 22 коп. Таким чином, ОСОБА_5 під час воєнного стану здійснив продаж предметів гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, на загальну суму 451 839 грн 46 коп., що відповідно до п. 2 Примітки до ст. 201-2 КК України є значним розміром (обвинувачення відтворено дослівно). Вказаними діями ОСОБА_5 скоїв продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчинений у значному розмірі під час воєнного стану, чим вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 201-2 КК України. ОСОБА_5 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, і призначити йому покарання у виді 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади та займатись діяльністю, пов`язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою на строк 2 роки. На підставі ст.ст. 75, 76 КК України ОСОБА_5 звільнити від відбування призначеного основного покарання у виді позбавлення волі, якщо він на протязі іспитового строку тривалістю 1 рік не вчинить нового кримінального правопорушення і виконає покладені на нього обов`язки повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання, періодично з`являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації [18].

17.07.2025 року Київським районним судом м. Полтави у справі № 552/1832/23 особу визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, у тому, що: в період дії воєнного стану введеного на території України, діючи за попередньою змовою з невстановленими особами, матеріали відносно яких виділене в окреме провадження, маючи єдиний злочинний умисел, направлений на продаж гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, 25.01.2023 на території Автовокзалу в м. Полтава, вулиця Великотирнівська, 7, приблизно в

13 год. 30 хв., здійснив продаж транспортного засобу марки «MERCEDES-BENZ» моделі «ML 270 CDI», 2002 року випуску, з реєстраційним номером « НОМЕР_1 », номер кузова « НОМЕР_2 », темно-синього кольору, який відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою від 23.01.2023 відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України № 174 від 01.03.2022 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» визнаний гуманітарною допомогою при перетині державного кордону України в пункті пропуску п/п Шегині, м/п Мостинська Львівської митниці (отримувач гуманітарної допомоги: військова частина НОМЕР_3) ОСОБА_6 , отримавши при цьому через посередника грошові кошти в розмірі 4450 доларів США (що згідно з офіційним курсом іноземних валют, встановленим Національним банком України станом на 25.01.2022, відповідало сумі 162730,27 грн.). В подальшому, ОСОБА_5, діючи за попередньою змовою групою осіб, керуючись єдиним злочинним умислом, направленим на продаж гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, 09.02.2023 приблизно в 12 год. 20 хв., перебуваючи поблизу будинку за адресою: м. Полтава, вул. Марії Башкирцевої, 37, здійснив продаж транспортного засобу марки «LAND ROVER» моделі «FREELANDER», 1999 року випуску, з реєстраційним номером « НОМЕР_4 », номер кузова « НОМЕР_5 », сірого кольору, який відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою від 06.02.2023 визнаний гуманітарною допомогою при перетині державного кордону України в пункті пропуску п/п Шегині, м/п Мостинська Львівської митниці (отримувач гуманітарної допомоги: військова частина НОМЕР_3); транспортного засобу марки «CHRYSLER» моделі «PACIFICA S», 2003 року випуску, з реєстраційним номером « НОМЕР_6 », номер кузова « НОМЕР_7 », чорного кольору, що відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою від 31.10.2022 визнаний гуманітарною допомогою при перетині державного кордону України в пункті пропуску п/п Угринів (отримувач гуманітарної допомоги: БО МБФ «Героям Слава»); транспортного

засобу марки «DIAMLERCHRYSLER» моделі «GRAND VOYAGER», 2001 року випуску, з реєстраційним номером « НОМЕР_8 », номер кузова « НОМЕР_9 », чорного кольору, який відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою від 31.10.2023 визнаний гуманітарною допомогою при перетині державного кордону України в пункті пропуску п/п Угринів, (отримувач гуманітарної допомоги: БО МБФ «Героям Слава») та транспортного засобу марки «OPEL» моделі «FRONTERA 2.2», 1996 року випуску, з реєстраційним номером « НОМЕР_10 », номер кузова « НОМЕР_11 », чорного кольору, який відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою від 29.01.2023 визнаний гуманітарною допомогою при перетині державного кордону України в пункті пропуску п/п Шегині (отримувач гуманітарної допомоги: військова частина НОМЕР_3) ОСОБА_6 , особисто отримавши при цьому грошові кошти загальною сумою 14900 доларів США (що згідно з офіційним курсом іноземних валют, встановленим Національним банком України станом на 09.02.2022, відповідало сумі 544872,14 грн.). Таким чином ОСОБА_5 здійснив продаж предметів гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів під час воєнного стану, загальною вартістю 707602,41 гривень, що відповідно до п. 2 примітки до ст. 201-2 КК України у триста п`ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та становить значний розмір. ОСОБА_5 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України та призначити йому покарання у виді 5 років позбавлення волі з позбавленням права займатися діяльністю, пов`язаною з обігом, використанням та розпорядженням гуманітарною допомогою строком на 3 роки та з конфіскацію всього майна [19].

Наведені приклади судових вироків, ухвалених у кримінальних провадженнях розпочатих за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України дозволяють звернути увагу на те, що достатньо часто до осіб застосовуються заохочувальні

кримінально-правові санкції. У більшості випадків такий підхід не є виправданим, оскільки більшість підстав для застосування ст. 69 та ст. 75 КК України не виправдовують зменшення обсягу репресії, що може призвести до повернення особи до вчинення кримінальних правопорушень.

Таким чином, всебічне дослідження кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, передбаченої ст. 201-2 КК України є необхідним для та розуміння, аналізу та вивчення суспільно небезпечного діяння, що здійснює особа, її особистісних характеристик, мотивів та мети протиправної поведінки задля вжиття заходів щодо попередження та припинення подібних протиправних діянь у майбутньому як цією особою, так і іншими суб'єктами, що ставлять за мету здійснення незаконного використання гуманітарної допомоги чи благодійних пожертв з метою отримання прибутку.

Висновки до розділу 1

1. Визначено та досліджено поняття гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги. Доведено, що хоча всі ці три поняття мають різний логіко-семантичний зміст та правове значення, вони всі об’єднані однією метою – вирішення та задоволення соціально-економічних потреб уразливих категорій громадян. Аргументовано, що для цілей кримінально-правової норми, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, визначальне значення має цільове призначення предмета, умови його використання та безоплатний характер надання та способи вчинення кримінального правопорушення, що надає можливість відмежувати його від суміжних протиправних діянь.

2. Надано кримінально-правову характеристику складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Вказано, що родовим об’єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок

здійснення господарської діяльності; видовим – суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок отримання, обліку, надання та використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; безпосереднім об'єктом є – встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Кримінальне правопорушення є предметним – предметами є гуманітарна допомога, благодійні пожертви або безоплатна допомога.

Об'єктивна сторона характеризується активними діями, формами реалізації є: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги; укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном. До кваліфікуючих ознак віднесено повторність; вчинення службовою особою з використанням службового становища; великий розмір; вчинення організованою групою; вчинення в особливо великому розмірі; вчинення під час надзвичайного або воєнного стану.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини та наявністю обов'язкової спеціальної мети – отримання прибутку. Суб'єкт (ч. 1) – загальний, з 16 років.

3. Проаналізовано межі кримінальної відповідальності та покарання, передбачених за вчинення незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Встановлено, що існуючі види та розміри покарань, передбачених за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України не відповідають ступеню суспільної небезпечності та не здатні ефективно виконувати завдання, поставлені перед кримінальним законодавством України. Аргументовано доцільність підвищення суми штрафу, передбаченого за вчинення діяння, встановленого ч. 1 ст. 201-2 КК України, а також встановлення покарання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового необов'язкового.

Всебічне дослідження кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, передбаченої ст. 201-2 КК України, є необхідним для розуміння, аналізу та вивчення суспільно небезпечного діяння, що здійснює особа, її особистісних характеристик, мотивів та мети протиправної поведінки задля вжиття заходів щодо попередження та припинення подібних протиправних діянь у майбутньому як цією особою, так і іншими суб'єктами, що ставлять за мету здійснення незаконного використання гуманітарної допомоги чи благодійних пожертв з метою отримання прибутку.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

2.1. Правові основи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Здебільшого під правовою основою розуміють сукупність чинних нормативно-правових актів та юридичних норм, які закріплюють, регулюють і захищають певний вид діяльності, явище чи суспільні відносини.

Нормативно-правовий акт – це офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженими суб'єктами нормотворчості у визначених законом порядку і формі, який містить норми права [46, с. 278].

Для нормативно-правових актів характерні такі специфічні ознаки: 1) вони мають правоутворююче призначення, тобто оформлюють встановлення, зміну, доповнення, скасування норм права; 2) приймаються тільки нормотворчими суб'єктами і в межах їх компетенції. В Україні такими суб'єктами є: народ України, Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші органи і посадові особи, визначені Конституцією та законодавством України; 3) розробляються і приймаються з додержанням особливої нормотворчої процедури, основними стадіями якої можуть бути нормотворча ініціатива, розроблення, розгляд, обговорення проектів нормативних актів, прийняття та введення їх у дію; 4) ухвалюються у формах, визначених для кожного з них Конституцією і законами України (Верховна Рада України приймає закони, Президент України – укази, Кабінет Міністрів України – постанови) [46, с. 278-279].

Слід зазначити, що за юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на закони – акти вищої юридичної сили, і підзаконні акти – акти,

засновані на законах, що їм не суперечать. Закон – це нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий в особливому порядку парламентом або безпосередньо народом, який визначає відправні засади правового регулювання суспільних відносин [46, с. 282].

Закони відрізняються від інших видів нормативно-правових актів за такими ознаками [46, с. 282]: а) вони приймаються вищим представницьким органом держави (парламентом) або безпосередньо народом (шляхом референдуму); б) регулюють найбільш соціально значущі, типові, сталі суспільні відносини. Так, згідно зі ст. 92 Конституції України [58] виключно законами визначаються права, свободи, обов'язки людини і громадянина, правовий режим власності, територіальний устрій України, організація і порядок проведення виборів і референдумів, організація і порядок діяльності органів виконавчої влади, основи місцевого самоврядування, судоустрій, основи цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними чи дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них та ін.; в) мають вищу юридичну силу щодо усіх інших нормативних актів. Вища юридична сила закону означає, що нормативні акти Президента України, органів і посадових осіб державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування приймаються на основі і на виконання законів, не можуть суперечити ним і тому є підзаконними. Закони змінюються чи скасовуються тільки іншими законами; г) приймаються в особливому порядку. Порядок прийняття законів в Україні регулюється Конституцією України і Регламентом Верховної Ради України.

Основним законом є конституція держави, яка має найвищу юридичну силу і втілює принцип верховенства права.

Конституція – акт установчого характеру, який закріплює загальні засади громадянського суспільства і держави, основи правової системи, правового статусу громадян, державно-територіального устрою, організації органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Конституція – нормативний акт, що гарантує втілення у суспільстві загальнолюдських

цінностей, демократії, свободи, справедливості. Конституція необхідна для правового оформлення організації і здійснення суверенітету і влади, вона визначає правові орієнтири розвитку держави, є свого роду її «правовим паспортом». Конституція є юридичною базою решти законів [46, с. 284].

Ст. 8 Конституції України закріплює положення про те, що закони та інші нормативні правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Усе ж, що суперечить Конституції або не відповідає їй, вважається неконституційним. Конституція володіє найвищою стабільністю, оскільки має порівняно з іншими нормативними актами найбільш тривалу і постійну дію. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Всі органи, посадові особи і громадяни при розв'язанні правових спорів і конкретних справ можуть посилатися на норми Конституції. Допускається постановлення судових рішень на основі безпосереднього застосування норм Конституції [46, с. 284].

Підзаконні нормативно-правові акти – це акти, що приймаються уповноваженими нормотворчими суб'єктами на основі і на виконання законів і не повинні суперечити їм. Існування підзаконних нормативних актів у правовій системі зумовлено багаторівневою структурою самих суспільних відносин, що потребують як законодавчого врегулювання, так і вторинного, більш детального і конкретизуючого нормативного регулювання з метою оперативного вирішення питань в окремих сферах життєдіяльності суспільства. За суб'єктами прийняття нормативно-правові акти поділяються на підзаконні нормативні акти Президента України, уряду, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування та ін; за зовнішньою формою акта нормативно-правові акти поділяються на укази, постанови, накази, розпорядження, рішення, статути, правила та ін. [46, с. 287].

Отже, виходячи із вищезазначеного, правовою основою запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги можна вважати

певну сукупність нормативно-правових актів (законів та підзаконних нормативно-правових актів), що регулюють суспільні відносини у сфері гуманітарної та благодійної діяльності, а також діяльності, пов’язаної із запобіганням вчиненню протиправної діяльності у цій сфері. Щодо законів, які регулюють суспільні відносини у сфері запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, можна назвати такі: Конституція України як основний Закон держави визначає такі першочергові положення [58]: найвища соціальна цінність (ст. 3): людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, що виправдовує та стимулює будь-яку гуманітарну місію; право на благодійність (ст. 36, ст. 54): громадяни мають право на свободу об'єднання у громадські та благодійні організації для здійснення гуманітарних цілей. Держава зобов'язується сприяти розвитку благодійництва; екологічна та гуманітарна безпека (ст. 16): обов'язком держави є подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду Українського народу, що є прямим конституційним вектором для екологічних та медико-гуманітарних програм; соціальний захист (ст. 46): громадяни мають право на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника чи безробіття. Гуманітарна допомога виступає додатковим інструментом забезпечення цього права під час криз; режим надзвичайного та воєнного стану (ст. 92): виключно законами України визначаються правовий режим воєнного і надзвичайного стану, а також засади цивільно-правової відповідальності й статус благодійних організацій.

Наступним законом, що регулює відносини у сфері гуманітарної діяльності та протидії злочинних проявам у цій сфері є Закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22.10.1999 року № 1192-XIV, який ст. 1 надає визначення гуманітарної допомоги. Як нами вже зазначалося у дисертаційному дослідженні раніше, гуманітарною допомогою визнається цільова адресна

безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [121].

Крім того, зазначений нормативно-правовий акт закріплює на законодавчому рівні підстави для здійснення гуманітарної допомоги, її розподілу, перерозподілу, передачі іншим набувачам; повноваження спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги; звільнення від оподаткування товарів (робіт, послуг), визнаних гуманітарною допомогою; митне оформлення вантажів з гуманітарною допомогою; порядок ввезення (пересилання) товарів (предметів) на митну територію України; облік і контроль за отриманням та цільовим використанням гуманітарної допомоги; відповідальність за порушення законодавства про гуманітарну допомогу тощо.

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 року № 5073-VI визначає поняття благодійної діяльності, під якою слід розуміти добровільну особисту та/або майнову допомогу для досягнення визначених законодавством цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара [114].

Крім того зазначений нормативно-правовий акт закріплює цілі та сфери благодійної діяльності, суб'єктів та види благодійної діяльності, засади діяльності благодійних організацій, види благодійних організацій, управління

благодійними організаціями, засади державного регулювання благодійної діяльності тощо.

Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI, що регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства, визначає окремі аспекти оподаткування благодійної допомоги [112].

Зокрема, відповідно до п. 170.7 ПК України не оподатковується та не включається до загального місячного або річного оподатковуваного доходу платника податку благодійна, у тому числі гуманітарна допомога, яка надходить на його користь у вигляді коштів або майна (безоплатно виконаної роботи, наданої послуги) та відповідає визначеним вимогам. Так, не включається до оподатковуваного доходу цільова або нецільова благодійна допомога, що надається платнику податку, який постраждав внаслідок: а) екологічних, техногенних та інших катастроф у місцевостях, оголошених згідно з Конституцією України зонами надзвичайної екологічної ситуації, – у граничних сумах, визначених Кабінетом Міністрів України; б) стихійного лиха, аварій, епідемій та епізоотій загальнодержавного або місцевого характеру, які завдали шкоди або створюють загрозу здоров'ю громадян, навколишньому природному середовищу, викликали або можуть викликати людські жертви чи втрату власності громадян, у зв'язку з якими рішення про залучення (надання) благодійної допомоги було прийнято відповідно Кабінетом Міністрів України або органом місцевого самоврядування, у граничних сумах, визначених Кабінетом Міністрів України або органом місцевого самоврядування відповідно; в) збройної агресії російської федерації у період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану [112].

Відповідно до п. 170.7.4. ПК України не включається до оподатковуваного доходу цільова благодійна допомога, що надається резидентами - юридичними чи фізичними особами у будь-якій сумі (вартості): а) закладу охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування платника податку або члена його сім'ї першого ступеня споріднення, особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю або дитини, в якої хоча б один із батьків є особою з інвалідністю; дитини-сироти, напівсироти; дитини з багатодітної чи малозабезпеченої родини; дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних виробів, виробів медичного призначення для індивідуального користування осіб з інвалідністю) у розмірах, що не перекриваються виплатами з фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, крім витрат на косметичне лікування або косметичну хірургію; протезно-ортопедичним підприємствам, реабілітаційним закладам для компенсації вартості платних реабілітаційних послуг, технічних та інших засобів реабілітації, наданих платнику податку, визнаному в установленому порядку особою з інвалідністю, або його дитині з інвалідністю, у розмірах, що не перекриваються виплатами з бюджетів і фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування; б) будинку дитини, дитячому будинку, загальноосвітній школі-інтернату, спеціалізованій школі-інтернату, спеціальній школі-інтернату, навчально-реабілітаційному центру, школі соціальної реабілітації та професійному училищу соціальної реабілітації органів освіти, центру медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров’я, приймальнику-розподільнику для дітей органів Національної поліції України, спеціальній виховній установі Державної кримінально-виконавчої служби України, притулку для дітей служби у справах дітей, центру соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційному центру (дитячому містечку), малому груповому будинку для розподілу благодійної допомоги між дітьми або використання такої благодійної допомоги в інший спосіб в інтересах дітей, які перебувають

у цих закладах; в) державному або комунальному закладу чи благодійній організації, у тому числі Товариству Червоного Хреста України, що надають послуги особам, які не мають житла, з харчування та облаштування на нічліг; г) пенітенціарному закладу для поліпшення умов утримання, харчування чи медичного обслуговування осіб, які перебувають у слідчих ізоляторах чи місцях позбавлення волі, або безпосередньо таким особам; ґ) будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю та їх відділенням, пансіонату для ветеранів війни і праці, геріатричному пансіонату для поліпшення умов їх утримання, харчування, медичного обслуговування, соціальної реабілітації, реабілітаційному центру, територіальному центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центрам обліку і закладам соціального захисту для бездомних осіб, центрам соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, санаторіям для ветеранів та осіб з інвалідністю, які утримуються за рахунок державного та місцевого бюджетів, для розподілу благодійної допомоги між особами, які перебувають у таких закладах; д) платнику податку, який проводить наукове дослідження або розробку, для відшкодування вартості обладнання, матеріалів, інших витрат (крім виплат заробітної плати, додаткових благ, інших витрат для особистих потреб) за умови, якщо результати таких досліджень чи розробок оприлюднюються та не можуть бути предметом патентування чи інших обмежень у оприлюдненні чи безоплатному поширенні об'єктів права інтелектуальної (промислової) власності, отриманих у результаті таких досліджень або розробок, а також якщо отримання такої допомоги не буде передумовою для виникнення будь-яких договірних зобов'язань між благодійником або третьою особою та набувачем благодійної допомоги у майбутньому, крім обов'язків з цільового використання такої благодійної допомоги; е) аматорській спортивній організації, клубу для компенсації витрат з придбання або оренди спортивного знаряддя та інвентарю, користування спортивними майданчиками, приміщеннями чи спорудами для проведення тренувань, забезпечення участі спортсмена-аматора у спортивних змаганнях,

придбання спортивної форми та харчування під час таких змагань; є) навчальному закладу у вигляді плати за навчання або за надання додаткових послуг з навчання особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю або дитини, в якої хоча б один із батьків є особою з інвалідністю; дитини-сироти, напівсироти; дитини з багатодітної чи малозабезпеченої родини; дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав; ж) платнику податків, визнаному в установленому порядку особою з інвалідністю, законному представнику дитини з інвалідністю для виконання зобов'язань держави згідно із законодавством України по забезпеченню технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, автомобілем за рахунок бюджетних коштів (за умови зняття особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю з обліку на забезпечення такими засобами, виробами, автомобілем за рахунок бюджетних коштів). Категорії осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю, перелік технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення, марок автомобілів, зазначених у цьому підпункті, затверджуються законодавством [112].

Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495-VI, який регулює відносини, пов’язані із справлянням митних платежів, визначає умови поміщення товарів як гуманітарної допомоги у митний режим митного складу [95].

Крім того, Митний кодекс України визначає умови тимчасового зберігання гуманітарної допомоги. Зокрема, відповідно до ст. 201, товари гуманітарної допомоги для їх тимчасового зберігання з дозволу відповідного митного органу можуть розміщуватися на складах організацій – отримувачів гуманітарної допомоги. При цьому керівник організації – отримувача гуманітарної допомоги забезпечує ведення обліку товарів, що розміщуються на складі цієї організації та випускаються з нього. Митний орган має право вимагати подання звіту про рух товарів на таких складах. На час виконання митних формальностей, що передбачають доступ посадових осіб митних органів на територію авторизованого об’єкта підприємства, частина території

такого об’єкта, на якій знаходяться товари під митним контролем, щодо яких виконуються такі митні формальності, є тимчасовою зоною митного контролю. На складі організації – отримувача гуманітарної допомоги на час тимчасового зберігання на ньому під митним контролем товарів гуманітарної допомоги створюється тимчасова зона митного контролю. На тимчасове зберігання під митним контролем товари також можуть розміщуватися на митних складах або на складах митних органів. Утримувач складу тимчасового зберігання, утримувач митного складу, керівник організації – отримувача гуманітарної допомоги, утримувач об’єкта підприємства, визначеного в авторизації на застосування спрощення, звільняються від відповідальності за втрату товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, та зобов’язання щодо сплати митних платежів, установлених законом на імпорт цих товарів, лише у разі, якщо ці товари були знищені або безповоротно пошкоджені внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або природних втрат за нормальних умов зберігання. Відповідно до ст. 287 МК України, при ввезенні (пересиланні) на митну територію України товари, визнані гуманітарною допомогою відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу», звільняються від оподаткування ввізним митом. Гуманітарна допомога, що надається Україною, при її вивезенні за межі митної території України звільняється від сплати вивізного мита. Товари, що ввозяться на митну територію України на адресу Товариства Червоного Хреста України, його органів та місцевих організацій відповідно до Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» як гуманітарна чи доброчинна допомога, звільняються від оподаткування ввізним митом [95].

На територію вільної митної зони можуть ввозитися будь-які товари, крім товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, а також товарів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України (ст. 434 МК України) [95].

Що стосується підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють окремі питання гуманітарної допомоги, можна зазначити постанову Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 року № 953, яка затверджує порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану (визначає на період воєнного стану спрощений механізм визнання товарів гуманітарною допомогою, пропуску через митний кордон України та митного оформлення, отримання, надання, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги, що ввозиться на митну територію України, а також механізм визнання, оформлення, надання, розподілу товарів гуманітарної допомоги (зокрема підакцизних автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 і більше осіб, транспортних засобів для перевезення вантажів), що передаються міжнародними організаціями, відокремленими підрозділами іноземних неурядових організацій, акредитованих в Україні, представництвами міжнародних міжурядових організацій в Україні (без утворення юридичної особи), дипломатичними представництвами, консульськими установами іноземних держав в Україні, їх персоналом та членами сімей персоналу, їх працівниками та членами сімей працівників, які не є резидентами України (донорами)) [32], постанову Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 року № 379, що визначає особливості здійснення гуманітарної допомоги, яка перевозиться залізничним транспортом в умовах воєнного стану [131]. Відповідно до зазначеної постанови, Акціонерне товариство «Укрзалізниця» здійснює перевезення гуманітарних вантажів з урахуванням таких особливостей: виступає перевізником залізничним транспортом гуманітарних вантажів на території України; виступає відправником гуманітарних вантажів до залізничних станцій призначення для безпосередньої передачі отримувачам гуманітарної допомоги на підставі заявок та/або уповноваженим такими отримувачами автомобільним перевізникам (у разі комбінованих перевезень з використанням автомобільного транспорту на замовлення отримувачів); укладає в електронній

формі з військовими адміністраціями та іншими визначеними Кабінетом Міністрів України отримувачами гуманітарної допомоги договори про організацію залізничних перевезень гуманітарних вантажів; організує роботу онлайн-платформи для реєстрації та обробки заявок отримувачів гуманітарної допомоги (далі - онлайн-платформа) та надає їм авторизований доступ до неї; забезпечує і здійснює збір, обробку, зберігання гуманітарних вантажів для їх подальшого перевезення на адресу отримувачів на підставі їх заявок, інформує консультативно-допоміжні органи Президента України та/або відповідного урядового уповноваженого про обсяг гуманітарних вантажів, завантажених у вагони для подальшого перевезення; здійснює в режимі реального часу з урахуванням черговості надходження заявок військових адміністрацій та/або інших визначених Кабінетом Міністрів України отримувачів гуманітарної допомоги перевезення гуманітарних вантажів відповідно до їх заявок; при цьому черговість перевезення на адресу отримувачів гуманітарної допомоги може бути змінена за письмовим рішенням Віце-прем'єр-міністра України - Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій або відповідного урядового уповноваженого з урахуванням узагальнення та порівняння стану забезпечення регіонів товарами, що складають гуманітарні вантажі; здійснює оформлення перевезення гуманітарних вантажів з урахуванням особливостей, визначених чинним законодавством України [131].

Серед міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють питання отримання та надання гуманітарної допомоги можна окреслити Женевські конвенції від 12.08.1949 року, положення Додаткового протоколу до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій, що стосуються захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 року [37].

Зокрема, згідно з положеннями вищезазначених міжнародних нормативно-правових актів до країни, де відбувається збройний конфлікт, гарантується вільне пропускання всіх посилок із медикаментами та медичним

обладнанням. Також передбачено вільне пропускання всіх посилок із продуктами харчування, одягом і засобами, призначеними для дітей, вагітних жінок та породілей. Тобто гуманітарна допомога охоплює, в першу чергу, продовольство, медикаменти, одяг, постільну білизну, намети та інші предмети, необхідні для виживання цивільного населення. На рівні Європейського Союзу питання надання та отримання гуманітарної допомоги визначаються розділом III «Співробітництво з третіми країнами та гуманітарна допомога» Договору про функціонування Європейського Союзу. Відповідно до ст. 214 Договору діяльність Союзу з надання гуманітарної допомоги здійснюється в рамках принципів і цілей зовнішньої діяльності Союзу. Вона спрямована на надання адресної допомоги та підтримки населення третіх країн, яке постраждало від стихійних лих або техногенних катастроф, з метою задоволення гуманітарних потреб, що виникають у різних ситуаціях. Діяльність з надання гуманітарної допомоги здійснюється відповідно до принципів міжнародного права і з дотриманням принципів неупередженості, нейтралітету і недискримінації [179, с. 781-784].

Як нами вже зазначалося раніше, притягнення до кримінальної відповідальності у випадку незаконного використання гуманітарної допомоги регламентується Кримінальним кодексом України. Так, чинне кримінальне законодавство України передбачає кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України) [65]. Слід зазначити, що таке діяння стало кримінально караним з березня 2022 року, коли Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-IX [116] розділ VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» чинного КК України було доповнено новою статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» такого змісту:

1. Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі, –

караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до п’яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, –

караються позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка.

1. Під гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою слід розуміти поняття, визначені Законом України «Про гуманітарну допомогу» та Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

2. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п’ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів

громадян; у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян» [116].

Згодом до редакції вищезазначеної статті було внесено ряд змін. Зокрема, Законом України від 13.07.2023 № 3233-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» було внесено зміни до санкції ч. 2 ст. 201-2 КК України, а саме виключено покарання у вигляді конфіскації майна за вчинення даного кримінального правопорушення [109]. Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23.08.2023 № 3342-IX вніс зміни до санкції ч. 1 ст. 201-2 КК України в частині доповнення її пробаційним наглядом на строк до чотирьох років [118].

На сьогодні редакція статті є чинною з урахуванням усіх вищезазначених змін та доповнень, що вносились законами України протягом 2023 року.

Що стосується відповідальності у сфері отримання гуманітарної допомоги на міжнародному рівні, слід зазначити, що порушення права на забезпечення гуманітарною допомогою може становити міжнародний військовий злочин незалежно від того, відбувається це в міжнародних чи неміжнародних збройних конфліктах [180, с. 557; 166, с. 490-494]. Процедура розгляду міждержавних скарг стосовно порушення права на гуманітарну допомогу передбачає тривалий процес, а також цілковите вичерпання національних засобів правового захисту. Передача справи до Європейського суду з прав людини також є довготривалим процесом, яка не передбачає тимчасових процедур врегулювання ситуації. У такому випадку роль судів не є превентивною та не може сприяти попередженню порушення права на гуманітарну допомогу. Крім цього, якщо судовий захист завжди оцінюється як традиційний спосіб захисту порушених прав, то існують й альтернативні, наприклад, процедура моніторингу, яка зосереджена на аналізі «ситуацій» у

яких права людини порушуються з урахуванням повторності порушень з часом. Це дозволяє виявляти навіть індивідуальні порушення прав людини [178; 166, с. 490-494].

Разом із цим, необхідно відзначити, що на сьогоднішній день відсутні комплексні нормативно-правові акти, які б визначали межі та особливості міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів за напрямом протидії таким кримінальним правопорушенням, запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності органів правопорядку, а також ефективних механізмів виявлення та усунення причин та умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги. Вказане може бути оцінено негативно, оскільки в межах удосконалення механізму протидії кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України прийняття таких нормативно-правових актів здійснило би позитивних вплив в межах організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання.

На основі проведеного дослідження нормативно-правових актів у сфері гуманітарної діяльності, запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні, у тому числі, нормативно-правових актів, які вносять зміни до кримінального законодавства України, що встановлює кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України) та норми міжнародного законодавства у сфері отримання гуманітарної допомоги та запобігання її незаконному використанню, можна зробити висновок, що правова основа запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги є багатогранною, адже охоплює весь комплекс нормативно-правових актів від рівня закону до підзаконної нормативної бази, від національної нормативно-правової бази до міжнародних договорів та угод.

Отже, наявні законодавчі та інші нормативно-правові акти потребують подальшого удосконалення в частині узгодження положень загального та кримінального законодавства, конкретизації правових режимів обігу окремих видів допомоги. Аргументовано доцільність удосконалення нормативно-

правових засад міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів за напрямом протидії таким кримінальним правопорушенням, запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності органів правопорядку, а також ефективних механізмів виявлення та усунення причин та умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

2.2. Детермінанти, що впливають на незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку

Відповідно до положень чинного кримінального законодавства України, продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку визнаються кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України. У випадку вчинення правопорушення у значному розмірі, відповідальність передбачається за ч. 1 вищезазначеної статті, у випадку вчинення повторно або за попередньою змовою групою осіб або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі – за ч. 2 ст. 201-2 КК України, а у випадку вчинення організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, – за ч. 3 ст. 201-2 КК України [65].

Зазначений склад кримінального правопорушення є відносно новим для нашої держави, адже був введений у чинне кримінальне законодавство України 24.03.2022 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-IX [116]. Слід зазначити, що появі такого складу кримінального правопорушення в КК України передувала наявність певних чинників, дослідження яких може допомогти не тільки у вивченні його складових елементів, але й встановити ті причини і умови, що сприяли, а

подекуди стали вирішальними для вчинення особою незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Перш ніж про перейти до виявлення та характеристики детермінантів, що впливають на незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, пропонуємо надати визначення кримінологічній характеристиці незаконного використання гуманітарної допомоги.

Кримінологічна характеристика злочинів – сукупність даних (достатня інформація) про конкретний злочин або певний вид злочинів, що необхідна для його (їх) попередження та запобігання вчиненню нових злочинів. Вона передбачає виявлення системи ознак конкретного злочину, а саме всіх властивостей, закономірностей, факторів і наслідків злочину (окремого його виду), а також властивостей особистості злочинця (окремого її типу) [48; 73].

Конкретний зміст кримінологічної характеристики розкривається шляхом виявлення ознак, що становлять у своїй сукупності і взаємозв'язку її структуру та поєднують у собі три складові елементи: кримінологічно значимі ознаки злочину; дані, що всебічно пояснюють кримінологічну ситуацію вчинення злочинів даного виду; ознаки, що визначають специфіку діяльності з попередження та запобігання злочинам [48; 73].

За характером проявів і своєю сутністю елементи кримінологічної характеристики поділяються на суб'єктивні, об'єктивні й комплексні, які поєднують ознаки перших двох категорій. До першої групи (суб'єктивні) належать: властивості особистості злочинця; мотив і мета злочину; властивості особистості потерпілого. До другої: статистика злочинів; відомості про соціальні умови злочину (суспільно-політична та соціально-економічна ситуація, час; місце, соціальне середовище і т. ін.). До третьої причини злочинів; наслідки злочинів; механізм злочинного прояву; обставини, що сприяють злочинам [48; 73].

Щодо визначення поняття «кримінологічна характеристика» висловлювали свої погляди й окремі науковці.

Так, у наукових працях О. В. Тихонової висловлена думка, що під кримінологічною характеристикою слід розуміти сукупність таких властивостей злочинних діянь та особистісних особливостей злочинців, які важливі для розуміння причин, що обумовили певні злочини, а також для розробки попереджувальних заходів [152, с. 246-247]. Крім того, кримінологічна характеристика являє собою сукупність кількісно-якісних показників того чи іншого різновиду злочинності, відомостей про детермінанти злочинної поведінки, заходів попереджувального впливу. Крім того, науковець наголосив, що кримінологічна характеристика має утворюватись такою сукупністю ознак, які б з необхідною повнотою відбивали відомості про істотні ознаки і властивості досліджуваної злочинності і пов'язаного з нею певного кола обставин, які детермінують та відтворюють суспільно небезпечне явище [152, с. 246-247]. Подібну позицію висловлювали В. О. Глушков та П. М. Коваленко, які запропонували у межах кримінологічної характеристики розглядати характеристику окремих видів злочинів, фактори (причини та умови фінансової політики окремої країни та діяльність керівників фінансових інститутів), що призвели до вчинення злочинів; стан виду (групи) злочинів (суспільна небезпека, обсяг, питома вага в обсязі злочинності, інтенсивність, структура, латентність, територіальне розподілення), тенденції цього виду (групи) злочинів (динаміка, прогноз), кримінологічний портрет особи злочинця, а також характеристику наслідків злочинів даного виду (кількість потерпілих, розмір матеріальних збитків, види матеріальних збитків) [23, с. 156].

Такий науковець, як А. Ф. Зелінський визначив кримінологічну характеристику комплексним поняттям, яка характеризує розповсюдженість відповідної протиправної поведінки, її різновиди, типові способи вчинення злочинних посягань, їх мотивацію, місце і час вчинення, а також особливості суб'єктів злочинів [49, с. 153].

У свою чергу, О. М. Литвинов запропонував своєрідний набір складових елементів кримінологічної характеристики. Зокрема [87, с. 581-586]: кримінологічно-значимі ознаки злочину – дані про предмет злочинного посягання, дані про особу злочинця, мотив та мету злочину, дані про особу потерпілого; дані, які характеризують кримінологічну ситуацію вчинення злочину – статистична поширеність злочинів; дані про соціальні умови злочину (соціально-політична; соціально-економічна; час; географія; соціальне середовище тощо); ознаки, які визначають специфіку діяльності із попередження злочинів – причини злочинів; наслідки злочинів; механізм злочину; обставини, що сприяють злочинам.

Отже, говорячи про кримінологічну характеристику незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, можна зазначити, що це певний комплекс елементів, що визначають, впливають та обумовлюють протиправну поведінку у цій сфері.

На наш погляд, кримінологічну характеристику зазначеного виду кримінального правопорушення також слід розглядати через призму взаємопов’язаних суб'єктивних та об'єктивних елементів.

До суб'єктивних елементів кримінологічної характеристики належить особистість злочинця, мотив і мета злочину.

Особистість злочинця – це сукупність соціально значущих характеристик людини, яка вчинила злочин, що включає її мотивації, світогляд (антисуспільні погляди), психологічні особливості, моральні цінності та негативне ставлення до суспільства, які разом визначають вибір суспільно небезпечного шляху. Слід зазначити, що злочинна поведінка особи, яка вчинила незаконне використання гуманітарної допомоги, випливає від якостей самої особи. Особа хоче вчинити протиправне діяння, навіть при відсутності негативного зовнішнього впливу. Враховуючи, що основним негативним явищем від незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку є

недоотримання допомоги тими, хто її потребує (військові, ВПО, цивільні), а також підрив довіри до благодійних організацій та держави, основною рушійною силою вчинення подібних кримінальних правопорушень є негативне ставлення до держави та суспільства в цілому.

Метою вчинення незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є отримання прибутку [65], а мотиви можуть бути різними: від задоволення власних потреб (наприклад, привласнення коштів та товарів, використання допомоги у власному бізнесі) до негативного ставлення до держави та небажання у її підтриманні під час дії правового режиму воєнного стану. Крім того, вчиненню подібних правопорушень сприяє низький рівень особистої моральної відповідальності, цинічне ставлення до осіб, які потребують допомоги, а також відсутність почуття емпатії та співчуття.

До об'єктивних елементів вищезазначеного складу правопорушення належать соціальні умови, зокрема, суспільно-політична та соціально-економічна ситуація в країні. На сьогодні, в Україні діє правовий режим воєнного стану (відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [133]) і гуманітарна допомога з боку інших держав є дуже важливою для нашої держави, адже надає підтримку та

забезпечує тим, що передбачено, як першочергова необхідність, громадянам України, що її потребують.

Як слушно зазначають дослідники, злочинність як складне соціальне явище обумовлене системою детермінант. У цій системі виділяються детермінанти, безпосередньо (генетично) пов'язані зі злочинністю. Комплекси таких детермінант (причин) закономірно породжують наслідок – злочинність. Даний процес називається причинністю, має характер взаємодії між: а) окремими детермінантами; б) причинами і наслідком; в) причинами та умовами. Умови можуть сприяти вчиненню злочинів, перешкоджати реалізації злочинних намірів, або бути нейтральними стосовно кримінальної поведінки [62, с. 74].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення детермінант злочинності, але у межах цього дослідження ми будемо виходити з позиції, запропонованою колективом авторів, на думку яких, до системи кримінологічної детермінації входять такі детермінанти, як: причини, умови, корелянти. Перший вид детермінації – причини – явища криміногенної системи, що утворюють інші явища у цій системі – наслідки, тому причинний зв'язок у такому випадку є генетичним [62, с. 76]. Другий вид детермінації – умови – їх зв'язок з причиною та наслідком називають обумовленням. Вони поділяються на дві групи: 1) умови, що сприяють виникненню (формуванню) причин; 2) умови забезпечення реалізації результативного процесу вчинення злочинів [62, с. 78]. Третій вид детермінації – корелянти – їх зв'язок з наслідком – кореляція, під час якої синтезується: необхідність та випадковість, можливість та дійсність, причини та наслідки, визначеність та невизначеність, однозначність та неоднозначність [62, с. 79].

Слід зауважити, що існує багато класифікацій причин та умов злочинності за різними критеріями. Ми підтримуємо науковців, які розподіляють детермінанти злочинності на такі групи:

1) за джерелами формування – поділяються на: антропологічні та соціальні. У свою чергу, антропологічні, пов'язані із: закодованими у генотипі

людини споконвічними пороками, а саме: жадібністю, злістю, заздрістю, розпусністю, пихатістю, лінощами, обжерливістю та обумовленими ними деструктивними програмами й установками поведінки людини у суспільстві: прагнення до незаконного збагачення, схильністю до агресії і насильства, обману, порушення існуючих правил та заборон. Соціальні – це набутий негативний життєвий досвід, що пов′язаний із поганою адаптованістю до існуючих умов суспільного життя і відносин між людьми, а також засвоєнням моделі неправомірної поведінки як масово поширеної і вигідної;

2) за змістом – на: політичні, економічні, соціокультурні, управлінські, психологічні, моральні, правові, сімейно- побутові та інші;

3) за структурою – на детермінанти окремих видів злочинності;

4) за часом функціонування – на такі, під впливом, яких відбувалося попереднє формування особистості злочинців певного покоління, і на ті, що діють у теперішніх умовах та обумовлюють кримінальну активність відповідним чином налаштованих людей [24, с. 76].

Отже, окреме значення у контексті кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень взагалі та досліджуваного протиправного діяння, передбаченого ст. 201-2 КК України, набувають *причини та умови, якими утворено відповідний детермінаційний комплекс.*

Аналіз судової практики та інформації правоохоронних органів надає підставу для констатації, що основними детермінантами, які впливають на стан кримінально протиправної діяльності за цим напрямом є соціально-економічні, до яких доцільно віднести такі:

1) поступове погіршення економічної ситуації в країні, що зумовлено ескалацією збройного конфлікту та веденням активних бойових дій російської федерації проти України;

2) збільшення обсягів гуманітарної допомоги, трансформація способів заволодіння нею та шляхів незаконного використання;

3) неналежний стан матеріально-технічного забезпечення діяльності суб’єктів, залучених до розподілу гуманітарної допомоги;

4) соціальна нерівність та зростання залежності уразливих категорій населення від гуманітарної підтримки;

5) комерціалізація волонтерської діяльності; 6) відсутність належного механізму подолання корупційних ризиків у сфері благодійної та волонтерської діяльності.

Оскільки завданням сучасної кримінології є не лише визначення і подання теоретичних положень процесу детермінації злочинів і злочинності, а й оптимальне розкриття застосування цих положень у практичній діяльності, насамперед у діяльності щодо аналізу злочинності та організації запобігання її проявам [47, с. 187], то пропонуємо у подальшому ураховувати детермінанти незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги при дослідженні та розробці заходів запобігання цьому кримінальному правопорушенню.

Таким чином, дослідження кримінологічної характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку має важливе теоретичне й практичне значення задля виявлення тих причин і умов, що сприяють вчиненню подібних кримінальних правопорушень, пізнання особи, що їх вчиняє, а також безумовно має позитивний вплив у сфері попередження та протидії незаконного використання гуманітарної та благодійної допомоги в суспільстві.

2.3. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку

Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку як кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, вчиняється суб'єктом кримінального правопорушення – фізичною осудною особою, яка

вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність (з шістнадцяти років) [65]. Слід зазначити, що незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги найчастіше вчиняються таких у сферах: надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії правового режиму воєнного стану для сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення (79,93%); надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок дії правового режиму воєнного стану (13,61%); надання допомоги закладам охорони здоров'я (6,46%). 100% указаних кримінальних правопорушень було скоєно під час воєнного стану [169, с. 118].

Необхідно зауважити, що одним із факторів забезпечення протидії вчинення подібних складів кримінальних правопорушень, як і будь-яких інших, є дослідження особи, яка їх вчиняє, адже тільки вивчення та аналіз характеристик та особистісних властивостей таких осіб надасть можливість визначити, які саме особи схильні до вчинення протиправних дій з гуманітарною допомогою з метою отримання прибутку, вплинути на подальшу поведінку таких осіб, а отже попередити вчинення вищезазначених кримінальних правопорушень. Крім того, суб'єкт правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є одним із основних елементів його складу, відсутність якого свідчитимете взагалі про відсутність кримінального правопорушення як такого.

Суб'єкт кримінального правопорушення, як нами вже зазначалося раніше, є фізичною осудною особою, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (ст. 18 КК України). За незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку кримінальна відповідальність настає з шістнадцяти років (ст. 22 КК України) [65; 66].

Осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки (ст. 19 КК України) [65; 66].

Щодо визначення поняття особи злочинця з точки зору кримінології та дослідження її кримінологічних характеристик, С. Ф. Денисов підкреслював, що «особа злочинця є складним, інтегруючим і багатовекторним поняттям» який можна об'єднати за трьома ознаками: 1) формальна ознака передбачає підхід, за яким особа злочинця розглядається як особа людини, яка вчинила злочин, з наданням їй цілісної характеристики; 2) змістовна ознака передбачає окрему характеристику особи злочинця у зв'язку з учиненням нею злочину та наявністю причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням та особою; формально-змістовна ознака – та, за якою виділяється стан особи в момент учинення злочину, а саме коли до та після вчинення злочину (часовий термін) особа не може вважатися «особою злочинця» [30, с. 154].

П. С. Матишевський, розкриваючи зміст поняття «особа злочинця», вдало вказує, що воно охоплює широке коло соціально значущих властивостей (ознак) особи, такий комплекс її ознак як особисті властивості, її зв'язки та стосунки з іншими людьми, її моральний і духовний світ, індивідуальні особливості, життєві установки [93, с. 35].

У свою чергу, А. Р. Бондар висловлює думку, що особа злочинця є широким поняттям, яке поєднує в собі комплекс ознак, що характеризують правопорушника та вказують на його роль в кримінальній протиправній діяльності [10, с. 179].

Що стосується кримінологічної характеристики осіб, винних у незаконному використанні гуманітарної допомоги, охоплює сукупність

соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних та кримінально-правових ознак, що дозволяють виявити типові риси таких правопорушників і причини їхньої протиправної поведінки.

До соціально-демографічних ознак належить вік особи, стать, здобута освіта, що в деякій мірі обумовлює наявні у особи організаційні, управлінські чи фінансові якості та навички.

Так, у своєму монографічному дослідженні «Методика розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» В. М. Шевців визначав, що незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги вчиняється: громадянами України (100%); чоловіками у 88,89 % випадків, а жінками – 11,11%; особами віком 18–28 років у 29,64% випадків, 29–39 років – 40,74%, 40–54 років – 22,22%, 55–59 років – 3,7%, 60 і більше років – 3,7%; особами з вищою і фаховою передвищою освітою у 66,67% випадків, базовою середньою та профільною середньою освітою – 33,33%; особами, які працюють, у 70,38% випадків, працездатними, які не працюють і не навчаються, – 22,22%, студентами закладів вищої освіти – 3,7%, безробітними – 3,7%; у 33,33% випадків у складі групи осіб, а 7,41 % – у складі організованої групи або злочинної організації; особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення (7,41%) [169].

Соціально-рольовими елементами кримінологічної характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв є належність таких осіб до певних соціальних ролей, що забезпечують доступ до гуманітарної допомоги. Зокрема, це такі особи, як: посадові особи органів державної влади або місцевого самоврядування; керівники або працівники благодійних фондів, громадських чи волонтерських організацій; службові особи підприємств, установ чи організацій, залучених до розподілу, зберігання або транспортування гуманітарної допомоги; окремі волонтери чи посередники

тощо. В таких випадках кримінальні правопорушення мають корисливо-службовий характер, пов'язаний із зловживанням довірою та службовим становищем. До морально-психологічних рис як складової кримінологічної характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги відноситься: корислива мотивація (отримання матеріальної вигоди, незаконного прибутку); низький рівень правосвідомості та знецінення суспільної небезпеки діяння; моральний цинізм, виправдання власних дій «складними обставинами» (війна, економічна криза) тощо. Щодо мотивації особи злочинця під час вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то вона полягає в прагненні злочинця збагатитися, не дивлячись на умови, в яких учиняється вказане правопорушення, та його суспільно небезпечні наслідки. Як приклад, корисливий мотив особи злочинця, що полягає в бажанні спільного збагачення внаслідок отримання прибутку шляхом продажу товарів гуманітарної допомоги, настільки виражений, що його не зупиняють ані дія в Україні правового режиму воєнного стану, ані заборона на продаж гуманітарної допомоги, ані обов’язок безоплатної передачі такої допомоги одному із військових формувань [145].

Кримінально-правовими ознаками кримінологічної характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, є те, що: 1) правопорушення вчиняється умисно. Відповідно до ст. 24 КК України умисел поділяється на прямий (особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання) і непрямий (особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання) [65; 66]; 2) мають чітко визначену мету – отримання прибутку. Слід зазначити, що під поняттям «прибуток особи» здебільшого слід розуміти фінансову різницю, що залишається після

того, як усі доходи особи (зарплата, доходи від інвестицій тощо) перевищують усі її витрати (обов'язкові платежі, податки, особисті витрати). Це грошова сума, що вказує на ефективність фінансової діяльності особи, і її можна розрахувати як «доходи мінус витрати», з урахуванням податків для отримання «чистого прибутку» [113]; 3) здійснюються у співучасті (умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення), групою осіб (кримінальне правопорушення визнається таким, що вчинене групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою), групою осіб за попередньою змовою (кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення), організованою групою (кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи) або злочинною організацією (кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп) (ст.ст. 26, 28 КК України) [65; 66]; 4) поєднуються з іншими злочинами: службовим підробленням, шахрайством, привласненням чи розтратою майна, зловживанням владою або службовим становищем тощо.

Для частини осіб, що вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги також характерна відсутність попередньої судимості, що пояснюється латентністю таких злочинів і складністю їх викриття.

Разом із цим, аналіз статистики, представленої на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора [129] надає підставу для встановлення таких соціально-демографічних ознак особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України.

– вік: ***2022 рік***: 18-28 – 8,6 %; 29-39 – 16,3 %; 40-54 – 7,6 %; ***2023 рік***: 18-28 – 7,6 %; 29-39 – 17,3 %; 40-54 – 32,6 %; ***2024 рік***: 18-28 – 10 %; 29-39 – 15 %; 40-54 – 10 %; ***2025 рік***: 18-28 – 8,5 %; 29-39 – 25,7 %; 40-54 – 14,2 %; ***2026 рік***: 18-28 – 30 %; 29-39 – 10 %; 40-54 – 10 %. ***Середній показник***: 18-28 – 12,9 %; ***29-39 – 16,8 %***; 40-54 – 14,8 %

– стать. Здебільшого кримінальне правопорушення вчиняється чоловіками. У загальній кількості осіб, які вчинили протиправне діяння, передбачене ст. 201-2 КК України, жінки складали такий відсоток: ***2022 рік*** – 0,04 %; ***2023 рік*** – 0,07 %; ***2024 рік*** – 10 %; ***2025 рік*** – 11,4 %; ***2026 рік*** – 0 %. ***Середній показник***: 4,3 %.

– освіта: ***2022 рік***: вища і фахова передвища освіта – 22,8 %; професійна – 1 %; базова середня та профільна середня – 10,8 %; ***2023 рік:*** вища і фахова передвища освіта – 38,4 %; професійна –11,5 %; базова середня та профільна середня – 15,3%; ***2024 рік***: вища і фахова передвища освіта – 22,5 %; професійна – 7,5 %; базова середня та профільна середня – 10 %; ***2025 рік***: вища і фахова передвища освіта – 31,4 %; професійна – 0 %; базова середня та профільна середня – 17,1 %; ***2026 рік***: вища і фахова передвища освіта – 20 %; професійна – 10 %; базова середня та профільна середня – 40 %. ***Середній показник***: ***вища і фахова передвища освіта – 27 %***; професійна – 6 %; базова середня та профільна середня – 18,6 %;

– громадянство: 2022-2026 роки – 100 % кримінальне правопорушення вчиняється громадянами України.

– працевлаштованість: ***2022*** рік – 9,7 %; ***2023 рік*** – 38,4 %; ***2024 рік*** – 12,5 %; ***2025 рік*** – 28,5 %; ***2026 рік*** – 40 %. ***Середній показник – 25,8 %.***

Отже, соціально-демографічні ознаки особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, якими є такі: чоловік (95,7 %) у віці 29-39 років (16,8 %), який має вищу/фахову передвищу освіту (27 %), працездатний, але такий, що ніде не працює та не навчається (25,8 %), громадянин України (100 %). Особи, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги майже не мають кримінально-правових ознак.

Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку є складовою частиною кримінологічної характеристики правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України та поєднує у собі сукупність соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних та кримінально-правових ознак, дослідження яких дозволить виявити не тільки типові риси таких правопорушників, причини їхньої протиправної поведінки, а й попередити таку поведінку в майбутньому, що є запорукою зниження кількості вчинення подібних протиправних діянь на території нашої країни.

Висновки до розділу 2

1. Досліджено стан та ефективність нормативно-правового забезпечення запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Обґрунтовано, що наявні законодавчі та інші нормативно-правові акти потребують подальшого удосконалення в частині узгодження положень загального та кримінального законодавства, конкретизації правових режимів обігу окремих видів допомоги. Аргументовано доцільність удосконалення

нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів за напрямом протидії таким кримінальним правопорушенням, запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності органів правопорядку, а також ефективних механізмів виявлення та усунення причин та умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

На основі проведеного дослідження нормативно-правових актів у сфері гуманітарної діяльності, запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні, у тому числі, нормативно-правових актів, які вносять зміни до кримінального законодавства України, що встановлює кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України) та норми міжнародного законодавства у сфері отримання гуманітарної допомоги та запобігання її незаконному використанню, можна зробити висновок, що правова основа запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги є багатогранною, адже охоплює весь комплекс нормативно-правових актів від рівня закону до підзаконної нормативної бази, від національної нормативно-правової бази до міжнародних договорів та угод.

Наявні законодавчі та інші нормативно-правові акти потребують подальшого удосконалення в частині узгодження положень загального та кримінального законодавства, конкретизації правових режимів обігу окремих видів допомоги. Аргументовано доцільність удосконалення нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів за напрямом протидії таким кримінальним правопорушенням, запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності органів правопорядку, а також ефективних механізмів виявлення та усунення причин та умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

2. Надано кримінологічну характеристику незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Встановлено, що незаконне використання гуманітарної допомоги детермінується комплексом взаємопов’язаних

факторів соціально-економічного, організаційного, правового та морально-психологічного характеру. До основних детермінант належать такі: 1) поступове погіршення економічної ситуації в країні, що зумовлено ескалацією збройного конфлікту та веденням активних бойових дій російської федерації проти України; 2) збільшення обсягів гуманітарної допомоги, трансформація способів заволодіння нею та шляхів незаконного використання; 3) неналежний стан матеріально-технічного забезпечення діяльності суб'єктів, залучених до розподілу гуманітарної допомоги; 4) соціальна нерівність та зростання залежності уразливих категорій населення від гуманітарної підтримки; 5) комерціалізація волонтерської діяльності; 6) відсутність належного механізму подолання корупційних ризиків у сфері благодійної та волонтерської діяльності. В умовах воєнного стану додатковими криміногенними чинниками виступають значні обсяги гуманітарної допомоги, спрощені процедури її ввезення та нагальна необхідність оперативного розподілу ресурсів.

3. Охарактеризовано осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Систематизовано соціально-демографічні ознаки особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, якими є такі: чоловік (95,7 %) у віці 29-39 років (16,8 %), який має вищу/фахову передвищу освіту (27 %), працездатний, але такий, що ніде не працює та не навчається (25,8 %), громадянин України (100 %). Аргументовано, що особи, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги майже не мають кримінально-правових ознак.

Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку є складовою частиною кримінологічної характеристики правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України та поєднує у собі сукупність соціально-демографічних, соціально-рольових,

морально-психологічних та кримінально-правових ознак, дослідження яких дозволить виявити не тільки типові риси таких правопорушників, причини їхньої протиправної поведінки, а й попередити таку поведінку в майбутньому, що є запорукою зниження кількості вчинення подібних протиправних діянь на території нашої країни.

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ВИКОРИСТАННЮ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

3.1. Загальносоціальні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Запобігання злочинності – це сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [70, с. 53].

За рівнем заходи запобігання злочинності розрізняються на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні.

Слід зазначити, що в цілому загальносоціальні заходи запобігання злочинності – це насамперед комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов злочинності; це позитивний ефект продуманої соціальної політики, яка здійснюється не тільки і не стільки з метою безпосереднього попередження злочинності. Вона спрямована перш за все на вирішення загальних економічних і соціальних завдань держави. Крім того, загальносоціальне запобігання злочинності зменшує соціальні суперечності, криміногенне протистояння різних верств населення, рівень безробіття, підвищує стандарт життя людей, створює необхідні умови для легалізованого одержання достатніх прибутків громадянами, сприяє побудові міцного фундаменту щодо нормального функціонування всіх соціальних сфер,

виховання та контролю над дітьми і молоддю, оздоровлення морального клімату в суспільстві, впровадження високих моральних цінностей у ньому, додержання демократичних засад та ін. Прогресивні соціальні програми спрямовані на утвердження законності, поваги до конституційних прав і свобод людини, зміцнення громадського порядку, дисципліни, на вирішення проблем поєднання громадських, виробничих, сімейно-побутових інтересів жінок і сім'ї, соціальної адаптації маргінальних верств населення тощо [70, с. 54].

З приводу загальносоціального рівня протидії злочинності О. М. Джужа зазначав, що даний рівень запобігання злочинам характерний тим, що його складові є невід'ємною частиною соціально-економічного розвитку, поліпшення морально-психічної і духовної сфер суспільства [34, с. 53-54]. На переконання В. В. Голіни, основними цілями зазначеного запобіжного напряму є подолання або обмеження криміногенно небезпечних протиріч у суспільстві, поступове викорінення відомих ще з біблійських часів негативних явищ, створених політичними, економічними, психологічними, ідеологічними та іншими чинниками виникнення кримінального потенціалу в суспільстві тощо [25, с. 19]. У свою чергу, О. М. Литвинов визначав загальносоціальний рівень протидії злочинності як сукупність ефективних заходів соціально-економічного, правового, ідеологічного, організаційно-управлінського, культурно-виховного змісту, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин й усунення чи нейтралізацію детермінант злочинності·[86, с. 111-117].

Отже, загальносоціальний рівень – це рівень загальнодержавний, що має впроваджуватись та має істотне значення на всій території держави. У його впровадженні та забезпеченні мають брати участь усі органи державної влади.

Так, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 року № 2411-VI визначає боротьбу із злочинністю однією з основних засад політики у сфері розбудови державності (ст. 3). Проте боротьба зі злочинністю має відбуватись шляхом поліпшення координації роботи

правоохоронних органів, оптимізації їх структури, належного забезпечення їх діяльності [126].

Ще у 1993 році постановою Верховної Ради України була затверджена Державна програма боротьби зі злочинністю, відповідно до якої на державному рівні мала забезпечуватись правоохоронна діяльність, удосконалення системи профілактики правопорушень, посилення боротьби з організованою та економічною злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки, удосконалення кримінально-виконавчої системи, а також розширення міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю [123].

Крім того, пізніше у 2020 році розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1126-р було схвалено Стратегію боротьби з організованою злочинністю, метою якої було формування державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю шляхом запровадження міжнародних стандартів, а також побудова ефективної системи боротьби з організованою злочинністю, що складається з підсистем правового, інституційного, наукового, інформаційно-аналітичного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, координації та взаємодії, контролю, а також міжнародного співробітництва, передбачала на рівні держави: визначення на підставі інформації, отриманої в результаті здійснення практичних заходів боротьби з організованою злочинністю, конкретних напрямів протидії такій злочинності; ідентифікацію ризиків і загроз, що виникають унаслідок організованої злочинної діяльності, постійний аналіз і реагування на них; здійснення органами державної влади, інститутами громадянського суспільства та іноземними партнерами цілеспрямованих, перспективних та узгоджених заходів у сфері боротьби з організованою злочинністю; забезпечення комплексного методичного підходу до боротьби з організованою злочинністю, що включає вжиття заходів до запобігання та припинення діяльності організованих злочинних угруповань як стратегічного (що намагаються вплинути на загрозу), так і оперативного (що намагаються

вплинути на конкретні організовані злочинні угруповання та їх учасників) характеру; впровадження в практику трьохетапної моделі формування державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, що базується на прикладі політики ЄС щодо боротьби з тяжкими злочинами та організованою злочинністю [136].

Зауважимо, що не тільки Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України беруть участь у загальнодержавній протидії злочинності. До цього процесу також залучені і органи місцевого самоврядування та органи місцевої державної адміністрації.

Так, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 року № 280/97-ВР, до компетенції сільських, селищних, міських рад відноситься заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території (п. 40 ст. 26 Закону) [128].

Також до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, в межах повноважень щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, належить виконання певних делегованих повноважень, зокрема: розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання, утворення адміністративних комісій та комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності (ст. 38 Закону) [128].

Особливе місце у протидії злочинності на державному рівні займають місцеві державні адміністрації. Так, відповідно до ст. 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» до повноважень місцевих державних адміністрацій в галузі протидії злочинності належить забезпечення здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадської безпеки і порядку, боротьби зі злочинністю [129].

Що стосується загальносоціальних заходів запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги,

благодійних пожертв або безоплатної допомоги, це також комплекс некримінальних (економічних, політичних, організаційних, виховних) заходів, спрямованих на усунення причин та умов, що сприяють зловживанням у цій сфері. Даний комплекс заходів умовно можна поділити на певні категорії, в залежності від того, на що направлений той чи інший захід. Перша категорія – правове регулювання, яка охоплює встановлення на законодавчому рівні певним норм, які регулюють суспільні відносини у сфері отримання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також встановлюють кримінальну відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Так, Законом України «Про гуманітарну допомогу» визначається поняття безоплатної та гуманітарної допомоги, донорів та отримувачів гуманітарної допомоги тощо. Крім того, даний нормативно-правовий акт визначає підстави для здійснення гуманітарної допомоги, її розподілу, перерозподілу, передачі іншим набувачам, повноваження спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги, порядок надходження та використання гуманітарної допомоги у вигляді іноземної валюти, митне оформлення вантажів з гуманітарною допомогою, порядок надання Україною гуманітарної допомоги іншим державам, облік і контроль за отриманням та цільовим використанням гуманітарної допомоги тощо [121].

Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги встановлена ст. 201-2 КК України. Чинне кримінальне законодавство було доповнене зазначеною статтею Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» від 24.03.2022 року № 2155-IX [116]. Згодом до чинного складу незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги були внесені зміни Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо

усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» від 13.07.2023 року № 3233-IX [117] та Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23.08.2023 року № 3342-IX [118].

Наступна друга категорія – це економічні заходи, які передбачають наявність певних митних процедур, визначення отримувачів та набувачів гуманітарної допомоги, проведення відповідної звітності тощо.

Слід зауважити, що митне оформлення вантажів (товарів) без справляння плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів, здійснюється митними органами за наявності рішення відповідних спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги про визнання таких вантажів (товарів) гуманітарною допомогою, а в період дії воєнного або надзвичайного стану, під час виникнення надзвичайної ситуації та протягом трьох місяців після їх припинення чи скасування – порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Випуск у вільний обіг на митній території України вантажів, визнаних гуманітарною допомогою, здійснюється митними органами на підставі відповідного рішення, отриманого від спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги з використанням механізму «єдиного вікна» відповідно до Митного кодексу України. У разі виникнення спору рішення центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері гуманітарної допомоги, про визнання вантажів (товарів) гуманітарною допомогою є остаточним для митного оформлення та виконання відповідних митних процедур. Товари (предмети), що ввозяться (пересилаються) як гуманітарна допомога, підлягають першочерговому безкоштовному спрощеному декларуванню митним органам відповідними установами та організаціями незалежно від

форми власності, з обов'язковим проставленням у товаросупровідних документах, вантажних митних деклараціях клейма «Гуманітарна допомога. Продаж заборонено», завіреного печаткою митника. Установи та організації незалежно від форми власності, що здійснюють декларування митним органам, у разі відмови декларування вантажів гуманітарної допомоги позбавляються права на декларування митних вантажів.

Інструкція про першочергове безкоштовне спрощене декларування гуманітарної допомоги затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Строк перебування вантажів гуманітарної допомоги під митним контролем без митного оформлення встановлюється Кабінетом Міністрів України. Митне оформлення гуманітарної допомоги, визнаної такою рішеннями Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, здійснюється на території адміністративно-територіальної одиниці органу, який прийняв таке рішення, а митне оформлення гуманітарної допомоги, визнаної такою рішенням центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері гуманітарної допомоги, – за місцем, визначеним відповідно до Митного кодексу України (ст. 8 Закону України «Про гуманітарну допомогу») [121].

Що стосується порядку ввезення (пересилання) товарів (предметів) на митну територію України, слід зазначити, що на митну територію України дозволяється ввезення лише таких товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які, задовольняючи відповідні потреби набувачів гуманітарної допомоги в Україні, не створюють загрози життю чи здоров'ю фізичних осіб - набувачів гуманітарної допомоги та довкіллю України.

Товари (предмети) гуманітарної допомоги, що ввозяться на митну територію України, підлягають заходам офіційного контролю згідно зі статтею 319 Митного кодексу України в установленому законодавством порядку. Зазначені заходи офіційного контролю проводяться першочергово та

безкоштовно. Відповідальність за якість і безпеку товарів, отриманих як гуманітарна допомога, на підставі висновків відповідних експертиз несе отримувач гуманітарної допомоги. Товари (предмети) гуманітарної допомоги, які не можуть бути використані за цільовим призначенням, можуть бути повернуті донору у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів донора. У разі відмови у документальному підтвердженні якості, безпеки та можливості споживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги вони повинні бути вивезені за межі України або знищені у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Митне оформлення товарів (предметів) гуманітарної допомоги, що ввозяться на митну територію України, завершується тільки після проведення необхідних заходів офіційного контролю. Органи, які безпосередньо проводять заходи офіційного контролю щодо товарів (предметів) гуманітарної допомоги, забезпечують оперативне безкоштовне та якісне проведення таких заходів. Кожен такий орган в одноденний строк після звернення до нього отримувача гуманітарної допомоги з товаросупровідними документами щодо проведення відповідних заходів для митного оформлення товарів (предметів) гуманітарної допомоги зобов’язаний, за потреби, здійснити відбір зразків товарів (предметів) та не пізніше чотирьох днів безкоштовно оформити всі документи, передбачені законодавством під час здійснення та за результатами здійснення зазначених заходів щодо товарів (предметів) гуманітарної допомоги. Керівник органу, який безпосередньо здійснює відповідні заходи, може прийняти мотивоване рішення (із зазначенням конкретних підстав) про подовження зазначеного строку, але не більш як на 30 днів [95].

Митні органи зобов’язані забезпечити оперативне безкоштовне проведення митного оформлення гуманітарних вантажів, а також їх цілісність під час перетину митного кордону України. За порушення вимог, передбачених цією частиною щодо митного оформлення та проведення необхідних заходів офіційного контролю, у тому числі строків їх проведення, посадові особи відповідних органів несуть відповідальність згідно із законом [95].

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань охорони державного кордону, митні органи забезпечують першочергове проведення контролю гуманітарних вантажів під час перетину державного кордону України.

У свою чергу, органи Національної поліції забезпечують підтримку транспортування гуманітарних вантажів до місця призначення на території України. У разі надання органами, що проводили контроль гуманітарної допомоги, висновків про непридатність до споживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері гуманітарної допомоги, приймає рішення щодо подальшого використання зазначеної гуманітарної допомоги (ст. 9 Закону України «Про гуманітарну допомогу») [121].

Щодо визначення отримувачів/набувачів гуманітарної допомоги, слід зазначити, що згідно із законом України від 22.10.1999 № 1192-XIV «Про гуманітарну допомогу», отримувачі гуманітарної допомоги – юридичні особи, а також акредитовані представництва іноземних держав, міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи), визначені у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку отримувачами гуманітарної допомоги. До отримувачів вказаним Законом відносяться:

а) громадські об’єднання, у тому числі громадські об’єднання ветеранів війни, громадські об’єднання осіб з інвалідністю, підприємства та організації, засновані ними та створені у порядку, визначеному Законом України «Про громадські об’єднання» [120], – для здійснення їхньої статутної діяльності без мети одержання прибутку;

б) неприбуткові державні та комунальні підприємства, установи, організації та органи місцевого самоврядування;

в) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та/або інший уповноважений центральний орган

виконавчої влади – для забезпечення сил цивільного захисту, що підпорядковані таким органам;

г) Товариство Червоного Хреста України та його обласні і місцеві організації із статусом юридичної особи, через які це товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства Червоного Хреста України та Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» [137];

ґ) благодійні організації, утворені у порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [114];

д) релігійні організації, зареєстровані у порядку, визначеному Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» [135];

е) установи, підприємства, заклади незалежно від форми власності, що здійснюють реабілітацію осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації, надавачі соціальних послуг, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

є) надавачі медичних та/або реабілітаційних послуг незалежно від форми власності, що уклали договір про медичне обслуговування населення з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, заклади охорони здоров’я, що належать до сфери управління суб’єктів сектору безпеки і оборони;

ж) відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, акредитовані в Україні;

з) представництва міжнародних міжурядових організацій в Україні (без створення юридичної особи);

и) дипломатичні представництва, консульські установи іноземних держав в Україні;

і) органи і установи Державної кримінально-виконавчої служби України.

Набувачі гуманітарної допомоги – фізичні та юридичні особи, які потребують допомоги і яким вона безпосередньо надається [121].

У свою чергу, донори гуманітарної допомоги – це юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства України або іноземної держави, та фізичні особи, що перебувають в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами [121].

Щодо обліку і контролю за отриманням та цільовим використанням гуманітарної допомоги, чинне нормативно-правове законодавство встановлює такі вимоги: спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги ведуть облік, статистичну звітність гуманітарної допомоги.

Відповідні спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги та податкові органи здійснюють контроль щодо використання гуманітарної допомоги за цільовим призначенням. Митними органами та філіями (територіальними управліннями) Національного банку України щомісячно складаються звіти за встановленою формою відповідно про митне оформлення вантажів з гуманітарною допомогою та про надходження на рахунки в іноземній валюті отримувачів гуманітарної допомоги коштів в іноземній валюті. Зазначені звіти подаються до центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері гуманітарної допомоги.

Бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами) у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. У разі відсутності обліку щодо отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вона вважається використаною не за цільовим призначенням. Отримувач гуманітарної допомоги і набувач гуманітарної допомоги (юридична особа) щомісячно в установленому порядку подають до відповідного спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги звіти про наявність та

розподіл гуманітарної допомоги до повного використання всього обсягу отриманої гуманітарної допомоги [121].

Порядок списання товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які мають певний термін експлуатації, визначається Кабінетом Міністрів України. При отриманні іноземної валюти, яка надійшла як гуманітарна допомога на рахунок в іноземній валюті отримувача гуманітарної допомоги, він як юридична особа – резидент здійснює її облік окремо. Інформація про надходження та розподіл гуманітарної допомоги, крім інформації про гуманітарну допомогу, що є товарами військового призначення та/або подвійного використання чи отримувачами та/або набувачами якої є Збройні Сили України, правоохоронні органи, інші військові формування, утворені відповідно до закону, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, військові адміністрації, утворені відповідно до законодавства, суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, або суб'єкти, які залучаються до боротьби з тероризмом, визначені Законом України «Про боротьбу з тероризмом», не є конфіденційною інформацією або комерційною таємницею та може надаватися з урахуванням вимог, встановлених Законом України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 11 Закону України «Про гуманітарну допомогу») [121].

Третя категорія загальносоціальних заходів запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, є соціально-виховні та інформаційні заходи [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Інформаційні заходи передбачають поширення через засоби масової інформації, друковані видання тощо інформації донорів гуманітарної допомоги, у тому числі, що знаходяться за кордоном. Слід зазначити, що іноземні донори гуманітарної допомоги – це міжнародні уряди, фонди, місії ООН, неурядові організації та закордонний бізнес, які системно підтримують Україну. Вони надають фінансування, продукти харчування, медикаменти, генератори та техніку, взаємодіючи напряму із зареєстрованими українськими

фондами. Основні групи донорів [94]: Організації системи ООН: UNDP, UN-Habitat, UNICEF, UNHCR, UNESCO, WHO та інші працюють над відновленням житла, медициною, інклюзією, освітою та підтримкою ВПО Уряди іноземних країн та агентства розвитку: UKAid, GIZ, AFD, Expertise France, SDC, SECO, ESTDEV, AECID фінансують як великі національні програми, так і локальні ініціативи. Міжнародні фінансові установи: Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ, IFC, NEFCO та інші надають кредити, гранти й технічну допомогу для відновлення інфраструктури, енергоефективності, медицини. Благодійні фонди та бізнес: зокрема, Фонд Говарда Баффета реалізує програми з розмінування та допомоги ВПО. До ініціатив долучаються й українські компанії – АТБ, Кернел, Астарта. Муніципалітети інших країн: наприклад, міста Швейцарії, Литви, Естонії надавали техніку, транспорт, обладнання. Існують і партнерські програми, як-от Cities4Cities | United4Ukraine. Університети та архітектори: Стенфорд, Талліннський університет, KSE, Norman Foster Foundation, Ro3kvit, Balbek Bureau долучаються до проєктів відновлення.

Цей перелік не є вичерпним, проте таке різноманіття донорів – приклад глобальної солідарності. Але саме систематизація й координація такої підтримки має стати ключем до ефективного відновлення.

Здебільшого, обмін даними з іноземними донорами гуманітарної допомоги здійснюється через Автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги Міністерства соціальної політики України. Система синхронізована з митницею для автоматичного формування унікального коду вантажу та контролю цільового використання, включаючи верифікацію Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги. Також інформаційним заходом є поширення інформації про те, що продаж гуманітарної допомоги є кримінальним правопорушенням, за що передбачена кримінальна відповідальність, а також те, що необхідно здійснювати перевірку інформації про благодійні організації. Зокрема, необхідно: 1) перевірити державні реєстри, впевнитися, що певна благодійна організація офіційно зареєстрована

і працює легально. Це можна зробити через державні реєстри, де міститься базова та розширена інформація про юридичні особи, їхній статус і діяльність. Така перевірка дозволяє підтвердити реальність організації та уникнути ризику співпраці з фіктивними чи недобросовісними фондами. Це можна зробити у: єдиному державному реєстрі юридичних осіб; реєстрі неприбуткових організацій; єдиному державному реєстрі судових рішень. Це допоможе з'ясувати, чи не фігурує організація в судових справах, які можуть свідчити про зловживання чи шахрайські дії; єдиному реєстрі боржників. Регулярне оновлення даних у державних реєстрах і прозорість у поданні інформації – ознака відповідального підходу фонду. Якщо організація відкрито надає всі необхідні відомості, це свідчить про її надійність і серйозність намірів; 2) дослідити онлайн-присутність. Онлайн-присутність багато говорить про відкритість благодійного фонду. Надійні організації зазвичай розміщують на ньому інформацію про свою місію та напрямки роботи, контакти та адресу, фінансові та річні звіти, опис реалізованих проєктів із фото чи відео, мають інформацію про фонд у медіа чи блогах. Якщо є – це свідчить про публічність діяльності. Також мають бути реальні контакти: телефон, email, офіс чи хоча б можливість швидко отримати відповідь. Відсутність зворотного зв'язку – сигнал тривоги; 3) ознайомитися зі статутними документами. У них чітко прописані основні цілі діяльності, напрями роботи, структура управління та права керівних органів. Ці документи дозволяють зрозуміти, на що організація має право витрачати кошти і як контролюється її робота. Зазвичай статут можна знайти у відкритому доступі на офіційному сайті фонду або попросити у представників організації. Надійні установи без проблем надають ці дані, адже їм важлива прозорість і довіра донорів. Якщо ж фонд відмовляється надати документи або намагається приховати інформацію, це має стати серйозним застереженням [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Щоб перевірити благодійну організацію, слід уважно вивчити її установчі документи й упевнитися, що вони узгоджуються з фактичною

діяльністю. Ось на що варто звернути увагу у статуті: мета діяльності – чи справді вона пов’язана з благодійністю, а не з комерційною вигодою; види діяльності – які саме напрямки роботи передбачені, наприклад, допомога ЗСУ, підтримка дітей, проєкти, пов’язані з безпритульними тваринами, тощо; органи управління – хто ухвалює рішення і як контролюється використання коштів; права та обов’язки членів – чи є механізм внутрішнього контролю, прозорої звітності; порядок використання майна та коштів – чітко зазначено, що вони мають спрямовуватись лише на статутні цілі; умови ліквідації – що відбувається з активами в разі закриття фонду (зазвичай вони передаються іншим неприбутковим організаціям). Ознайомлення зі статутом – це можливість для донорів краще зрозуміти, чи відповідають заявлені проєкти та збори реальним завданням організації; 4) дослідити прозорість звітності. Надійні фонди публікують різні види звітів: річні фінансові документи, баланси, звіти про використання цільових коштів, а також опис реалізованих програм. Необхідно звертати увагу на співвідношення адміністративних і програмних витрат: більша частина бюджету має йти на безпосередню благодійну діяльність. Регулярність і доступність звітів теж важливі. Інформація повинна бути актуальною та легко доступною на сайті фонду або за запитом у представників благодійного фонду. Наявність незалежного аудиту або підтверджень сторонніх фахівців підвищує довіру та свідчить про професійний підхід до ведення фінансів. При перевірці необхідно звернути увагу: чи є річні фінансові звіти та опубліковані баланси; співвідношення адміністративних і програмних витрат – адміністративні витрати не повинні перевищувати 20% від бюджету; інформація про цільові кошти та їхнє використання; наявність незалежного аудиту або перевірок; опис реалізованих програм із конкретними результатами та доказами діяльності. Прозора звітність демонструє відповідальність фонду перед донорами та дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення про підтримку його проєктів. Як приклад зразкової практики можна навести фонд «Повернись живим», який вважається одним із найпрозоріших у благодійному секторі в Україні. На своєму сайті

фонд надає інтерактивні дані про надходження та витрати: кожен донат можна відстежити до кінцевої закупівлі чи передачі з поясненнями, звітними актами та фотографіями. Крім того, «Повернись живим» окремо веде рахунок на адміністративну діяльність, уникаючи витрачати зібрані кошти на допомогу армії для внутрішніх витрат фонду, що підсилює довіру донорів; 5) перевірити засновників і команду благодійного фонду. Ключовий елемент надійності фонду – це люди, які ним керують. Засновники, керівництво та команда безпосередньо впливають на ефективність використання коштів і реалізацію проєктів. Інформація про них зазвичай доступна на офіційному сайті фонду або в його статутних документах. Необхідно звернути увагу на досвід і професійні досягнення керівників. Люди, які мають попередній досвід роботи в благодійних організаціях або в суміжних сферах – соціальні проєкти, освіта, медицина, зазвичай ефективніше організовують діяльність фонду. Важливо також перевірити репутацію членів команди та наявність у них зв'язків із країною-терористом через публічні ресурси, соціальні мережі чи відгуки партнерів. Розподіл повноважень і система контролю всередині фонду теж є важливим показником надійності. Наприклад, наявність наглядової ради або незалежних членів правління забезпечує баланс рішень і запобігає зловживанням. Кваліфікована команда, яка відповідає за конкретні напрямки роботи, гарантує, що пожертви будуть використані ефективно та за призначенням. Перевірка засновників, команди та системи управління разом із аналізом реєстрів, онлайн-присутності, статутних документів і фінансової звітності допомагає скласти повне уявлення про фонд. Це дозволяє зробити свідомий вибір і підтримати організацію, яка працює ефективно та справді робить добрі справи [173].

Таким чином, щодо удосконалення загальносоціальних заходів запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, можна зазначити, що таке удосконалення необхідно проводити за кожною складовою окремо: у сфері правового регулювання: удосконалення

кримінальної відповідальності в частині розширення видів покарання за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також удосконалення понятійного апарату, наведеного у Законі України «Про гуманітарну допомогу»; у сфері економічних заходів: спрощення та удосконалення митних процедур, виявлення та усунення недоліків у сфері їх проведення, проведення та удосконалення автоматизації звітності; у сфері соціально-виховних та інформаційних заходів: наявність відповідних програм соціально-виховної роботи з населенням на рівні держави / регіону / населеного пункту; постійна взаємодія органів державної влади з засобами масової інформації щодо висвітлення позитивного впливу від гуманітарної та благодійної діяльності на державу та суспільство в цілому, а також окремо на певну категорію отримувачів благодійної допомоги; висвітлення інформації щодо негативних наслідків для особи, яка вчинила протиправні дії у гуманітарній та благодійній сферах; забезпечення наявності у відкритому доступі інформації про перевірені благодійні фонди та процедури отримання гуманітарної допомоги тощо.

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Спеціально-кримінологічне запобігання – це сукупність заходів боротьби зі злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинам складається із трьох напрямів діяльності: кримінологічної профілактики; відвернення злочинів; припинення злочинів [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Кримінологічна профілактика – це сукупність заходів щодо завчасного виявлення та усунення негативних явищ, які виникли чи можуть виникнути і детермінувати злочинність або її окремі види. Залежно від того, на які явища і процеси спрямовані профілактичні заходи, можна виділити види профілактики, зокрема, профілактику випередження, обмеження, усунення та захисту [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Профілактика випередження (наприклад, кримінологічна експертиза нормативно-правових актів), профілактика обмеження (наприклад, наркоманії, алкоголізму, бездоглядності дітей), профілактика усунення (наприклад, випуску чи реалізації недоброякісної продукції), профілактика захисту призвана анулювати незахищеність чи недостатню захищеність і безпеку особи і матеріальних об’єктів; вона створює зовнішні ускладнення щодо посягань на охоронювані суспільством цінності [25, с. 24].

Відвернення злочинів – специфічний напрям спеціально кримінологічного запобігання, що складається із сукупності заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виношують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, добровільної відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності. Відвернення злочинів має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від моменту формування злочинного мотиву до початку виконання злочину. Заходи протидії злочинної мотивації доцільно розділити на дві групи: заходи переорієнтації антисуспільної настановки і активні контрзаходи. Заходи переорієнтації антисуспільної настановки включають: а) спеціальні економічні і соціально-психологічні програми, які розраховані на те, щоб людина у суспільстві отримувала більш-менш повне задоволення своїх потреб і відмовлялась від злочинних намірів; б) заходи, спрямовані на формування у громадян антикримінальної культури; в) кримінологічна поінформованість населення для його більш тісного співробітництва з правоохоронними органами; г) організаційно-правові заходи, які підвищують

у людей почуття відповідальності і виробляють у них уявлення про допустимі засоби досягнення своїх потреб [25, с. 30-35].

Активні контрзаходи – це заходи переконання, різних форм примусу, застереження і допомога особам, звільненим з місць позбавлення волі. Припинення злочинних проявів визначається як сукупність видів діяльності, спрямованих на недопущення завершення розпочатого злочину шляхом розроблення і здійснення спеціальних заходів. Особливість запобіжної роботи на стадіях готування і замаху на злочин залежить від обсягу виконаної злочинної діяльності, особи винного, характеру злочину тощо. У зв'язку з цим розрізняють заходи опанування, обережності та активного втручання. Заходи опанування здійснюються з метою досягнення добровільної відмови особи від продовження злочинної діяльності. Заходи обережності застосовуються для того, щоб створити умови, які виключають можливість чи перешкоджають продовженню розпочатої злочинної діяльності (посилення патрулювання певними органами, зміна режиму роботи, розроблення системи термінового зв'язку населення з поліцією в містах і селищах міського типу, на автомагістралях, створення спецпідрозділу з боротьби з нелегальною міграцією тощо). Заходи активного втручання припускають негайну реакцію правоохоронних органів у випадках, коли прогаяння потягне за собою безпосереднє посягання (наприклад, затримання злочинця під час готування до злочину або замах на злочин, створення умов для перетворення розпочатої злочинної діяльності на невдале готування або замах тощо) [71, с. 55-56].

Значення профілактики злочинів, як головного напрямку протидії злочинності, визначається трьома обставинами. Насамперед, профілактика злочинів – це найбільш гуманний засіб підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства. Здійснення цієї діяльності забезпечує поряд із захистом суспільства від злочинних посягань, також захист нестійких членів суспільства від подальшого морального падіння, не дає їм стати злочинцями, і тим самим позбавляє від кримінального покарання. По-друге, профілактика злочинів є найбільш ефективним засобом протидії злочинності, адже кримінальне

покарання, як регулятор людської поведінки, має обмежені можливості. По-третє, профілактика злочинів є великою економією ресурсів суспільства, адже дешевше запобігти злочину чим витрачати кошти на його розкриття, розслідування, утримування під вартою осіб, які вчинили злочин, утримання такої кількості правоохоронних органів, тощо [139, с. 11].

На думку О. М. Джужі, у широкому сенсі спеціально-кримінологічне запобігання злочинам полягає у цілеспрямованому здійсненні цього виду запобіжної діяльності як функції; зв'язку з елементами системи «по горизонталі» (взаємодія) і «по вертикалі» (підпорядкування); неухильному виконанні команд управляючого механізму системи; виборі лінії поведінки відповідно до стану об'єкта профілактичного впливу [34, с. 63].

Водночас В. В. Голіна у більш вузькому розумінні спеціально-кримінологічне запобігання злочинам розуміє як синтезовану кримінологічну теорію і практику організації протидії злочинності шляхом розроблення та використання спеціальних знань і методів кримінології та інших галузей (соціології, економіки, психології, педагогіки, антропології, статистики тощо) [25, с. 21].

На відміну від інших напрямів запобіжної діяльності, як обґрунтовано довів А. П. Закалюк, заходи спеціально-кримінологічного спрямування чинять вплив не тільки після вчинення злочину, але й частіше до нього; у сфері, яка лише частково регулюється правом; засобами, що мають виключно цільове запобіжне призначення; інколи паралельно із засобами інших різновидів (напрямів) запобігання злочинам (загальносоціального, індивідуального), але частіше після них [47, с. 328–329].

Спеціальне запобігання злочинам, на відміну від загального, як слушно зауважила А. І. Долгова, має цілеспрямований на недопущення злочинів характер. При цьому спеціальна спрямованість на виявлення та усунення (блокування, нейтралізацію) причин, умов, інших детермінант злочинів – це її профілююча, констатуюча ознака та головна особливість [36].

Якщо узагальнити всі визначені в національній та зарубіжній науковій літературі поняття, то слід констатувати, що спеціально-кримінологічний рівень запобігання злочинам – це вже професійна діяльність, яка потребує використання спеціальних знань і методів кримінології, спеціальних заходів планування, прогнозування та управління [35, с. 7].

Що стосується спеціально-кримінологічних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України, слід зазначити, що вони спрямовані на усунення конкретних умов, що сприяють незаконному збагаченню на гуманітарній допомозі та благодійних внесках [65; 66].

Основні напрями заходів:

1) цифровізація та прозорість обліку. Впровадження автоматизованих систем контролю, таких як Автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги (АС ГД), дозволяє відстежувати рух вантажів від кордону до кінцевого набувача, мінімізуючи ризики їх перепродажу.

Відповідно до Положення про автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 року № 927 [31], автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги (АС ГД) – сукупність технічних і програмних засобів, призначених для забезпечення процесів: автоматизованого доступу до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги та здійснення реєстраційних дій; створення, подання та моніторингу інформації про товари, що визнаються гуманітарною допомогою, та надходження, облік і розподіл гуманітарної допомоги; створення, подання, одержання, опрацювання, використання, зберігання, знищення, завантаження, перегляду, оприлюднення електронних документів та електронних копій оригіналів паперових документів (фотокопій) щодо гуманітарної допомоги з використанням засобів кваліфікованого електронного підпису; здійснення електронної інформаційної взаємодії з електронними інформаційними ресурсами (інформаційно-комунікаційними системами) центральних органів виконавчої влади,

державного підприємства «Медичні закупівлі України», що належить до сфери управління МОЗ; здійснення пошукових та аналітичних функцій, а також інших функцій та процесів, визначених законодавством [31].

Основними завданнями АС ГД є: забезпечення доступу до відомостей Єдиного реєстру; ведення обліку гуманітарної допомоги та її отримувачів; забезпечення подання отримувачем гуманітарної допомоги електронних документів; автоматичне інформування отримувача гуманітарної допомоги через його електронний кабінет про визначені законодавством строки подання відомостей про гуманітарну допомогу, автоматичну зміну статусу товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, та/або блокування облікового запису отримувача гуманітарної допомоги в Єдиному реєстрі; управління правами доступу до інформації в автоматизованій системі; забезпечення обліку і контролю за отриманням, розподілом, використанням за цільовим призначенням гуманітарної допомоги; електронної інформаційної взаємодії інформаційно-комунікаційних систем з АС ГД [31].

АС ГД призначена для: адміністрування та ведення Єдиного реєстру; оброблення даних, отриманих у процесі опрацювання відомостей, поданих до АС ГД; подання отримувачем гуманітарної допомоги відомостей про зміну даних отримувача гуманітарної допомоги; здійснення контролю щодо дотримання визначених законодавством строків подання відомостей про гуманітарну допомогу та автоматичного внесення змін щодо статусу товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, та їх отримувачів; здійснення електронної інформаційної взаємодії інформаційно-комунікаційних систем з АС ГД; подання декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою за відповідною формою; суспільного контролю над розподілом гуманітарної допомоги та її використанням за цільовим призначенням; надання користувачам АС ГД доступу до інформаційної бази даних реєстрації гуманітарної допомоги з метою здійснення пошукових та аналітичних функцій відповідно до рівня доступу користувачів АС ГД; візуалізації інформації у вигляді електронних карт; формування статистичних даних на підставі

наявних в АС ГД інформаційних даних (щомісячних, щоквартальних, піврічних та річних статистичних звітів); проведення аналізу статистичних даних інформаційних ресурсів та автоматичної зміни образу об’єкта залежно від зміни його характеристик, масштабу та деталізації картографічної інформації в інформаційних ресурсах; зберігання електронних документів та їх підготовку до передачі в електронний архів; забезпечення комплексного захисту інформації (у тому числі персональних даних), що зберігається в базах даних АС ГД [31].

2) посилення митного контролю з боку Державної митної служби України. Відповідно до Указу Президента України «Про Державну митну службу України» від 29.11.1996 року № 1145/96 основними завданнями Держмитслужби є: захист економічних інтересів України, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків; контроль за додержанням вимог митного законодавства України; використання засобів митного регулювання торговельно-економічних відносин з урахуванням пріоритетів розвитку економіки, створення сприятливих умов для участі України у міжнародному співробітництві; удосконалення митного контролю, митного оформлення і оподаткування товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України; здійснення за участю Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та збільшення пасажиропотоку через митний кордон України; боротьба з контрабандою, здійснення заходів щодо запобігання порушенню митних правил [122].

Відповідно до ст. 4 Митного кодексу України, митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм митного законодавства, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [95].

Порядок митного оформлення вантажів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2000 року № 544 [132], визначає, що гуманітарний товар пропускається через митний кордон України у першочерговому порядку без обов'язкового попереднього митного декларування та без надання забезпечення сплати митних платежів, за умови наявності його отримувача у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги. Митне оформлення гуманітарного товару здійснюється митницею тільки після проведення заходів офіційного контролю. До отримання відповідних дозволів контролюючих органів гуманітарний товар передається на тимчасове зберігання під митним контролем отримувачу гуманітарної допомоги. Декларування гуманітарного товару здійснюється його отримувачем самостійно або за його заявою митним брокером. Заява на декларування, складена у довільній формі, подається отримувачем гуманітарної допомоги до митниці за місцем митного оформлення. Митні брокери, які здійснюють декларування товарів у зоні діяльності відповідної митниці, забезпечують декларування гуманітарних товарів згідно з графіком, що затверджується керівником цієї митниці. Товаросупровідні документи і митні декларації на паперовому носії без позначення (клейма) «Гуманітарна допомога [132]. Продаж заборонено» для оформлення не приймаються. Результати митного оформлення скріплюються особистою номерною печаткою посадової особи митниці, відбиток якої проставляється на товаросупровідних документах і митних деклараціях на паперовому носії. Митне оформлення гуманітарного товару із звільненням від оподаткування здійснюється митними органами за наявності рішення відповідного спеціально уповноваженого державного органу з питань гуманітарної допомоги про визнання товару гуманітарною допомогою з урахуванням положень статті 14 Закону України «Про гуманітарну допомогу» [121];

3) моніторинг ринків та торгових майданчиків з боку правоохоронних органів. Спеціальні підрозділи поліції здійснюють моніторинг оголошень у

соцмережах та на ринках щодо продажу товарів з маркуванням «Гуманітарна допомога» або «Не для продажу».

Так, для прикладу, у квітні 2026 року за даними Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України, Національна поліція України викрила тіньову схему продажу гуманітарної допомоги на 44 млн. гривень. До діяльності були залучені керівники кількох благодійних фондів та інші учасники, які виконували різні ролі – менеджери зі збуту, водії контрабандних вантажів, фінансисти. Допомогу для постраждалих від війни учасники угруповання продавали на ринку «7 км». Нині членам злочинної групи повідомлено підозру. Тепер їм може загрожувати до семи років позбавлення волі. Фактично гуманітарну допомогу використовували як комерційні товари. Те, що мало безплатно дістатися людям, перетворювали на джерело прибутку. Протидія подібним схемам під час війни є одним із ключових напрямів Департаменту стратегічних розслідувань Нацполіції. Йдеться не лише про викриття окремих фактів, а про системне перекриття каналів, через які гуманітарна допомога перетворюється на тіньовий бізнес. Одну з таких схем заблокували співробітники управління стратегічних розслідувань в Одеській області Нацполіції та слідчого управління ГУНП в Одеській області. За даними слідства, фігуранти створили підконтрольні благодійні фонди, щоб отримувати допомогу з Туреччини. У митних деклараціях цей вантаж оформлювався як гуманітарна допомога для переселенців і людей, які постраждали від війни. Після перетину кордону гуманітарка фактично ставала комерційним товаром – замість безкоштовної передачі її розподіляли по торгівельних точках і продавали за готівку. Організатором схеми, за даними правоохоронців, є колишній працівник митниці, який використав свої знання та зв’язки для її побудови. До протиправної діяльності він залучив десятки осіб – від водіїв до фіктивних керівників благодійних фондів. Для зберігання та реалізації товару орендували складські приміщення. У ході слідчо-оперативних дій поліцейські встановили численні факти ввезення та продажу гуманітарних вантажів. Загалом за такою

схемою було ввезено близько 50 тонн товарів на суму понад 44 мільйони гривень. Увесь цей ресурс, призначений для допомоги людям, фактично монетизували. 30 квітня правоохоронці провели 71 обшук на території Одеси та області. У фігурантів вилучили товар, техніку, документи та інші докази незаконної діяльності. Трьох учасників злочинної групи затримано у порядку статті 208 Кримінального процесуального кодексу України та їм повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 201-2 Кримінального кодексу України – незаконне використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Вирішується питання про обрання запобіжних заходів. Заходи з викриття та документування проводили співробітники УСР, слідчого управління ГУНП, за процесуального керівництва Одеської обласної прокуратури, у взаємодії з УСБУ в Одеській області, Державною прикордонною службою України та Державною митною службою [27].

Проведення моніторингу торгових майданчиків, вибіркових перевірок правоохоронними органами має велике значення у попередженні та протидії незаконному використанню гуманітарної допомоги.

Так, для прикладу, нещодавно, у травні 2026 року митники викрили схему незаконного ввезення та збуту автомобілів під видом гуманітарної допомоги для ЗСУ. За результатами спільних заходів Державної митної служби України з правоохоронними органами викрито злочинну схему незаконного ввезення та продажу транспортних засобів, що переміщувалися через митний кордон України під виглядом гуманітарної допомоги для потреб Збройних Сил України. Фігуранти організували ввезення автомобілів із поданням до митних органів документів, які містили неправдиві відомості щодо кінцевого призначення транспортних засобів [96].

У межах викриття протиправної діяльності Державна митна служба України спільно з СБУ задокументували 18 фактів продажу фігурантами автомобілів. Загалом у межах схеми на територію України було ввезено 4 705 транспортних засобів. Зловмисники ввозили автомобілі під виглядом гуманітарної допомоги через благодійні та громадські організації, а надалі

реалізовували їх через інтернет-платформи та месенджери стороннім особам з метою отримання прибутку. Так, під час чергового продажу було припинено реалізацію трьох транспортних засобів, ввезених в Україну як гуманітарна допомога. У результаті проведення подальших санкціонованих обшуків, серед іншого, було виявлено митні декларації, товарно-транспортні накладні та акти приймання-передачі гуманітарної допомоги [96].

Наразі порушникам повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 201-2 Кримінального кодексу України – незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги. Суд обрав підозрюваним запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з правом внесення застави [96].

Оперативний супровід у справі здійснювали співробітники Державної митної служби України спільно зі Службою безпеки України та Національною поліцією України під процесуальним керівництвом Київської обласної прокуратури [96].

Основним напрямом є організаційно-правовий, який у першу чергу повинен мати на меті удосконалення діяльності правоохоронних органів та усунення організаційних недоліків. Зокрема одним із можливих ефективних заходів є розмежування випадків, коли кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України підлягатимуть розслідуванню органами та підрозділами Національної поліції України, Державним бюро розслідувань та Бюро економічної безпеки. Вирішення такої проблеми надасть можливість сприяти розвантаженню слідства та пришвидшення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України. Також до організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України доцільно віднести такі: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності їх обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги; 2) створення та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів ризик-орієнтованого підходу у сфері контролю та нагляду за використанням гуманітарної допомоги; 3) удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії

між правоохоронними органами за напрямом запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України; 4) удосконалення механізму повідомлення про незаконне використання гуманітарної допомоги; 5) запровадження кримінологічного моніторингу кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги.

Таким чином, удосконалення спеціально-кримінологічних заходів запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, на наш погляд, має бути пов'язане із створенням спеціалізованих підрозділів поліції для розслідування кримінальних правопорушень у сфері волонтерства та благодійності.

3.3. Індивідуально-профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Індивідуальне запобігання злочинам – різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. Тобто індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, яка здійснюється на стадії, котра передує виникненню злочинного наміру. Усунення безпеки потенційного злочину – головне завдання індивідуального запобігання [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Отже, об'єктом індивідуального запобігання злочину є: поведінка та спосіб життя осіб з високою імовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; соціально значущі при формуванні і реалізації останньої деякі психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу; інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію і полегшують вчинення злочину.

Для визначення кола осіб, які потребують індивідуального запобігання, необхідно мати фактичні, правові та кримінологічні підстави.

Фактичні підстави такого запобігання – реальна поведінка особи, в якій закладений потенційний злочин. Антисуспільна поведінка є реальним проявом особи, її головною спрямованістю і домінуючим внутрішнім змістом. Правові підстави – це врегульованість індивідуального запобігання нормами права. Чинне законодавство містить низку правових підстав індивідуального запобігання, але більшість з них має відомчий характер, що, зрозуміло, недостатньо. Під кримінологічними підставами необхідно розуміти наявність певного рівня кількісно-якісних показників криміногенності особи, що дозволяє виділити з маси відповідної категорії осіб саме тих, від кого з високим ступенем імовірності слід очікувати вчинення злочину [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

Напрямами індивідуального запобігання злочинів є переконання, надання допомоги, примус.

Заходи переконання – процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від криміногенної поведінки, злочинних намірів, антисуспільних настановок. На практиці позитивно зарекомендували себе такі заходи, як: індивідуальні і колективні бесіди, обговорення поведінки особи, прослуховування курсу лекцій на правові теми, встановлення над нею індивідуального або колективного шефства, стимулювання участі в громадській діяльності та ін. Криміногенна поведінка особи нерідко свідчить про її життєве неблагополуччя, конфлікти, побутову невлаштованість та про інші труднощі. Особливо це стосується осіб з кримінальним минулим. *Заходи соціальної допомоги* – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо. *Примус* спричиняє для особи несприятливі наслідки фізичного, матеріального та технічного характеру. На практиці широко застосовуються такі заходи примусу на криміногенну поведінку, як

профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку правоохоронних органів чи громадськості, адміністративний арешт і адміністративне затримання, штраф, адміністративний нагляд, улаштування до приймальників-розподільників для дорослих і неповнолітніх, припинення бродяжництва і жебрацтва та ін. [60, с. 100-125; 61, с. 355-363; 62, с. 198-203].

А. І. Алексєєв, С. І. Герасимова, А. Л. Сухарев уважають, що індивідуальна профілактика спрямована на виявлення та усунення (блокування, нейтралізацію) криміногенних факторів, безпосередньо пов'язаних із поведінкою, способом життя, мікросередовищем таких осіб [29, с. 119-131].

А. І. Алексєєв та О. Б. Сахаров індивідуальну профілактику злочинів розуміють як систему цілеспрямованого, організованого, з урахуванням педагогічних вимог, виховного впливу на свідомість, почуття, волю особи, щодо якої здійснюється профілактика з метою усунення, нейтралізації, блокування в неї негативних й одночасно формування позитивних якостей, стереотипів та звичок законослухняної поведінки [29, с. 119-131].

Вивчаючи злочин як окремий механізм індивідуальної злочинної поведінки, слід зазначити, що він є системою, яка підпорядковується дії певних закономірностей. Важливу роль у механізмі індивідуальної злочинної поведінки відіграють психологічні фактори, які проявляються у споживчій мотиваційній сфері злочинної поведінки та стані злочинця на момент скоєння злочину, а також мотиваційні та вольові фактори, що забезпечують подолання труднощів за умов досягнення цілей, спонукають до активних дій за наявності внутрішніх та зовнішніх перешкод [69, с. 115–118]. Учені-юристи висловлюють різні думки стосовно сутності індивідуальної профілактики та подають неоднозначні визначення цьому поняттю.

Так, Д. А. Кирилов уважає, що до неї належать заходи щодо ресоціалізації особистості людей, від яких можна реально очікувати вчинення злочинів [29, с. 119-131]. Більш повне й обґрунтоване розуміння сутності цього

поняття запропонував Г. І. Фільченков, який указав, що індивідуальна профілактика полягає у своєчасному виявленні осіб, від яких, судячи з протиправної поведінки, можна очікувати вчинення злочинів, та вживанні до таких осіб передбачених законом заходів виховного та іншого впливу з метою запобігання злочинів, усунення причин й умов, що їм сприяють [29, с. 119-131].

О. М. Джужа індивідуальну профілактику визначає як процес впливу соціального оточення на тих осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів. Цей вид діяльності є цілеспрямованою роботою з конкретною людиною та її найближчим оточенням. Об'єктами такої профілактики є індивіди, поведінка та спосіб життя яких свідчать про реальну ймовірність учинення ними злочинів. Погляди, мотиви, система ціннісних орієнтацій особи можуть бути основою для профілактичного впливу на неї лише тоді, коли ці погляди, мотиви, орієнтації мали вияв в антигромадській поведінці. Зважаючи на механізм злочинної поведінки, індивідуальна профілактика має бути спрямована на особу та її негативні риси, на середовище, що формує цю особу, а також на умови, обставини, ситуації, що сприяють або полегшують учинення злочинів. Індивідуальна профілактика виконує роль соціального інструмента, метою якого є нейтралізація або усунення негативних внутрішніх рис, коригування поведінки [97, с. 301].

В. М. Бурлаков пропонує механізм індивідуальної профілактики, що допоможе діагностувати криміногенні вади особистості. Він структурує цей процес на самостійні етапи: виявлення осіб, які підлягають профілактичному впливу; вивчення особистості та умов її перебування у соціальному середовищі; прогнозування антигромадської поведінки та планування запобіжних заходів; реалізація цих заходів і контроль за отриманими результатами; фіксація досягнення цілей індивідуальної профілактики [29, с. 119-131].

Залежно від стадії генезису особи злочинця індивідуально-профілактичні заходи (ІПЗ) поділяється на чотири види [90, с. 367-375]:

- перший вид ІПЗ стосується об'єктів, які перебувають на початковому етапі криміналізації особи. У цей період вони вчиняють різні правопорушення некримінального характеру, що утворюють загалом певний вид антигромадської діяльності. Умовно цей вид ІПЗ називають ранньою індивідуальною профілактикою злочинів. Суб'єктами цього виду профілактики можуть бути оперативні та інші працівники підрозділів поліції (карний розшук, поліцейські офіцери громад, інспектори з ювенальної превенції);

- другий вид ІПЗ стосується осіб, які вчинили або вчиняють злочини. Суб'єктами цього виду профілактики можуть бути оперативні та інші працівники підрозділів поліції (карний розшук, дільничні офіцери, ПОГ, ювенальна поліція), слідчі й прокурори та судді (видають доручення, приписи, ухвали). Профілактична робота полягає в тому, щоб схилити особу до відмови від вчинення злочину, припинити його на стадії підготовки, а в разі вчинення його сприяти формуванню в особи почуття каяття, бажання сприяти розкриттю злочину. Умовно цей вид профілактики називають судово-слідчим;

-третій вид ІПЗ охоплює осіб, які вчинили злочини й стосовно них суд прийняв рішення про застосування різних заходів кримінально-правового впливу. Цей вид профілактики по-перше, реалізується в діяльності установ Державної кримінально-виконавчої служби України (у цей час координується Міністерством юстиції, у минулому ці підрозділи були в складі Міністерства внутрішніх справ), завдання яких полягає у виправленні та ресоціалізації засудженого, по-друге, здійснюється відповідними державними та громадськими організаціями при звільненні особи від реального виконання кримінального покарання (умовне засудження, відстрочка виконання вироку, примусові заходи виховного характеру). Цей вид профілактики умовно називають пенітенціарним;

-четвертий вид ІПЗ стосується осіб, які відбули кримінальне покарання, але підлягають адміністративному нагляду з метою запобігання рецидиву. Умовно цей вид профілактики називають постпенітенціарним. Суб'єктами

цього виду профілактики можуть бути оперативні та інші працівники превентивних підрозділів поліції (дільничні офіцери, поліцейські офіцери громад, інспектори з ювенальної превенції), також в окремих випадках залучаються оперативники [90, с. 367-375].

Говорячи про індивідуально-профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, слід зазначити, що вони залежатимуть від того, хто безпосередньо вчиняє такі протиправні дії, тобто є суб'єктом кримінального правопорушення.

Перша категорія осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України, та відносно кого треба здійснювати заходи індивідуально-профілактичного характеру, є *посадові особи та представники влади*, *а також керівний склад благодійних організацій*. Основним ризиком в даному випадку є використання адміністративного ресурсу.

Індивідуально-профілактичними заходами запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги у даному випадку можуть бути:

- ротація відповідальних. Регулярна зміна осіб, які завідують гуманітарними штабами, щоб запобігти створенню стійких корупційних схем.

Так, на думку К. О. Нестеренко, О. В. Булгакової, з якою ми погоджуємось, існують ризики корупційних схем на будь-яких етапах «руху» гуманітарної допомоги: *на етапі визначення джерела задоволення потреб у гуманітарній допомозі* існує ризик задоволення посадовими особами військових адміністрацій, інших державних органів приватних інтересів у зв’язку з практикою видачі донорам, волонтерам листів для підтвердження того, що отримувачем гуманітарної допомоги є військова адміністрація або інший державний орган. При цьому існує ризик того, що контроль за надходженням гуманітарної допомоги до військової адміністрації, іншого державного органу здійснюватися не буде, що відкриває можливості для неправомірного використання гуманітарної допомоги або ввезення під

виглядом гуманітарної допомоги товарів комерційного призначення [103, с. 347-350]; *на етапі митного оформлення гуманітарних вантажів* існують ризики: задоволення приватних інтересів посадовими особами органів Державної митної служби України через: а) зловживання владою або службовим становищем при здійсненні митного контролю транспортних засобів та вантажів, які ввозяться як гуманітарна допомога, та надання дозволу на ввезення під видом гуманітарної допомоги товарів комерційного призначення; б) вимагання у особи, яка супроводжує гуманітарні вантажі, додаткових документів, що не передбачені чинним законодавством, з метою митного оформлення таких вантажів; в) створення штучних перешкод під час пропуску вантажів з гуманітарною допомогою, зокрема через затримку в здійсненні митних процедур; зловживання посадовими особами, до компетенції яких належить прийняття рішення про примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного стану, з метою задоволення приватних інтересів своїх або третіх осіб; ввезення на митну територію України комерційних вантажів під виглядом гуманітарної допомоги. *На етапі транспортування гуманітарних вантажів існують ризики*: ненадходження товарів гуманітарної допомогу отримувачу або кінцевому набувачеві, в тому числі у зв'язку з ймовірністю зловживань з боку службових осіб органів влади; вимагання та отримання посадовими особами військових адміністрацій неправомірної вимоги за надання дозволу на виїзд за кордон військовозобов'язаних водіїв гуманітарних вантажів або прийняття таких рішень в умовах конфлікту інтересів; вимагання та отримання службовими особами Державної прикордонної служби України неправомірної вимоги за не створення перешкод у виїзді водіїв за межі України; зловживання посадовими особами обласних військових адміністрацій своїми повноваженнями при видачі супровідних документів та опізнавальних знаків для транспортних засобів, які перевозять гуманітарні вантажі. В *системі складської логістики корупційними ризиками можуть бути*: використання посадовими особами військових адміністрацій, відповідальними за роботу з гуманітарною

допомогою, свого становища для забезпечення відвантаження товарів гуманітарної допомоги на приватних складах, доступ до яких мають лише пов'язані особи, без належного обліку таких товарів з метою їхньої подальшого незаконного використання; нездійснення належного обліку гуманітарної допомоги, яка надходить на склад, фіксування факту її видачі зі складу, обліку залишків гуманітарної допомоги на складі з метою задоволення приватних інтересів осіб, відповідальних за роботу складів [103, с. 347-350].

- публічне звітування про діяльність з боку посадових осіб та представників влади, а також керівного складу благодійних організацій. Публічна звітність – це відкрита демонстрація результатів діяльності організації, фінансових показників та досягнень за певний період. Її головна мета – забезпечення прозорості, підзвітності перед суспільством та зміцнення довіри.

Форми звітів про наявність і розподіл гуманітарної допомоги та Інструкції щодо їх заповнення затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 02.07.2020 року № 539 [127]. Звіт подається отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги – юридичними особами до місцевих державних адміністрацій відповідного регіону за місцем державної реєстрації отримувачів гуманітарної допомоги щомісяця до 05 числа місяця, наступного за звітним, наростаючим підсумком окремо по кожному вантажу / коштам, у тому числі в іноземній валюті, визнаним гуманітарною допомогою, до повного розподілу всього обсягу допомоги. Зведений звіт подається місцевими державними адміністраціями до Мінсоцполітики щомісяця до 20 числа місяця, наступного за звітним, наростаючим підсумком у розрізі отримувачів гуманітарної допомоги відповідного регіону.

Місцеві державні адміністрації протягом доби від дня надходження Звіту підтверджують його отримання шляхом надсилання повідомлення-відповіді на електронну адресу отримувача гуманітарної допомоги / набувача гуманітарної допомоги – юридичної особи, з якої було надіслано Звіт. Датою подання Звіту

вважається дата присвоєння реєстраційного індексу структурним підрозділом місцевої державної адміністрації, на який покладено обов'язок реєструвати вхідну кореспонденцію. Місцеві державні адміністрації перевіряють відповідність оформлення Звіту та звітних даних вимогам законодавства, своєчасності подання Звіту, повноти та достовірності відображеної у Звіті інформації, наявності або відсутності порушень законодавства щодо розподілу гуманітарної допомоги, а також аналізують звіти на відповідність планам розподілу, відповідно до яких було прийнято рішення про визнання гуманітарної допомоги. У разі виявлення фактів порушення отримувачем гуманітарної допомоги / набувачем гуманітарної допомоги – юридичною особою вимог щодо оформлення Звіту, несвоєчасності його подання, зазначення в ньому неповної або недостовірної інформації, встановлення порушень законодавства щодо розподілу гуманітарної допомоги та невідповідності зазначених у звіті даних планам розподілів, відповідно до яких було прийнято рішення про визнання гуманітарної допомоги, місцеві державні адміністрації в одноденний термін інформують Мінсоцполітики для прийняття відповідного рішення, зокрема щодо виключення отримувача гуманітарної допомоги з Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги у зв'язку з порушенням законодавства про гуманітарну допомогу. Зведений звіт подається в розрізі отримувачів гуманітарної допомоги відповідного регіону в електронній формі на електронну адресу, визначену Мінсоцполітики, зареєстровану в домені GOV. UA. У разі невідповідності фактичного розподілу вантажу/коштів, у тому числі в іноземній валюті, плану розподілу, наданому отримувачем гуманітарної допомоги для визнання вантажу/коштів, у тому числі в іноземній валюті, гуманітарною допомогою, до Зведеного звіту додається Інформація про невідповідність фактичного розподілу вантажу/коштів, у тому числі в іноземній валюті, плану розподілу, наданому отримувачем гуманітарної допомоги для визнання вантажу/коштів, у тому числі в іноземній валюті, гуманітарною допомогою, за відповідною формою

окремо щодо кожного отримувача гуманітарної допомоги. Додаток є невід'ємною складовою частиною Зведеного звіту [127].

Другою категорією осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України, та відносно яких треба здійснювати заходи індивідуально-профілактичного характеру, є представники бізнесу (торгові мережі, окремі маленькі магазини)та індивідуальні підприємці. Основний напрям попередження має бути направлений на недопущення продажу гуманітарки під видом звичайних товарів. Досягти зазначеної мети можна: проведенням перевірок приміщень, які використовують для ведення бізнесу, перевірок написів на пакуванні, що вказують на гуманітарне походження, відстеження оголошень з аномально низькими цінами на товари першої необхідності (консерви, засоби гігієни, тактичне спорядження), що може свідчити про їхнє безоплатне походження; використання функціонала маркетплейсів для подання скарг на підозрілі оголошення певного підприємця; проведенням так званої «інформаційної гігієни» – поширенням культури непридбання товарів у сумнівних постачальників, щоб знизити попит на такий товар Культура «непридбання» гуманітарної допомоги ґрунтується на розумінні того, що гуманітарні товари за законом є безоплатними та призначені для підтримки вразливих верств населення. Продаж таких товарів є незаконним, а їх купівля – підтримкою тіньових схем. Велике значення в цьому має етичний аспект: товари, що мали дістатися переселенцям, військовим чи малозабезпеченим безкоштовно, стають предметом наживи. Купуючи їх, певні особи стимулюють подальше обкрадання тих, хто реально потребує допомоги; громадський контроль, що передбачає стимулювання громадян повідомляти про товари без українського маркування з наліпками іноземних благодійних організацій. Громадський контроль за обігом гуманітарної допомоги – це право кожного громадянина фіксувати та повідомляти про факти незаконного продажу товарів, що мали надаватися безоплатно. Задля надання допомоги свідомим громадянам у протидії продажу гуманітарної допомоги, Українська волонтерська служба (громадська організація, заснована у 2017 році, метою

якої є розвиток культури волонтерства та взаємодопомоги в Україні) розробила «Алгоритм дій, якщо ви стали свідком продажу гуманітарної допомоги» [1].

Таким чином, із урахуванням наведеного, до індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, доцільно віднести такі: 1) створення методик раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком вчинення кримінального правопорушення; 2) проведення індивідуальної профілактичної роботи із особами, відповідальними за розподіл гуманітарної допомоги; 3) запобігання формуванню в осіб, які займаються розподілом гуманітарної допомоги корисливо мотивації; 4) створення та впровадження системи індивідуального оцінювання ризиків повторного вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України особами, які були засуджені за вчинення кримінальних правопорушень.

Висновки до розділу 3

Визначено, проаналізовано, систематизовано та удосконалено загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Встановлено, що загальносоціальні заходи повинні бути спрямовані на вдосконалення державної політики у сфері гуманітарної діяльності, удосконалення правового регулювання, удосконалення економічних, соціально-виховних та інформаційних заходів. Спеціально-кримінологічні заходи мають бути спрямовані на посилення діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення та припинення незаконного використання гуманітарної допомоги, удосконалення взаємодії між правоохоронними, митними та контролюючими органами, а також підвищення ефективності аналітичної та профілактичної роботи у цій сфері. Індивідуально-профілактичні заходи повинні бути спрямовані на конкретних осіб, схильних

до вчинення кримінальних правопорушень у сфері використання гуманітарної допомоги. Доведено, що ефективна протидія кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України можлива лише за умови комплексного поєднання кримінально-правових, кримінологічних, організаційних та соціально-економічних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

До організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності їх обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги; 2) створення та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів ризик-орієнтованого підходу у сфері контролю та нагляду за використанням гуманітарної допомоги; 3) удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами за напрямом запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України; 4) удосконалення механізму повідомлення про незаконне використання гуманітарної допомоги; 5) запровадження кримінологічного моніторингу кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги. До індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) створення методик раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком вчинення кримінального правопорушення; 2) проведення індивідуальної профілактичної роботи із особами, відповідальними за розподіл гуманітарної допомоги; 3) запобігання формуванню в осіб, які займаються розподілом гуманітарної допомоги корисливо мотивації; 4) створення та впровадження системи індивідуального оцінювання ризиків повторного вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України особами, які були засуджені за вчинення кримінальних правопорушень.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання, яке полягало в аналізі теоретико-прикладних та організаційно-правових засад кримінологічного запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, а також розробленні пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення національного кримінального законодавства та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів за цим напрямом. Проведене дослідження дає підстави для таких найбільш важливих висновків.

1. Визначено та досліджено поняття гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги. Доведено, що хоча всі ці три поняття мають різний логіко-семантичний зміст та правове значення, вони всі об'єднані однією метою – вирішення та задоволення соціально-економічних потреб уразливих категорій громадян. Аргументовано, що для цілей кримінально-правової норми, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги визначальне значення має цільове призначення предмета, умови його використання та безоплатний характер надання та способи вчинення кримінального правопорушення, що надає можливість відмежувати його від суміжних протиправних діянь. На основі проведеного дослідження, аргументована необхідність внесення змін у поняття безоплатної допомоги, наведеного у ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» та викладення його у такій редакції: *«безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – надання допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій».*

2. Надано кримінально-правову характеристику складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Вказано, що родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок здійснення

господарської діяльності; видовим – суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок отримання, обліку, надання та використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; безпосереднім об'єктом є – встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Кримінальне правопорушення є предметним – предметами є гуманітарна допомога, благодійні пожертви або безоплатна допомога.

Об'єктивна сторона характеризується активними діями, формами реалізації є: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги; укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном. До кваліфікуючих ознак віднесено повторність; вчинення службовою особою з використанням службового становища; великий розмір; вчинення організованою групою; вчинення в особливо великому розмірі; вчинення під час надзвичайного або воєнного стану.

Суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини та наявністю обов'язкової спеціальної мети – отримання прибутку. Суб'єкт (ч. 1) – загальний, з 16 років.

3. Проаналізовано межі кримінальної відповідальності та покарання, передбачених за вчинення незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Встановлено, що існуючі види та розміри покарань, передбачених за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України не відповідають ступеню суспільної небезпечності та не здатні ефективно виконувати завдання, поставлені перед кримінальним законодавством України. Аргументовано доцільність підвищення суми штрафу, передбаченого за вчинення діяння, встановленого ч. 1 ст. 201-2 КК України, а також встановлення покарання позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового необов'язкового.

4. Досліджено стан та ефективність нормативно-правового забезпечення запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Обґрунтовано, що наявні законодавчі та інші нормативно-правові акти потребують подальшого удосконалення в частині узгодження положень загального та кримінального законодавства, конкретизації правових режимів обігу окремих видів допомоги. Аргументовано доцільність удосконалення нормативно-правових засад міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів за напрямом протидії таким кримінальним правопорушенням, запровадження ризик-орієнтованого підходу у діяльності органів правопорядку, а також ефективних механізмів виявлення та усунення причин та умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

5. Надано кримінологічну характеристику незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Встановлено, що незаконне використання гуманітарної допомоги детермінується комплексом взаємопов’язаних факторів соціально-економічного, організаційного, правового та морально-психологічного характеру. До основних детермінант належать такі: 1) поступове погіршення економічної ситуації в країні, що зумовлено ескалацією збройного конфлікту та веденням активних бойових дій російської федерації проти України; 2) збільшення обсягів гуманітарної допомоги, трансформація способів заволодіння нею та шляхів незаконного використання; 3) неналежний стан матеріально-технічного забезпечення діяльності суб’єктів, залучених до розподілу гуманітарної допомоги; 4) соціальна нерівність та зростання залежності уразливих категорій населення від гуманітарної підтримки; 5) комерціалізація волонтерської діяльності; 6) відсутність належного механізму подолання корупційних ризиків у сфері благодійної та волонтерської діяльності. В умовах воєнного стану додатковими криміногенними чинниками виступають значні обсяги гуманітарної допомоги, спрощені процедури її ввезення та нагальна необхідність оперативного розподілу ресурсів.

6. Охарактеризовано осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Систематизовано соціально-демографічні ознаки особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, якими є такі: чоловік (95,7 %) у віці 29-39 років (16,8 %), який має вищу/фахову передвищу освіту (27 %), працездатний, але такий, що ніде не працює та не навчається (25,8 %), громадянин України (100 %). Аргументовано, що особи, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги майже не мають кримінально-правових ознак.

7. Визначено, проаналізовано, систематизовано та удосконалено загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально профілактичні заходи запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Встановлено, що загальносоціальні заходи повинні бути спрямовані на вдосконалення державної політики у сфері гуманітарної діяльності, удосконалення правового регулювання, удосконалення економічних, соціально-виховних та інформаційних заходів. Спеціально-кримінологічні заходи мають бути спрямовані на посилення діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення та припинення незаконного використання гуманітарної допомоги, удосконалення взаємодії між правоохоронними, митними та контролюючими органами, а також підвищення ефективності аналітичної та профілактичної роботи у цій сфері. Індивідуально-профілактичні заходи повинні бути спрямовані на конкретних осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень у сфері використання гуманітарної допомоги. Доведено, що ефективна протидія кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України можлива лише за умови комплексного поєднання кримінально-правових, кримінологічних, організаційних та соціально-економічних заходів, спрямованих на усунення

причин і умов, що сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги.

До організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності їх обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги; 2) створення та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів ризик-орієнтованого підходу у сфері контролю та нагляду за використанням гуманітарної допомоги; 3) удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами за напрямом запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України; 4) удосконалення механізму повідомлення про незаконне використання гуманітарної допомоги; 5) запровадження кримінологічного моніторингу кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги. До індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) створення методик раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком вчинення кримінального правопорушення; 2) проведення індивідуальної профілактичної роботи із особами, відповідальними за розподіл гуманітарної допомоги; 3) запобігання формуванню в осіб, які займаються розподілом гуманітарної допомоги корисливо мотивації; 4) створення та впровадження системи індивідуального оцінювання ризиків повторного вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України особами, які були засуджені за вчинення кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алгоритм дій, якщо ви стали свідком продажу гуманітарної допомоги. *Українська Волонтерська Служба*. URL: https://volunteer.country/about-us/misiia-ta-istoriia

2. Балобанова Д. О., Газдайка-Василишин І. Б. Об’єктивна сторона кримінального правопорушення : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. 60 с.

3. Балобанова Д. О., Газдайка-Василишин І. Б. Об’єкт кримінального правопорушення : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 44 с.

4. Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов; МВС України, Харків. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2011. 308 с.

5. Березняк В. С., Ревіна Г. В. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: аналітичний огляд. Дніпро : ДДУВС, 2023. 86 с.

6. Бесєдін І. О. Адміністративно-правове регулювання гуманітарної допомоги в Україні в умовах воєнного стану: дис. докт. філософії. Хмельницький, 2025. С. 237.

7. Білінський І. А. Об'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 203-2 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 10. С. 764-767. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/184.

8. Богатирьов І. Кримінально-правові та кримінологічні виміри колабораційної діяльності в Україні в умовах воєнного стану. Публічне право. No 1 (49). 2023. С. 62.

9. Богатирьов І. Г. Деякі проблемні питання запобігання кримінальним правопорушенням у сфері довкілля в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2025. № 1(34). С. 426-434. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.32

10. Бондар А. Р. Типова особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики побоїв і мордувань. Право і суспільство. 2018. № 2. Ч. 3. С. 177-181.

11. Бондаренко О. С. Корупційні зловживання щодо гуманітарної та безоплатної допомоги в умовах збройних конфліктів: порівняльно-правове дослідження. Право і безпека – Право и безопасность – Law and Safety. 2022. № 4 (87). С. 125-134. DOI: https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.10

12. Вирок Приморського районного суду м Одеси у справі № 522/1845/25 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130926516

13. Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області у справі № 720/1381/23 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112590126

14. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/7422/23 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110973569

15. Вирок Рівненського районного суду Рівненської області у справі № 570/3378/25 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/129751694

16. Вирок Міжгірського районного суду Закарпатської області у справі № 302/339/25 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126654410

17. Вирок Уманського міськрайонного суду Черкаської області у справі № 705/6137/25 особу за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/132353334

18. Вирок Фортечного районного суду міста Кропивницького у справі № 404/4946/26 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/136452946

19. Вирок Київського районного суду м. Полтави у справі № 552/1832/23 за ч. 3 ст. 201-2 КК України. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128915859

20. Вовченко Р. А. Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліціє України : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2025. 222 с.

21. Вишняков О. В. Гуманітарні кризи та міжнародна гуманітарна діяльність. *Вісник Маріупольського державного університету.* Серія: Економіка, 2024. Вип. 27. С. 77-84. DOI 10.34079/2226-2822-2024-14-27-77-84

22. Гальцова О. В., Фівкін П. М. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання насильницькій злочинності у військовій сфері. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 310-313. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/73

23. Глушков В. О., Коваленко П. М. Шахрайство на фінансових ринках у біржовій торгівлі: правовий та кримінологічний аналіз. Харків : Видавничий Дім «ІнЮре», 2008. 280 с.

24. Голіна В. В., Головкін Б. М. Кримінологія : Загальна та Особлива частини : навчальний посібник. Х. : Право, 2014. 513 с.

25. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навчальний посібник. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2011. 120 с.

26. Гришко В., Красько З. Делікти, здійснені в межах волонтерської діяльності та гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 324-329.

27. Гуманітарна допомога на прилавках ринку: Нацполіція викрила тіньову схему на 44 млн грн. Головне управління Національної поліції в Одеській області. *Офіційний вебпортал*. URL: https://od.npu.gov.ua/news/humanitarna-dopomoha-na-prylavkakh-rynku-natspolitsiia-vykryla-tinovu-skhemu-na-44-mln-hrn

28. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту

Організації Об’єднаних Націй : Декларація. Міжнародний документ ООН від 24.10.1970 р. URL: https://zakononline.ua/documents/show/140050___140050

29. Демчишин Д. А. Індивідуально-профілактичні заходи щодо запобігання хуліганству. Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика. 2021. № 2 (2). С. 119-131. DOI: https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-119-131

30. Денисов С. Ф. Особа злочинця у кримінологічній теорії України. *Вісник Кримінологічної асоціації України.* 2020. № 1 (22). С. 152-159.

31. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 року № 927. Дата оновлення: 21.05.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text

32. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 року № 953 (дата оновлення: 25.03.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text

33. Джужа О. М., Моісеєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (загальна та Особлива частини). Навчальний посібник. Київ : Атіка, 2001. 368 с.

34. Джужа О. М., Василевич В. В., Колб О. Г. та ін. Кримінологія : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2009. 312 с.

35. Джужа О. М., Кондратьєв Я. Ю., Кулик О. Г., Михайленко П. П. та ін. Кримінологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с.

36. Довбань І. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями. Юридичний вісник. 2020. № 6. С. 226-233. DOI https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2050

37. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів

(Протокол I), від 08 червня 1977 року (Протокол II). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

38. Допомога Україні: що нададуть Латвія та Естонія? The Ukrainians. URL: https://theukrainians.org/news/dopomoha-ukraini-shcho-nadadut-latviia-ta-estoniia/ (дата звернення: 06.02.2026).

39. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2(98). С. 99-115.

40. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.

41. Дудоров О., Мовчан Р., Каменський Д. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 21-37.

42. Європа випередила США за обсягом допомоги Україні за три роки великої війни. *TEXTY.ORG.UA* : веб-сайт. URL: https://texty.org.ua/fragments/114462/yevropa-vyperedyla-ssha-za-obsyahom-dopomohy-ukrayini-za-try-roky-vijny-doslidzhennya/

43. Європейська конвенція з прав людини від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

44. Желтухін О. В. Стан наукового дослідження незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Електронний науковий журнал «Сучасна доктрина права»*. 2026. № 3(97). С. 44-50. DOI: 10.25313/law-2026-3-97-3

45. Загальна декларація прав людини : Декларація. Міжнародний документ ООН від 10.12.1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

46. Загальна теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік та ін. Харків: Право, 2009. 584 с.

47. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

48. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.

49. Зелінський А. Ф. Кримінологія : навч. посіб. Харків, 2000. 239 с.

50. Ільїна О. В. Зміст виправних робіт та проблемні питання їх застосування. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 307-312. DOI: 10.36695/2219-5521.1.2020.61

51. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності в Україні спеціальними органами та установами: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2003. 222 с.

52. Каменський Д. Відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги: новела вітчизняного кримінального закону під час війни. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. № 3. С. 70-82.

53. Киричко В. М. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України): проблеми системного тлумачення та практичного застосування і шляхи їх вирішення. Вісник Асоціації кримінального права України. 2023. № 1(19). С. 150-181. DOI: https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.281125

54. Кобеляцька лікарня отримала гуманітарну допомогу з німецького Ганновера. *Новини Полтавщини* : веб-сайт. URL: https://np.pl.ua/2025/10/kobeliatska-likarnia-otrymala-humanitarnu-dopomohu-z-nimetskoho-hannovera/

55. Коваль Н. В. Підстави та порядок переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України : автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2014. 21 с.

56. Колб О. Про деякі кримінально-правові заходи запобігання розкраданням майна, отриманого волонтерськими організаціями України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 317-319.

57. Комісарчук В. М. Суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням в Україні. Держава та регіони. Серія: Право. 2023 р. № 4 (82). С. 115-120. DOI https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.18

58. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами від 01.01.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

59. Котовщиков Р. А. Об'єкт складу незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 5. С. 386-390.

60. Кримінологія : підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. К.: Національна академія управління, 2010. 496 с.

61. Кримінологія (Загальна частина) : навч. посіб. / [І. О. Бандурка, О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Орлова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2025. 616 с.

62. Кримінологія : підручник [Текст] / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернєй, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернєя ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

63. Кримінальне право України (Загальна частина) : підручник ; за заг. ред. доктора юридичних наук, професора В. В. Сухоноса. Суми : Університетська книга, 2024. 476 с.

64. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.

65. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.05.2001 № 2341-III. Дата оновлення: 17.07.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

66. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова та ін. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина. 2013. 1040 с.

67. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 року № 1129-VI. Дата оновлення: 12.09.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text

68. Кримінально-виконавчий кодекс України : науково-практичний коментар. Мего-Інфо – Юридичний портал № 1. URL: https://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0

69. Кримінологія (Загальна частина) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки; А. Б. Блага, І. Г. Богатирьов, Л. М. Давиденко та ін. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. 240 с.

70. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.

71. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Прецедент, 2009. 348 с.

72. Кринична А. О. Відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2026. Том 37 (76) № 1. С. 115-119. DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.2/18

73. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної

допомоги з метою отримання прибутку. *Право і суспільство*. 2026. № 1. Том 2. С. 144-148. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.1.2.19

74. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. *Актуальні проблеми держави і права*. 2026. № 109. С. 110-115. DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v109.2026.15

75. Кринична А. О. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінологічної характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 155-157. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-39

76. Кринична А. О. Окремі аргументи з приводу необхідності цілісного нормативно-правового забезпечення охорони належного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 477-480. DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-126

77. Кринична А. О. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги: теоретико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Том 2. С. 324-329. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.41

78. Кринична А. О. Правові основи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні та міжнародне законодавство. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. № 105. С. 134-140. DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.17

79. Кринична А. О. Про необхідність законодавчого уточнення поняття «безоплатна допомога». he Latest Scientific Advancements in Public Management,

Administration, and Law (October 29–30, 2025. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 25-26. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-636-2-6

80. Кринична А. О. Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Current Challenges in the Development of Law and Public Management and Administration (March 4–5, 2026. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. pp. 165-167. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-41

81. Кринична А. О. Щодо характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : Міжнародна науково-практична конференція. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 10 жовтня 2025 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 175-177. DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-51

82. Кришевич О. В. Кримінальна відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги чи один з видів шахрайства. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1. С. 173-183.

83. Кузьменко А. С. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання кримінальним правопорушенням у туристичній сфері : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький. 2026. 260 с.

84. Куцевич М. П. Проблеми кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». *Соціологія права*. 2022. Вип. 1–2. С. 48-57.

85. Литвинов О. М. Організаційні засади функціонування системи протидії злочинності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 2. С. 37–44.

86. Литвинов О. М. Загальносоціальний вектор у механізмі протидії злочинності та фактори, що його обумовлюють. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 41. С. 111-117.

87. Литвинов О. М. Про галузеві характеристики злочинів взагалі та кримінологічну характеристику зокрема. *Форум права.* 2010. № 4. С. 581-586.

88. Лісовська О. В. Відмінності складу злочину, передбаченого ст. 201-2 кримінального кодексу України від суміжних складів злочину. *Науковий вісник Ужгородського університету.* Серія Право. 2023. Т. 2. Вип. 80. С. 56-61. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.8

89. Ліховіцький Я. О. Запобігання злочинності (кримінальним правопорушенням) у сфері охоронної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія ПРАВО. 2024. № 84. Ч. 3. С. 322-328.

90. Лук'яненко С. В., Назаров О. М. Профілактичні заходи в системі запобігання кримінальним правопорушенням. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2(35). Ч. 1. С. 367-375. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.30

91. Любавіна В. П. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 270-273. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.55

92. Марін О. К. Проблеми кримінально-правової оцінки незаконного використання гуманітарної допомоги за КК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 334-338.

93. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 352 с.

94. Механізми підтримки громад: донори, інституції та реальні кейси. *Інститут аналітики та адвокації*. URL: https://iaa.org.ua/articles/mehanizmy-pidtrymky-gromad-donory-instytucziyi-ta-realni-kejsy/

95. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 року № 4495-VI. Дата оновлення: 04.01.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

96. Митники викрили схему незаконного ввезення та збуту автомобілів під видом гуманітарної допомоги для ЗСУ. AvtoConsulting. Інформаційно-аналітична група. URL: https://autoconsulting.ua/article.php?sid=61035

97. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: В. В. Коваленко, Є. М. Моісєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Атіка, 2010. Т. VI : Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). 1128 с.

98. Місяць В. Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері благодійної діяльності. *Всеукраїнська коаліція з надання правової допомоги.* 2023. URL: https://www.ucla.org.ua/?p=2001

99. Мовчан Р. О. Про деякі дискусійні питання кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги. Кримінальна юстиція в Украйні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лащук, В.В. Навроцька, І.Р. Серкевич, Н.І. Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 53-56.

100. Муляр Г. В., Бабич В. А. Особливості кримінальної відповідальності за розкрадання гуманітарної допомоги ід час дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2023. Випуск 77. Ч. 2. С. 171-174. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.29

101. Мусиченко О. М. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-

практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 215-219.

102. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Запобігання кримінальним правопорушенням у сучасній кримінології: теорія та практика: монографія. Вид. 2-е, переробл. та доповн. Київ : ВД «Дакор», 2024. 312 с.

103. Нестеренко К. О., Булгакова О. В. Корупційні ризики в процедурах отримання гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2022. № 5. С. 347-350. DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.64

104. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернєя. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

105. Новікова К. А. Обмеження свободи як вид покарання : монографія. Харків : Право, 2019. 288 с.

106. Основні положення Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них. Міжнародний Комітет Червоного Хреста. Довідкове видання. № 0365/154, листопад 2023.

107. Павлова Т. О. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення: теоретичні засади та проблеми правозастосування. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство.* 2025. Випуск 2 (41). Том 27. С. 47-51. DOI https://doi.org/10.32782/2304-1587/2025-27-2(41)-8

108. Павлова Т. О. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення як психолого-правове явище. *Правова держава*. 2025. № 60. С. 141-148. DOI https://doi.org/10.18524/2411-2054.2025.60.348094

109. Панов М. І., Зінченко І. О., Володіна О. О. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. Харків : 2019. 378 с.

110. Перша ознака цивілізації. *Саморозвиток Інфо* : веб-сайт. URL: https://samorozvytok.info/content/persha-oznaka-cyvilizaciyi

111. Письменський Є. О. Реалізація кримінально-правової політики в умовах воєнного стану: дослідження негативних тенденцій. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*: Журнал. Серія Право. 2024.Вип. 17(29). С. 300-310.

112. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI. Дата оновлення: 15.04.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3965

113. Прибуток особи. Визначення поняття. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%B1%D1%83%D1%82%D0%BE%D0%BA

114. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI (зі змінами від 03.09.2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text (дата звернення: 04.02.2025).

115. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 року № 1404-VIII. Дата оновлення: 23.05.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19?find=1&text#Text

116. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги : Закон України від 24.03.2022 № 2155-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text

117. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень : Закон України від 13.07.2023 р. № 3233-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text

118. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань Закон України від 23.08.2023 року № 3342-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text

119. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 року № 3236-VI. Дата оновлення: 01.06.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text

120. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 року № 4572-VI. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text

121. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 року № 1192-XIV (зі змінами від 07.08.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text

122. Про Державну митну службу України : Указ Президента України від 29.11.1996 року № 1145/96. Дата оновлення: 30.04.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145/96#Text

123. Про Державну програму боротьби із злочинністю : Постанова Верховної Ради України від 25.06.1993 року № 3325-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-12#Text

124. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 року № 2939-VI. Дата оновлення: 08.08.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text

125. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Статистика. Офіс Генерального прокурора. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2

126. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 року № 2411-VI. Дата оновлення: 30.08.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text

127. Про затвердження форм звітів про наявність і розподіл гуманітарної допомоги та Інструкції щодо їх заповнення : Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.07.2020 року № 539. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1125-20#Text

128. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21.05.1997 року № 280/97-ВР. Дата оновлення: 12.04.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

129. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 року № 586-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14?find=1&text#Text

130. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 року № 3341-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text

131. Про особливості здійснення гуманітарної допомоги, яка перевозиться залізничним транспортом в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2022 року № 379 (дата оновлення: 11.05.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2022-%D0%BF#Text

132. Про Порядок митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2000 року № 544. Дата оновлення: 01.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/544-2000-%D0%BF#Text

133. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 14.05.2025 року № 389-VIII. Дата оновлення: 04.03.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/ 389-19#n5

134. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 року № 1644-VII. Дата оновлення: 01.08.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#n77

135. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 року № 987-XII. Дата оновлення: 30.08.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text

136. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 року № 1126-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#n8 (дата звернення: 01.05.2026).

137. Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України від 28.11.2022 року № 330-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text

138. Проєкт нового Кримінального кодексу України: передумови розробки, концептуальні засади, основні положення : монографія / Андрушко П. П., Бакумов О. С., Баулін Ю. В., Бурдін В. М., Вишневська І. А., Горох О. П., Гуторова Н. О., Марчук Н. О., Навроцький В. О., Пономаренко Ю. А., Стрельцов Є. Л., Хавронюк М. І. ; за заг. ред. Ю. В. Бауліна, М. І. Хавронюка. Київ : ВАІТЕ, 2024. 492 с.

139. Профілактика злочинів : підручник. К. : Атіка, 2010. 967 с.

140. Ромашкін С. І. Об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146-1 Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 426-429. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/105

141. Сербин Р. А. Публічно-правове адміністрування благодійництва в Україні : дис. … докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 433 с.

142. Скрекля Л. І. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: огляд законодавчих формулювань. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Юридичні науки. 2025. № 18. С. 26-31.

143. Сметаніна Н. В. Злочинність та її прояви : питання класифікації. *Публічне право*. 2014. № 5-2. С. 306-310.

144. Сокуренко В. В. Запобігання злочинності як фундаментальна проблема теоретичної і прикладної кримінології. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків. 2018. С. 13-14. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/1.pdf

145. Справа № 344/11782/22. Судове провадження № 1-кс/344/4249/22. Кримінальне провадження № 42022091780000044. Матеріали Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області.

146. Старєв О. В. Поняття та зміст гуманітарної допомоги в Україні. *Сучасний науковий журнал*. 2023. № 2(2). С. 131-138. DOI: https://doi.org/10.36994/2786-9008-2023-2-18

147. Сташис В. Основні новели нового Кримінального кодексу України. URL:https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5798/1/Stashus_612.pdf

148. Степанченко А. В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2025. 220 с.

149. Сушкова В. В., Пазич А. В. Застосування статті КК України щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: труднощі кваліфікації та шляхи їх розв'язання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 337-339. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-4/78

150. Тарасенко О. С. Проблеми розвитку кримінально-виконавчої політики в умовах воєнного стану. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/457/13367/27968-1

151. Тернопільська обласна клінічна лікарня отримала гуманітарну допомогу зі США. *Тернополяни* : веб-сайт. URL: https://ternopoliany.te.ua/zhittya/108225-ternopilska-oblasna-klinichna-likarnia-otrymala-humanitarnu-dopomohu-zi-ssha

152. Тихонова О. В. Щодо розуміння категорії «кримінологічна характеристика». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція».* 2014. № 8. С. 246-249.

153. Ткаченко В. В. Основні аспекти кримінологічної характеристики (аналізу) злочинності під час воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2025. Серія ПРАВО. Вип. 88: Ч. 3. С. 181-188. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.27

154. Тростянецька лікарня отримала допомогу швейцарців. *Ваш шанс. Громадсько-діловий тижневик* : веб-сайт. URL: https://www.shans.com.ua/?m=inews&nid=89996

155. Тютюгін В. І. Судимість як один із засобів кримінальної відповідальності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. №2(18). С. 211-250.

156. Удод А. М., Коссе В. В., Федорчак І. В. Заходи протидії та запобігання кримінальним правопорушенням в умовах дії воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія ПРАВО. 2026. № 93. Ч. 4. С. 234-241. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.33

157. Факапи міжнародної гуманітарної допомоги Україні та способи їх вирішення. URL : https://nashigroshi.org/2022/07/02/fakapy-mizhnarodnoihumanitarnoi-dopomohy-ukraini-ta-sposoby-ikhvyrishennia.

158. Філіппов С. О. Кримінологічні засади протидії транскордонній злочинності : дис. д-ра. юрид. наук : 12.00.08 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2019. 561 с.

159. Фріс П. Л. Ідеологія кримінально-правової політики: монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 389 с.

160. Хавронюк М. І. Чим є гуманітарна допомога відповідно до законодавства: експертний коментар. UPLAN. URL: https://uplan.org.ua/news/chym-ie-humanitarna-dopomoha-vidpovidno-do-zakonodavstva-ekspertnyi-komentar/

161. Хавронюк М. І. За незаконне використання гуманітарної допомоги – кримінальна відповідальність. Аналіз статті 201-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. URL: https://pravo.org.ua/blogs/za-nezakonne-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy-kryminalna-vidpovidalnist/

162. Хто із союзників надав найбільшу допомогу Україні? *Слово і діло. Аналітичний портал* веб-сайт. URL: https://www.slovoidilo.ua/2025/02/18/infografika/ekonomika/xto-soyuznykiv-nadav-najbilshu-dopomohu-ukrayini

163. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV. Дата оновлення: 25.05.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

164. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Мего-Інфо. Юридичний портал № 1. https://mego.info/%D0%BC%

165. Чекан Н. В. Загальносоціальні заходи запобігання насильницьким злочинам, що вчиняються маргінальними групами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 461-465.

166. Шаповалова Н. Міжнародні засади протидії незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* С. 490-494.

167. Швидка О. В. Аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 Кримінального кодексу України. *Нове українське право*. 2023. № 3. С. 213-219. DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.30

168. Шевців В. М. Типові способи незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022/№ 2 (20). С. 49-58.

169. Шевців В. М. Методика розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 292 с.

170. Шевчук А. В., Боднарук О. М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2022. Випуск 72: частина 2. С. 184-191.

171. Шостко О. Ю. Теоретичні та прикладі проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах : автореф. дис. … д-ра юрид. наук. Х., 2010. 38 с.

172. Шульга А. М. Теоретичні аспекти встановлення форм та видів вини у кримінальних правопорушеннях проти земельних ресурсів України. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2021. Випуск 1 (49). С. 203-207. DOI https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).233170

173. Як перевірити благодійний фонд / організацію. Щедрий вівторок. URL: https://givingtuesday.ua/statti/yak-pereviryty-blagodijnyj-fond-organizacziyu/

174. Як працює блокчейн та де використовують цю технологію, окрім криптовалюти й NFT. Інноваційний прорив чи тимчасовий тренд? *R_d media.* URL: https://robotdreams.cc/uk/blog/635-how-blockchain-works?utm_term=&utm_campaign=blog&utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_content=pmax_ua&hsa_acc=9854447533&hsa_cam=22491897308&hsa_grp=&hsa_ad=&hsa_src=x&hsa_tgt=&hsa_kw=&hsa_mt=&hsa_net=adwords&hsa_

175. Які звіти подає благодійна організація? Міжнародний рух єдності. URL: https://ruhednosti.org/blog/yaki-zvity-podaye-blagodijna-organizaciya

176. Finland's humanitarian assistance in Ukraine. Ministry for Foreign Affairs of Finland. URL: https://um.fi/humanitarian-aid-in-ukraine?utmsource=chatgpt.com

177. Humanitarian and financial aid to Ukrainians from Switzerland. Dnipropetrovsk investment agency. URL: https://dia.dp.gov.ua/en/humanitarian-and-financial-aid-to-ukrainians-from-switzerland/?utm_source=chatgpt.com

178. Koemer B.I. Who Are the Janjaweed? A Guide to the Sudanese Militiamen, SLATE. 2005. July 19. URL: http://www.slate.com/id/210421.

179. Michal Tomášek, Václav Šmejkal. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага : Wolters Kluwer ČR, 2022. 1758 с.

180. Rottensteiner C. The denial of humanitarian assistance as a crime under international law. Cambridge University Press. 2010. Volume 81. Issue 835. P. 555–582. DOI: https://doi.org/10.1017/S1560775500059794.

181. Kamensky D., Dudorov O., Savchenko A., Movchan R., Danylevska Yu. Criminal Liability for Humanitarian Aid Embezzlement during War: The Case of Ukraine. Revista Cuestiones Políticas, Volumen 41, Número 77. 2023. 760 – 776.

182. Semenyshyna-Fihol B., Losych S., Titochka T. Criminological provision of economic security in Ukraine. Baltic Journal of Economic Studies. Volume 8. Number 4. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. P. 151–157.

183. Farynnyk V., Vitvitskyi S., Ponomarova T. Improving the sanctions of the norms establishing criminal liability for criminal offences against property as a measure to ensure economic security of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 11. No. 1, 2025. P. 293-300 DOI: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-293-300

184. Kovalenko, A., Kovalenko, V., Nazymko, Ye. Electronic (digital) evidence collection in economic crime investigations. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. 11 (2). P. 142-149. DOI https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-2-142-149

185. Vladov S, Ścisło Ł., Vysotska V., Sachenko A., Vasylenko V., Tarasenko O, Nazymko Ye, Zalevsky A. Intelligent Decision Support System for Evacuation and Replacement of Personnel in Hybrid Threats. IEEE Access. 2026. Volume 14. P. 46261-46293.

ДОДАТКИ

Додаток А

Акти впровадження

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.в.о. першого проректора
доктор юридичних наук, доцент
_____ **Ганна БУГА**
«03» 02 2026 р.

АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» в науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ

1. Комісія у складі:

Голова комісії: Наталя ПАСІЧНИК, заступник начальника відділу організації наукової діяльності – завідувач відділення організації наукової роботи відділу організації наукової діяльності, доктор історичних наук, професор

Члени комісії: 1. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка ДонДУВС, доктор юридичних наук, старший дослідник

2. Юлія ДАНИЛЕВСЬКА, завідувач відділення аспірантури (ад'юнктури) і докторантури ДонДУВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

3. Андрій ЧЕРВІНЧУК, завідувач науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту ДонДУВС, кандидат юридичних наук, старший дослідник

2. Комісія встановила:

Результати дисертаційного дослідження **Криничної Анни Олегівни** на тему: «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» використовуються в науково-дослідній діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень, спрямованих на подальший розвиток науки кримінології.

У науково-дослідній роботі Донецького державного університету внутрішніх справ використовуються положення щодо:

– розподілу детермінантів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної

допомоги на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні;

– наукового обґрунтування вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги виключно з прямим умислом як кримінального правопорушення з формальним складом;

– наукового обґрунтування обов'язкової наявності мети у вигляді отримання прибутку як основного елемента суб'єктивної сторони складу незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, у тому числі кваліфікованого та особливо кваліфікованого видів кримінальних правопорушень.

Голова комісії:

_____ Наталя ПАСІЧНИК

Члени комісії

_____ Тетяна ПОНОМАРЬОВА

_____ Юлія ДАНИЛЕВСЬКА

_____ Андрій ЧЕРВІНЧУК

ЗАРЕЄСТРОВАНО
в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в науково-дослідну діяльність
Донецького державного університету внутрішніх справ
«03» 06 2026 р.
Науковий співробітник ВОНР Пасічник Н.Д.
_____
(підпис, прізвище)

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Т.в.о. першого проректора
доктор юридичних наук, доцент
_____ **Ганна БУГА**
«03» 02 2026 р.

АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження
в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ

1. Комісія у складі:
Голова комісії: Наталя ПАСІЧНИК, заступник начальника відділу організації наукової діяльності – завідувач відділення організації наукової роботи відділу організації наукової діяльності, доктор історичних наук, професор
Члени комісії: 1. Артур ВОЛОБОЄВ, начальник відділу організації освітнього процесу, доктор філософії
2. Ольга ЛИТВИНЕНКО, гарант освітньо-професійної програми «Право (Поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D8 Право, галузь знань D Бізнес, адміністрування та право кваліфікація: Бакалавр права, професійна кваліфікація Слідчий (поліція), доктор юридичних наук, доцент
3. Ольга МЕРДОВА, гарант освітньо-професійної програми правоохоронна діяльність (поліцейські), Law Enforcement activity (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, за спеціальністю К9 Правоохоронна діяльність, галузі знань К Безпека та оборона кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, кандидат юридичних наук, професор

2. Комісія встановила:
Результати дисертаційного дослідження **Криничної Анни Олегівни** на тему: «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» використовуються в освітньому процесі Донецького державного університету внутрішніх справ у процесі викладання дисциплін: ОК 27 «Кримінологія», освітньо-професійної програми «Право (Поліцейські)» Law (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D8 Право галузь знань D Бізнес, адміністрування та право кваліфікація: Бакалавр права

професійна кваліфікація Слідчий (поліція) та ОК 20 «Кримінологія», освітньо-професійної програми правоохоронна діяльність (поліцейські) Law Enforcement activity (Police Officers) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю К9 Правоохоронна діяльність галузі знань К Безпека та оборона кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності,і, а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін. Зокрема в частині:

- теоретичного обґрунтування доцільності призначення таких видів покарання, як виправні роботи, пробаційний нагляд, обмеження волі за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за вчинення кваліфікованого та особливо кваліфікованого видів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- теоретичного обґрунтування концепції дослідження кримінально-правового аналізу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України через аналіз та дослідження обов'язкових його елементів: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони;

- теоретичного обґрунтування наявності виключно трьох форм вчинення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, укладення інших правочинів щодо розпорядження гуманітарною допомогою), що у своїй сукупності складають об'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України.

Голова комісії:

_____ Наталя ПІСІЧНИК

Члени комісії:

_____ Артур ВОЛОБОЄВ
_____ Ольга ЛИТВИНЕНКО
_____ Ольга МЕРДОВА

ЗАРЕЄСТРОВАНО
в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес
Донецького державного університету внутрішніх справ
«03» 06 2026 р.
Науковий співробітник ВОНР Пасічник Н.О.
(підпис, прізвище)

Додаток Б

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кринична А. О. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги: теоретико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2025. № 5. Том 2. С. 324-329.

DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.41

2. Кринична А. О. Правові основи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні та міжнародне законодавство. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. № 105. С. 134-140.

DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.17

3. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. *Право і суспільство*. 2026. № 1. Том 2. С. 144-148.

DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.1.2.19

4. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. *Актуальні проблеми держави і права*. 2026. № 109. С. 110-115.

DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v109.2026.15

5. Кринична А. О. Відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2026. Том 37 (76) № 1. С. 115-119.

DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.2/18

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Кринична А. О. Окремі аргументи з приводу необхідності цілісного нормативно-правового забезпечення охорони належного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 477-480.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-126

2. Кринична А. О. Про необхідність законодавчого уточнення поняття «безоплатна допомога». he Latest Scientific Advancements in Public Management, Administration, and Law (October 29–30, 2025. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 25-26.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-636-2-6

3. Кринична А. О. Об’єктивні та суб’єктивні ознаки кримінологічної характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 155-157.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-39

4. Кринична А. О. Щодо характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : Міжнародна науково-практична конференція. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янчука, 10 жовтня 2025 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 175-177.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-51

5. Кринична А. О. Суб’єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Current Challenges in the Development of Law and Public Management and Administration (March 4–5, 2026. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. pp. 165-167.

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-41